

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra výtvarné výchovy

Diplomová práce

Imaginace v tvorbě Williama Blakea (tvorba na papírové podložce)

Imagination in William Blake's work and illustrations
(work on paper underlay)

Vypracovala: Bc. Veronika Balounová
Vedoucí práce: doc. Lenka Vojtová Vilhelmová, ak. mal.

České Budějovice 2019

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....

Bc. Veronika Balounová

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí práce doc. Lence Vojtové Vilhelmové, ak. mal. za její supervizi, trefné rady a připomínky, přístup a podporu při tvorbě a za velké množství inspirace. Dále bych ráda poděkovala všem členům katedry výtvarné výchovy za přátelské a inspirativní prostředí a pochopení v průběhu celé doby studií. Děkuji.

Mé velké díky patří také mé rodině a nejbližším za to, že celou dobu stáli při mně, za pochopení, důvěru, trpělivost, podporu a toleranci. Děkuji také Lence Zlatuškové za její pomoc při korektuře, Davidovi Zelenkovi za podporu a inspiraci, Marku Ollé a Wendy Voráčkové za korekturu anglických překladů.

Na závěr bych také ráda ocenila a vyjádřila dík sama sobě, protože sepsáním této práce jsem posunula své limity, znalosti a hlavně vystoupila z komfortní zóny.

Děkuji.

Abstrakt

Diplomová práce „Imaginace v tvorbě Williama Blakea (tvorba na papírové podložce)“ sestává ze dvou částí – teoretické a praktické. Teoretická část si klade za cíl prostudovat život a dílo světoznámého umělce Williama Blakea, hlouběji se zabývat rozbořením jeho díla a umělcovou imaginací. Budou předloženy odborné teze teoretiků, kteří se rozbořením díla W. B. zabývali. Tato teoretická část je důležitá pro vznik tvorby praktické části. Primárním cílem praktické části je vypracovat koncept autorské knihy, která je inspirovaná dílem Williama Blakea a ponese název „Pocta Williamu Blakeovi“.

Klíčová slova: William Blake, poezie, ilustrace, imaginace, autorská kniha

Formát bibliografické citace práce

BALOUNOVÁ, Veronika. *Imaginace v tvorbě Williama Blakea (tvorba na papírové podložce)*. České Budějovice, 2019. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce: doc. Lenka Vojtová Vilhelmová, ak. mal.

Abstract

The diploma thesis „Imagination in William Blake’s work and illustrations (work on paper underlay) is divided into two parts – theoretical and practical. The theoretical part aims to study the life and work of the world known artist William Blake, make deeper analysis of his work and imagination. Professional thesis from theorists who dealt with with the work of William Blake will be presented. This theoretical part is important for creation of the second part. The primary goal of the practical part is to make the concept of the author’s book, which is inspired by the work of William Blake and is entitled „Tribute to William Blake“.

Key words: William Blake, poetry, illustration, imagination, author’s book

Obsah

Úvod.....	7
I. Teoretická část	10
1 Život a dílo básníka a výtvarného umělce Williama Blakea.....	11
1.1 Historický kontext doby Williama Blakea.....	11
1.2 Blakeovo dětství, rodina, výchova a raná dospělost.....	14
1.3 Komparace textů zabývajících se obsahovým rozbohem díla Williama Blakea.....	17
1.4 Úvaha nad literárním dílem Williama Blakea	24
2 Formální rozbor díla Williama Blakea po stránce výtvarné a technologické	29
2.1 Vybraná tvorba Williama Blakea vytvořená na papírové podložce technikou kresby a jejími prostředky.....	29
2.2 Vybraná tvorba Williama Blakea vytvořená na papírové podložce kombinovanými technikami.....	32
2.3 Grafická tvorba Williama Blakea tvořená technikou hlubotisku.....	35
2.4 Vybraná tvorba Williama Blakea a jeho další kombinované techniky za použití iluminovaného reliéfního leptu.....	38
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	46
3 Pocta Williamu Blakeovi	47
3.1 Koncept autorské knihy	47
3.2 Realizace a výtvarné pojetí, technologická skica, autorská kniha.....	50
Závěr.....	51
Seznam použitých zdrojů	53
Monografické zdroje	53
Elektronické zdroje.....	54
Jiné zdroje	55
Seznam příloh.....	56
Přílohy	56
Přílohy I. Obrazový materiál k teoretické části	56
Přílohy II. Obrazový materiál a fotodokumentace k praktické části.....	74
Zdroje příloh.....	92
Přílohy I.....	92
Přílohy II.	94

Úvod

„Nikdo nemůže myslet, psát nebo mluvit od srdce, pokud nemá v úmyslu dobrat se pravdy...“

William Blake – Všechna náboženství jsou stejná¹

Diplomová práce „Imaginace v tvorbě Williama Blakea (tvorba na papírové podložce)“ sestává ze dvou částí – teoretické a praktické. Cílem teoretické části je, kromě prostudování života a díla světoznámého umělce Williama Blakea, zabývat se rozbohem jeho výtvarného díla a umělcovou imaginací. Publikace je rozdělena do tří hlavních částí zakončených obrazovou částí, inspiračními vzory Blakeovy tvorby, a ukázkami vlastní autorské tvorby. Čtenář se v první části této práce seznámí s životem a dílem Williama Blakea, s jeho dětstvím v rodinném prostředí a ranou dospělostí. Úvodní teoretické části nás provedou historickým kontextem doby, ve které Blake žil. Seznámíme se s tím, jak byl Blakův život velice ovlivněn rodinným prostředím. Důležitou součástí druhé teoretické části diplomové práce jsou předložené odborné teze teoretiků, kteří se zabývali dílem Williama Blakea a jeho rozbohem. Jsou podány formou komparace v kapitole 1.3. a stávají se důležitou částí pro pochopení Williama Blakea.

Primárním cílem této diplomové práce je vytvořit výtvarné dílo – autorskou knihu, která reflektuje předložené a osvojené prameny, které se týkají výtvarného díla Williama Blakea. Proto v následujících kapitolách 2–2.4 předkládáme čtenáři analýzy konkrétních výtvarných děl, které souvisí i s dílem literárním. Tyto podklady jsou zajímavou ukázkou, jakým může být umělec, který tvoří za pomoci textu a vizuální kultury. Vlastní imaginativní svět Williama Blakea připravil novou platformu pro koncept autorské knihy. Všem těmto poznatkům věnujeme pozornost, protože se stávají nesmírně důležité pro správné uchopení praktické části, která vznikala během celého minulého roku a byla ukončena počátkem jara roku 2019. Kapitoly zabývající se v teoretické rovině rozbohem vybraných děl po praktické a technologické stránce, jsou maximálně objevné a inspirující. Na základě všech těchto dosavadních poznatků byl vypracován koncept pro vznik autorské knihy, kde se pracovalo pouze s papírovým médiem a grafickými

¹ BLAKE, William a Zdeněk HRON. Napišu verše kytkám na listy. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka)., s.161.

technikami. Tyto postupy jsou zmíněny v poslední části teoretické práce pod kapitolou Pocta Williamu Blakeovi.

Diplomová práce si klade za cíl přiblížit čtenáři osobnost Williama Blakea, který patří k předním tvůrčím osobnostem období romantismu, byť jeho zařazení do uměleckého směru je velice problematické právě z důvodů jeho svérázné originality. Již ve své době v rámci své tvorby vynikal a postupem času se stal pro mnohé umělce inspirativní osobností. Blake byl všestrannou osobností a dnes ho mnohá literární díla popisují různými slovy – malíř, ilustrátor, grafik, rytec, kolorista, básník, inovátor, prorok atd. Ve své době, době anglického romantismu, v období druhé poloviny 18. století a první poloviny 19. století, přímo nenavazoval na žádnou z tehdejších uměleckých škol.² Blakea za jeho života znal pouze úzký kruh uměleckých znalců. Mnozí v něm spatřovali hlavně velice šikovného a zručného rytce a také originálního umělce autorských výtvarných návrhů. Málokterí lidé byli obeznámeni i s tím, že se zabývá literaturou, sám je autorem naléhavé lyriky a jeho díla jsou plná podivných proctví a neuctivé kritiky.³

Jméno Williama Blakea znali lidé pouze v Anglii, jeho pověst tyto hranice překročila až v druhé polovině devatenáctého století, kdy o něm životopisec *Alexander Gilchrist* vydal biografii. Protože byl mimo zvyklosti a očekávání tehdejší doby, jeho vliv výrazněji zasáhl až generace umělců, kteří přišli po něm. Slávy tak, jak předpokládal, dosáhl až později. V průběhu let se pak objevilo pár literátů, kteří se zajímali o jeho dílo. Postupem času, hlavně na začátku dvacátého století, se k nim mimo jiné také přidali první teoretici, které fascinovala Blakeova mytologie a začali ji studovat.⁴ Doopravdy do širšího povědomí společnosti však pronikl až s nástupem *beatníků*, což je umělecká a literární skupina situovaná do padesátých let dvacátého století především ve Spojených státech amerických.⁵ Nyní, pokud zalistujeme různými encyklopediemi a učebnicemi, najdeme jméno William Blake mezi stěžejními umělci, kteří na určité úrovni formovali pozdější tvůrce.⁶ Jméno Williama Blakea

² [Srov.] KOPEČNÁ, Zuzana. "Lopota k životu posmrtnému" *William Blake prorokem v moderním světě?*. Č. Bud., 2011. diplomová práce (Mgr.). JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH. Teologická fakulta. str. 5.

³ [Srov.] BLAKE, William. *Snoubení nebe a pekla*. Přeložil Otto František BABLER, přeložil Jaroslav SKALICKÝ. Liberec: Dauphin, 1994. str. 65.

⁴ [Srov.] BLAKE, William. *Snoubení nebe a pekla*. Přeložil Otto František BABLER, přeložil Jaroslav SKALICKÝ. Liberec: Dauphin, 1994. str. 65.

⁵ [Srov.] Beat Generation - Wikipedia. [online]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Beat_Generation.

⁶ [Srov.] KOPEČNÁ, Zuzana. "Lopota k životu posmrtnému" *William Blake prorokem v moderním světě?*. Č. Bud., 2011. diplomová práce (Mgr.). JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH. Teologická fakulta.

je dnes skloňováno ve všech pádech, je to probíraný autor nejen na poli literatury, ale i výtvarného umění, jeho sbírky jsou hojně čtené a díla vystavována a adorována i těmi nejmladšími generacemi.

V této práci je stěžejní literaturou kniha *Petera Ackroyda* s názvem *Blake*. Tento anglický spisovatel, literární historik a kritik se zde zabývá skutečnou podstatou umělcova života a díla.⁷ Tato kniha patří mezi nejznámější umělcovu biografii a je hojně překládána do všech světových jazyků. Při studiu tématu je také velice důležitá kniha *Napíšu verše kytkám na listy* od Williama Blakea s doslovem od *Zdeňka Hrona*. Zdeněk Hron knihu navíc opatřil čtyřmi částmi – *Blakeovy alegorie a symboly*, *Myšlenky*, *Blake očima druhých* a *První moderní básník William Blake*. Blakeovy alegorie a symboly byly důležité pro pochopení autorova vlastního světa, symbolů a narážek, které ve svých dílech má a které pak mnohokrát po svém interpretoval do výtvarných částí své tvorby.

Dalšími literárními zdroji jsou pak dva různé výtisky *Snoubení nebe a pekla*, jednou je text přeložen *Sylvou Ficovou*, podruhé pak *Otto Františkem Bablerem* spolu s *Jaroslavem Skalickým*. *Encyklopedie estetiky*, kterou napsal *Étienne Souriau*, je pak spolu s knihou od *Jana Baleky* s názvem *Výtvarné umění: výkladový slovník (malířství, sochařství, grafika)* primárním zdrojem k odbornému vysvětlení různých technik, pojmů apod. Významným pak byl také katalog vydaný k příležitosti výstavy Williama Blakea v Praze v Císařské konírně na Pražském hradě v roce 2000. Autory této publikace jsou pak především *David Bindman* a *Simon Baker*.

„Poslední soud je zatracení špatného umění a poznání.“

*William Blake – O ilustracích k Miltonovi*⁸

⁷ [Srov.] ACKROYD, Peter. *Blake*. 1. Praha: Paseka, 2000. 390 s. přebal knihy.

⁸ BLAKE, William a Zdeněk HRON. *Napíšu verše kytkám na listy*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka), s. 163.

I. Teoretická část

1 Život a dílo básníka a výtvarného umělce Williama Blakea

V následujících podkapitolách si přiblížíme historický kontext doby, ve které William Blake žil. Ta je pro pochopení jeho osobnosti velice důležitá, protože během ní nastalo několik společenských změn a dějinných událostí, které tehdejší společnost a umělce ovlivnily. Dále pak popisujeme Blakeovu rodinu, dětství a život. Historických pramenů a informací o malířově tvorbě a životě máme dostatek, pro tuto práci je však důležité obecné shrnutí konkrétních událostí, které se umělce týkaly.

1.1 Historický kontext doby Williama Blakea

Blakeovo rodinné zázemí mělo velký vliv na formování jeho osobnosti. Narodil se do doby plné zvrátů. Byla to doba společenských změn a duchovního neklidu. Souběžně totiž probíhaly tři revoluce – průmyslová, francouzská a americká. Asi úplně největší převrat do života lidí přinesla revoluce průmyslová. Roku 1769 byl do provozu uveden Wattův parní stroj. Řemeslníci a kupci s dlouholetou tradicí začali bankrotovat, protože výroba se masově přesouvala do velkých továren. Byla zaváděna hromadná mechanizace. Docházelo k výrobě nových strojů, dřevěné uhlí se nahrazovalo koksem, hornictví zaznamenalo veliký rozvoj, ocel se začala vyrábět novým způsobem, tzv. pudlováním. Docházelo k výstavbě lepších silnic, kanálů a železnice, s čímž šla ruku v ruce stavba parníků a zlepšení ve výrobě oceli. Londýn se z města bez veřejného osvětlení a kanalizace začal postupně měnit v moderní metropoli odpovídající tehdejšímu rozvoji.⁹

Ve Francii v roce 1789 proběhla Velká francouzská revoluce, kterou pak následovaly napoleonské války.¹⁰ V Americe byla v roce 1776 podepsána Deklarace nezávislosti, čímž se třináct kolonií odtrhlo od Velké Británie a vyhlásily tak svou autonomii. V letech 1812–1814 pak probíhala válka mezi nově

⁹ [Srov.] BLAKE, William a Zdeněk HRON. Napišu verše kytkám na listy. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka)., s.174.

¹⁰ [Srov.] Napoleonské války – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Napoleonsk%C3%A9_v%C3%A1lky.

vzniklými Spojenými státy americkými a Velkou Británií.¹¹ Ve třicátých letech devatenáctého století pak proběhly parlamentní reformy v tehdejší polopatriarchální Anglii. Anglie v této době měla v držení nejvíce kolonií na světě. Vzhledem k docela velkému počtu menších zemědělců a menších či větších manufaktur, stále přibývajících továren, které v té době rostly jako houby po dešti, se jí přezdívalo dílna světa. Byla to země landlordů a kapitalistických průmyslníků.¹² V této době se také vyostřily dlouhodobé třenice mezi postupně chudnoucí šlechtou a zbohatlickou buržoazní třídou obchodníků.

V oné době neklidu a velkých změn nastala i změna duchovní. Tím byl nástup romantismu. Pro naše lepší pochopení, romantismus přinesl změny hlavně ve smýšlení lidí, poskytl nový životní postoj i názor na člověka jakožto jedince. Člověk se v té době začal uchýlovat do své fantazie, snů a do historie (zejména do období gotiky) a začal se navracet k víře. Mýty a legendy pro něj byly velice důležité.¹³ Zdeněk Hron ve svém doslovu říká: *„Duchovní revolucí byl romantismus, který filozoficky, eticky i esteticky postuloval novou senzibilitu i nový životní názor na člověka a jeho místo v přírodě a společnosti.“*¹⁴ Oldřich Blažíček ve Slovníku památkové péče romantismus označuje jako *„myšlenkový směr 19. věku, který svými proklamacemi svobod národnostních i jiných rozrušil dosavadní soustavu hodnot, který proti rozumovosti postavil cit, proti realitě fantazii a v zápasu s klasicismem proti ideálu antiky znovu objevil hodnoty středověku.“*¹⁵ Podle něj lze počátky hledat hlavně v oblasti literatury, kdy postupně proniknul do všech odvětví umělecké činnosti. Nejvýrazněji pak ovlivnil architekturu a figurativní umění. Romantismus si prošel několika proměnami, od sentimentální, která milovala přírodu, přes historizující vrcholnou, která se zabývala převážně středověkou architekturou a dala vzniknout neogotice v architektuře, až po pozdní fázi, která byla příznačná svým purismem, čistotou.¹⁶

¹¹ [Srov.] Deklarace nezávislosti Spojených států amerických – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Deklarace_nez%C3%A1vislosti_Spojen%C3%BDch_st%C3%A1t%C5%AF_americk%C3%BDch.

¹² [Srov.] BLAKE, William a Zdeněk HRON. Napišu verše kytkám na listy. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka)., s.174.

¹³ [Srov.] Duchková, Z. Vybrané kapitoly z dějin umění V. (přednáška). České Budějovice: PF JU. 2016/2017.

¹⁴ BLAKE, William a Zdeněk HRON. Napišu verše kytkám na listy. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka)., s.174.

¹⁵ BLAŽÍČEK, Oldřich J. Slovník památkové péče: terminologie, morfologie, organizace. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1962. s.181.

¹⁶ [Srov.] BLAŽÍČEK, Oldřich J. Slovník památkové péče: terminologie, morfologie, organizace. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1962. s.181.

Z definice romantismu od Raula Trojana a Bohumíra Mráze je nutné vyzdvihnout to, že se jednalo o myšlenkové a umělecké hnutí, které vzniklo jako protiklad osvícenskému racionalismu a uměleckému klasicismu.¹⁷ Podle nich „romantismus byl založen subjektivisticky, důraz kladl na nitro člověka, jeho cit, smysly, fantazii a vůli, proti staticčnosti zdůraznil dynamičnost, proti realitě fantazii, proti idealismu pravdivost opřenou o současný život, proti antice gotický středověk, proti klasicistickému odosobnění právo umělce na sebevždření.“¹⁸

Étienne Souriau¹⁹ ve své Encyklopedii estetiky o romantismu píše mnohé, pro nás je však stěžejní následující: „Romantismus jako estetický pojem se jeví jako spojení následujících základních principů: touhy po nepřítomném, valorizace individuálního, základní duality jednoho a kvalitativní intenzity. Tyto principy se spojují do komplexních souborů, kde každý nabývá proporcčně proměnlivého významu. Ale podstata romantismu je v jejich kombinaci.“²⁰ Z tohoto textu vyplývá, že tehdejší lidé a umělci se obraceli hlavně na citovost, prožívali jakýsi vnitřní neklid, neuspokojenost a touhu po něčem, co zde v onu chvíli nebylo. To mohlo mít různé formy jako například únik v čase do minulosti, do cestování na cizí, neprobádaná místa světa a určitým způsobem i do náboženství, kde si pak libovali v meditacích o nicotnosti osudu, přemýšleli o neznámém a nekonečnu. Jednalo se jim o nalezení štěstí skrze melancholii a strážně života. Prosazovali identitu, individualitu jedince a jeho jedinečnost v nezkracené formě. Romantický umělec byl člověk s převahou génia, vždy originální a jedinečný, trpěl nedoceněním a nepochopením tehdejší moderní společnosti.²¹

Toto všechno bylo nejvýznačnějším důsledkem prolomením tradice – tehdejší umělci mohli papíru svobodně svěřovat své vidiny, jak to dosud dělávali jen básníci.²² V této době filozofie již nebyla privilegiem akademické půdy, ale díky lepší dostupnosti knih se dostala i mezi měšťanstvo. Tato zásadní změna a obrat k člověku jako takovému a jeho prožívání dal prostor k rozkvětu nových filozofických směrů, na které pak navázaly např. existencialismus,

¹⁷ [Srov.] TROJAN, Raul a Bohumír MRÁZ. Malý slovník výtvarného umění. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství). s.170.

¹⁸ TROJAN, Raul a Bohumír MRÁZ. Malý slovník výtvarného umění. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství). s.170.

¹⁹ Étienne Souriau byl francouzský filozof žijící ve 20.století. Byl profesorem na pařížské Sorbonne a jeho pravděpodobně nejznámější publikací je Encyklopedie estetiky.

Z [Srov.] Étienne Souriau - Wikipedia. [online]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/%C3%89tienne_Souriau.

²⁰ SOURIAU, Étienne. *Encyklopedie estetiky*. Praha: Victoria Publishing, 1994. s.766.

²¹ [Srov.] SOURIAU, Étienne. *Encyklopedie estetiky*. Praha: Victoria Publishing, 1994. s.766.

²² [Srov.] GOMBRICH, E. H. Příběh umění. Vydání v češtině druhé (revidované a rozšířené), v Argu první (dotisk). Přeložil Miroslava GREGOROVÁ. Praha: Mladá fronta, 1997 s.488.

personalismus aj. Lidé začali více přemýšlet nad sebou a svými prožitky a hledali odpovědi.

1.2 Blakeovo dětství, rodina, výchova a raná dospělost

William Blake se narodil v Londýně 28. listopadu 1757 do rodiny punčocháře. Měl celkem šest sourozenců a byl třetím nejstarším dítětem v rodině. Pouze jednoho z nich měl doopravdy rád, dalšího nenáviděl a ostatní z nich mu byli lhostejní. Rodinné prostředí mělo na Blakea velmi výrazný vliv při formování jeho osobnosti. Jeho rodiče byli maloobchodníci a nonkonformisté.²³ Dnes již s jistotou nelze říci, které z menších církví byli sympatizanti. Nemá to už v podstatě žádný význam kromě jednoho – Blake sám byl velice nábožensky založený člověk, jeho umění a spisy vypovídají o tom, že náboženské piety, zápal a vidění mu byly vlastní a velmi dbal na duchovní stránku. Rodiče Williama také zastávali radikální politiku. Byli proti královskému dvoru a korupci, která se na něm vyskytovala. Jeho otec dokonce volil Charlese Jamese Foxe²⁴. Je proto dost dobře možné, že tyto netradiční názory a svérázný způsob víry, jakými neortodoxní politické názory a nonkonformistická víra jistě byly, výrazně ovlivnily Blakeovo vnímání světa, jeho přístup k němu a poskytly prostor jeho mnohým odvážným úvahám.²⁵

²³ Nonkonformita je obecně chování, které se neshoduje s normami a cíli dané skupiny či společnosti. Nonkonformisté, co se týče církve, jsou příslušníci některé nekatolické anglikánské církve, která se odštěpila od církve státní. V tomto případě tedy nonkonformisté byli bráni jako jakási sekta odpadlíků. Byť se svou vírou odklonili od oficiální anglikánské církve, jejich víra stále spadala do křesťanství. Podle Petera Ackroyda mohl být otec Williama Blakea pravděpodobně baptista, matka pak mohla patřit k muggletonovcům. Dále se pak nabízí možnost, že oba patřili k sandemanovcům, thraskitům aj. Teorií je spousta a každý bibliograf na to má jiný názor. Jeden z nepodepsaných autorů doslovů děl Williama Blakea pak tvrdí, že patřili k swedenborgianistům.

Z [Srov.] PETRÁČKOVÁ, Věra a Jiří KRAUS. Akademický slovník cizích slov: [A-Ž]. Praha: Academia, 1997. s. 529.; [Srov.] ACKROYD, Peter. Blake. 1. Praha: Paseka, 2000. 390 s. s. 11–14.

²⁴ Charles James Fox byl britským politikem Dolní sněmovny, zastávajícím především liberální názory a mimo jiné podporoval americké kolonie v boji o získání nezávislosti, francouzskou revoluci, byl pro zrušení otroctví aj.

Z [Srov.] Charles James Fox - Wikipedia. [online]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Charles_James_Fox

²⁵ [Srov.] ACKROYD, Peter. Blake. 1. Praha: Paseka, 2000. 390 s. s. 11–14

„Velké a zlaté pravidlo umění i života zní: Čím jasnější, ostřejší a plynulejší je dělicí čára, tím dokonalejší je umělecké dílo; čím méně jasná a zřetelná, tím je průkaznějším důkazem napodobení, plagiátu a packalství.“

Popisný katalog obrazů W. Blakea²⁶

Blake nechodil do školy, učil se sám. Jeho rodiče byli liberální a nikdy ho neposlali do žádné z místních škol. Blakea totiž nebylo možné běžně učit, pohrdal omezeními a pravidly, proto se ho otec neodvážil nikam poslat. Během celého života pak měl problém s autoritami. Učil se proto svépomocí, jak nejlépe dovedl.²⁷ William Blake měl odmalička velkou a vznětlivou fantazii. Již ve čtyřech letech matce oznámil, že měl vidění. Jeho otec si to však vykládal jako lži a bil ho za to. Jednou ho ztloukla dokonce i matka.²⁸ I přes tyto neshody ho však matka i otec v samostatném vzdělávání podporovali. Blakeův otec syna zprostil povinností v rodinném byznysu a později mu se ženou kupovali rytiny a sádrové odlitky pro studium. Tento způsob autodidaktického vzdělávání však měl své následky. Latinu poznal až v pozdějším věku, nikdy neměl možnost zvládnout navigaci a jeho pravopis a gramatika nikdy nebyly úplně bez chyb. Také mu nešly ani číslice jakéhokoli druhu. Jeho vzdělávání bylo opravdu různorodé a netradiční. Toto jeho samotářské studium však mělo pro Blakea jeden ohromný přínos. Rozvinulo se totiž v cílevědomost, zatvzelenost a bojovnost, přičemž tyto vlastnosti pak pro něj byly typické. Je nutné také zmínit, že Blakeovi životopisci se shodují na jednom – jeho silné a opravdové přilnutí k Bibli již v dětství je aspektem, který ovlivnil celý jeho život. Jeho rodina četla Bibli každý den, meditovali nad ní a různě ji interpretovali. Není se proto co divit, že Blakeova tvorba je s ní tak úzce provázána. Je plná biblických motivů a obrazů, velice často vychází ze Starého zákona a ze slov velkých proroků²⁹

Rodiče mladého Williama dali od 10 do 14 let studovat na kreslířskou školu Henryho Parse, která sloužila jako příprava pro akademii.³⁰ Bylo vidět, že jde o nadaného a předčasně vyspělého žáka. Dostalo se mu zde tradiční a jasně definované výuky. Škola kladla důraz na kreslířství a základy výtvarného

²⁶ BLAKE, William a Zdeněk HRON. Napíšu verše kytkám na listy. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka)., s.163

²⁷ [Srov.] ACKROYD, Peter. Blake. 1. Praha: Paseka, 2000. 390 s. s. 11–17

²⁸ [Srov.] BLAKE, William a Zdeněk HRON. Napíšu verše kytkám na listy. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka)., s.177

²⁹ [Srov.] ACKROYD, Peter. Blake. 1. Praha: Paseka, 2000. 390 s. s. 16–19

³⁰ [Srov.] BLAKE, William. Snoubení nebe a pekla. Přeložil Otto František BABLER, přeložil Jaroslav SKALICKÝ. Liberec: Dauphin, 1994. s 7

vzdělání, proto studenti věrně kopírovali rytiny a sádrové odlitky z antického období.³¹ „Blake byl pozoruhodný kreslíř a zručnost a nápaditost v kreslení se pro něj staly klíčem ke všem tajemstvím formy a kompozice. Měl tak silné vizuální citění, že nikdy nic nezapomněl.“³²

Po dokončení Parovy školy se William Blake rozhodl, že se vyučí mědirytcem, pro což měl potřebnou zručnost. Dal se do učení k Jamesovi Basiremu, u kterého byl pět let. V tuto dobu chodil do Westminsterského opatství, kde kreslil gotické pomníky a detaily gotické architektury. Blake patřil mezi schopné a pilné studenty i přes to, že se velice často dostával do konfliktu s kamarády a mnohdy se pral. Basire ho také naučil obdivovat Michelangela Buonarrotiho. Gotické umění ho pak spolu s rodinným ovzduším formovalo nejvýrazněji a určovalo jeho následný vývoj. Poté, co se vyučil, navštěvoval jako externista šest let akademii. Zde se také seznámil s několika přáteli, kteří mu rozuměli a pak několikrát pomohli. Jedním z nich byl i John Flaxman, který Williama Blakea uvedl do salonu paní Mathewsových. To byl velice důležitý moment, protože to byl právě John Flaxman a manžel paní Mathewsových, kteří posléze financovali vydání Blakeovy prvotiny *Básnické črty* (jinak také Poetické skizzy). Poté, co jeho otec zemřel a odkázal mu 100 liber, si za pomoci Mathewsových se svým kolegou Parkerem, kterého potkal v dobách učení, otevřel grafickou dílnu s obchodem.³³

William Blake posléze pracoval jako rytec pro nakladatele, což pro něj bylo hlavním zajištěním obživy. K této práci sám tvořil – psal básně, které si i sám ilustroval, vytvářel soubory ilustrací k vybraným částem bible (*Kniha Jób*) či vybraným spisům apod. (např. ilustrace k Danteho *Božské komedii*). Během toho také některý ze svých obrazů vystavil v Královské akademii. V roce 1782 se pak oženil s Kateřinou, dcerou zahradníka (či zelináře, zdroje se různí). Kateřina byla zcela negramotná, a proto ji Blake naučil číst a psát a posléze i kolorovat jeho práce, sešívát je dohromady a dávat do desek.³⁴ Jejich manželství, ač bylo

³¹ [Srov.] ACKROYD, Peter. Blake. 1. Praha: Paseka, 2000. 390 s. s. 31

³² ACKROYD, Peter. Blake. 1. Praha: Paseka, 2000. 390 s. s. 31, 33

³³ [Srov.] BLAKE, William a Zdeněk HRON. Napíšu verše kytkám na listy. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka)., s.178-179

³⁴ [Srov.] BLAKE, William. Snoubení nebe a pekla. Přeložil Otto František BABLER, přeložil Jaroslav SKALICKÝ. Liberec: Dauphin, 1994. s 7

bezdětné, bylo zřejmě neobyčejně šťastné. I přes to, že v některých jeho pozdějších básních jsou patrné stopy konfliktů.³⁵

1.3 Komparace textů zabývajících se obsahovým rozbořením díla Williama Blakea

„Bůh stvořil barvy, jak Newton předvedl, ďábel zas černou, ten víc nesvedl.

William Blake – Svět barev³⁶

Pro pochopení problematiky písemného a vizuálního umění Williama Blakea je nejlépe předložit čtenáři texty komparační formou. V této kapitole použijeme výňatky tezí o umělci Blakeovi. Mnozí autoři se shodují v myšlence, že Williama Blakea je nesmírně těžké zařadit do jednoho konkrétního směru. Můžeme dokonce říci, že je to takřka nemožné. Do literárního světa vstoupil v době, kdy odzvonilo klasické poezii. Inspiroval se básníky 18. století, u nichž se objevovaly prvky romantismu – Robert Blair, Edward Young, Thomas Gray, Oliver Goldsmith.³⁷ Co se týče výtvarného umění, i zde se rozcházel se svými vrstevníky. V době akademismu dával přednost imaginativnímu malířství, preferoval grafiku před olejomalbou. Vyzdvihoval florentskou školu, kdežto benátskou nesnášel. Mistry pro něj byli Raffael Santi, Michelangelo Buonarroti a Albrecht Dürer. Naopak Petera Paula Rubense a Joshuu Reynoldse, kteří v té době byli vyzdvihováni, nesnášel.³⁸ Jeho současníky byli Theodore Géricault (Prám medusy), Eugene Delacroix (Vražďení na ostrově Chiu), Francisco Goya (Caprichos) a z českých umělců např. Antonín Mánes a Josef Matěj Navrátil.³⁹

Výtvarný kritik W. Paulet Carey oceňoval dílo Blakea už za jeho života. Plně doceňován však doopravdy začal být až po své smrti. William Blake zemřel 12. 8. 1827. Měl veliký vliv na spisovatele, výtvarníky a umělce všeho druhu. Mimo jiné

³⁵ [Srov.] BLAKE, William a Zdeněk HRON. Napíšu verše kytkám na listy. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka)., s.179

³⁶ Pleskotová Petra. Svět barev, Albatros 1987. s. 27

³⁷ [Srov.] BLAKE, William a Zdeněk HRON. Napíšu verše kytkám na listy. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka)., s.190

³⁸ [Srov.] BLAKE, William a Zdeněk HRON. Napíšu verše kytkám na listy. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka)., s.173

³⁹ [Srov.] Duchková, Z. Vybrané kapitoly z dějin umění V. (přednáška). České Budějovice: PF JU. 2016/2017.

ovlivnil preraphaelity, symbolisty, surrealisty a i hudebníky 20. století, secesi a dekadenci. V tomtéž století se stal nedílnou součástí anglického kulturního dědictví a dodnes patří mezi jedny z nejčtenějších básníků. Jako člověk i umělec naprosto předběhl svou dobu, což mu způsobilo nemalé potíže. Označuje se za milník v umění. Dodnes jsou jeho díla označována za průlomová. Jsou plné vizí, vnitřních rozporů a paradoxů a v člověku podporují jeho vlastní imaginaci.⁴⁰ Pro plné pochopení jeho génia bychom však potřebovali hlubší soustavnější studium, ale ani to by nám ho možná nezaručilo.

„V Americe se William Blake stal kmotrem Beat Generation⁴¹, v Čechách ho obdivoval Julius Zeyer i Josef Váchal. Jeho báseň The Tyger zhudebnili dokonce i Plastic People of the Universe.“⁴² Blake je v dnešní době zhudebněn mnohými interprety napříč generacemi, jeho básně nalezneme i ve filmech a seriálech, např. dvě básně, The Tyger a A Cradle Song, jsou použity v seriálu jménem Mentalista, ve kterém tvoří velice důležitá vodítka.⁴³ O Blakeovi bylo natočeno několik dokumentárních filmů, jeho básně jsou mimo zhudebňování také animovány a zfilmovány.

„Znáte velikého, tak celkem neznámého básníka Williama Blakea? Byl také prý blázen. Pro něho byla obraznost původu „božského“, tedy něčím primordiálním. Pravíval o sobě, že vlohu obraznosti pěstuje tak, že se stává viděním, naprostým zřením, zjevováním. Nuž, něco podobného činím i já. Nemám jeho génia, neumím podávat, co vidím (říká se tomu tvořit), nejsou výsledky mého zření tedy velké básně a vizionářské kresby jako u Blakea.“

Julius Zeyer – Dům U tonoucí hvězdy⁴⁴

⁴⁰ [Srov.] BLAKE, William a Zdeněk HRON. Napišu verše kytkám na listy. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka)., S. 182–193

⁴¹ Jednalo se o umělecké poválečné hnutí, které se týkalo nejvíce USA. Vzniklo v druhé polovině 50. let. Ve své době byli považováni za nonkonformisty. Vyhrzovali se proti tradičnímu životu a literatuře a stavěli se vůči nim do opozice. Odmítali materialismus, standartní narativní hodnoty. Zkoumali americké a východní náboženství, podnikali duchovní výpravy. Uznávali a oslavovali bohémství, spontánní kreativitu a cokoliv, co vybočovalo z tehdy uznávaných standardů.

V *Akademickém slovníku cizích slov* je beat generation popsána jako „skupina amerických spisovatelů odmítající hodnoty a cíle oficiální společnosti a revoltující proti nim nekonvenčním chováním (chudobou, tuláctvím, erotickou nevázaností apod.)“.

Více na: Beat Generation – Wikipedia. [online]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Beat_Generation; Z PETRÁČKOVÁ, Věra a Jiří KRAUS. Akademický slovník cizích slov: [A–Ž]. Praha: Academia, 1997. s. 97.

⁴² BLAKE, William, TUREČKOVÁ, Marcela, ed. Tygře, tygře, žhavě žhneš. Přeložil Zdeněk HRON. Praha: Dokořán, 2010. Mocca. S. 77

⁴³ [Srov.] William Blake | The Mentalist Wiki | FANDOM powered by Wikia. [online]. Dostupné z: http://thementalist.wikia.com/wiki/William_Blake

⁴⁴ ZEYER, Julius. Dům U tonoucí hvězdy: z paměti neznámého. Praha: Československý spisovatel, 1957. Edice ilustrovaných novel. s.43

Blake se ve svých pracích vyjadřoval skrze symboliku, vytvořil si soustavu vlastních symbolů a odkazů. Chtěl systematicky vyjádřit svůj názor a proto, jak sám říkal, se uchýlil k tomu, že stvořil svůj vlastní systém, který bude plně vystihovat jeho smýšlení, aby se nestal otrokem systému někoho jiného. Jeho básně ale i grafické práce byly poměrně složitě zašifrované. Částečně to bylo kvůli postupně se zhoršující politické situaci a částečně i proto, že Blake sám říkal, že pokud někdo neobsáhne myšlenku jeho sdělení ze samotné práce, není hoden toho, aby mu ji on sám vysvětlil.⁴⁵

Z časopisu o dějinách lékařství a spřízněných věd ocitujeme Jane M. Oppenheimerovou⁴⁶, která zde napsala článek o Williamu Blakeovi a Johnu Hunterovi. Následující věty je těžké neocitovat tak, jak byly napsány samotnou autorkou. Díky tomu dojde k co nejlepšímu možnému pochopení. *„William Blake odolával omezením soudobého myšlení tak, jak to jenom génius dokáže; a jeho temně brilantní a roztěkaná mysl musí tudíž zůstat, déle, než jsme schopni odhadnout, záhadou, která odolává analýze pomocí běžných metod intelektuální historie, ačkoliv i Blake občas zradil sám sebe a stal se náchylným vlivům ducha jeho doby. Kvůli jeho samotné nezávislosti jsme o to vděčnější za jakýkoliv malý náhled, který můžeme získat do jeho vztahů s myšlenkami jeho současníků. Blakeovo zaujetí anatomii a jeho schopnost přetvořit jak psaným slovem, tak i rytou linkou, patří mezi jeho nejvýznamnější rysy a byl to jeden z přínosů pro literaturu a umění, že pro něj ... každé vygenerované tělo ve své vlastní vnitřní formě je zahradou potěšení a budovou velkoleposti (budováním velkoleposti) ... Pro intelektuální historii se to také stává dílem štěstěny, jelikož jsme tím pádem schopni nahlédnout do vědeckých zdrojů, z kterých čerpal syrové poznatky, jež pak přetvářel na poezii. Ač byl mystikem, Blake hovořil slovy a obrazy nejenom přírodními, ale také přírodní vědou samotnou.“⁴⁷*

⁴⁵ [Srov.] BLAKE, William a Zdeněk HRON. Napišu verše kytkám na listy. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka)., s.183-187

⁴⁶ Jane M. Oppenheimer byla americká embryoložka a vědecká historička žijící ve 20. století. Mimo to byla také vášnivou sběratelkou a obdivovatelkou umění.

[Srov.] Jane M. Oppenheimer - Wikipedia. [online]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Jane_M._Oppenheimer

⁴⁷ William Blake resisted the restrictions of contemporary thought as only genius can; and his darkly brilliant and erratic mind must therefore remain, for longer than we care to contemplate, an enigma defying analysis by the usual methods of intellectual history. Yet even Blake, on occasion, betrayed himself as receptive to influence by the spirit of his times. Because of his very independence, we are the more grateful for any slight insight we may attain into his relationships with the minds of his contemporaries. Blake's preoccupation with anatomy, and his ability to transfigure it both by written word and graven line, are among his most outstanding traits, and it has been one of the glories of literature and of art that to him ...every Generated Body in its inward form Is a garden of delight & a building of magnificence...For intellectual history it becomes also good fortune, since we are thereby enabled to inquire into the scientific sources upon which he drew for the raw data which he was to

Zdeněk Hron ve své publikaci píše následující. „*Sromantiky sdílel především základní ladění: odpor k uspořádání lidských věcí – ve filozofických systémech i společenských institucích. Vyznával s nimi kult dítěte, typický projev nespokojenosti se společenským člověkem: pod Wordsworthův výrok „Dítě je otcem člověka“ by se jistě podepsal. Byl však na rozdíl od většiny z nich revolucionář, žijící v neliterátském prostředí, měl dar konkrétního společenského vidění a neodvracel se k panteisticky zbožňované přírodě ani k titánským gestům. Změnu čekal od revoluce a tvůrčí práce: umělec, malíř a hudebník jsou mu prototypem člověka vůbec. Sentimentálnost, mlhavost a konzervativnost společenských názorů běžná u mnoha romantiků mu byla cizí.*“⁴⁸

Stejně jako u výňatku od Jane M. Oppenheimerové, tak i následující věty ocitujeme tak, jak byly napsány samotným autorem Morrisem Eavesem⁴⁹. Setkáváme se s nimi v knize *William Blake*. Jedná se o jeden z nejvýraznějších textových materiálů pro pochopení Williama Blakea i díky myšlence, kterou zde autor zaznamenává slovy Jamese Joyce⁵⁰. V knize Morris Eaves říká, že „*pouze málo lidí by Blakeovi připsalo chválu za to, že dosáhnul „rovnováhy mezi zdrženlivostí a zjevení (nebo také odhalením či zvěstováním)*“. Cituje zde Jamese Joyce, který o Blakeovi říká: „*Vyzbrojený s touto dvousečnou zbraní, uměním od Michelangela a odhalenými (objevy) Swedenborga, Blake zabil draka zkušeností a přirozené moudrosti a tím, že minimalizoval čas a prostor a popřel existenci paměti a smyslů, pokoušel se malovat svá díla na prázdnotě božské hrudi.*“ V tomto případě, ačkoliv je v některých detailech nesprávná, charakteristika Jamese Joyce dobře vystihuje extravaganci, dokonce až nemožnost Blakeových ambicí, které hrály důležitou roli v tom, že ve svých čtenářích vyvolával reakci přitažlivosti a odpudivosti, což ho vždy pronásledovalo. Jeho poezie totiž riskovala každý druh

convert to poetry. For, mystic though he was, Blake spoke in the words and the imagery not only of nature but of natural science itself.

Note on William Blake and John Hunter | Journal of the History of Medicine and Allied Sciences | Oxford Academic. Document Moved [online]. Copyright © 2019 Oxford University Press [cit. 12.03.2019].

Dostupné z: <https://academic.oup.com/jhmas/article-abstract/1/1/41/762701?redirectedFrom=fulltext>

⁴⁸ BLAKE, William a Zdeněk HRON. *Napíšu verše kytkám na listy. 2.*, přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka), s. 190-191.

⁴⁹ Morris Eaves je anglický učitel na University of Rochester. Ve svých pracích se zabývá literaturou a vizuálním uměním a také romantismem v Británii. Je jedním z odborníků na Williama Blakea. Je spolueditorem archivu Williama Blakea, ze kterého je v této práci také čerpáno. Mimo jiné spravuje i obsáhlý webový portál o dílech a životě Williama Blakea The William Blake Archive.

[Srov.] Department of English : University of Rochester. School of Arts and Sciences : University of Rochester [online]. Dostupné

z: http://www.sas.rochester.edu/eng/people/faculty/eaves_morris/index.html.

⁵⁰ James Joyce žil na přelomu 20. století. Byl to irský spisovatel, básník a literární kritik. Patří mezi představitele moderní avantgardy.

[Srov.] James Joyce – Wikipedia. [online]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/James_Joyce.

přebytku, aby dosáhla odhalení (nevyhýbala se žádným excesům). Odstraňuje v ní prvky, které by ji mohly omezit, včetně formálních poetických konvencí, které pomáhají utvářet a udržovat posun k odhalení. Stresující a unavující básně jsou obklopeny pohlednými, podivnými, bizarními, groteskními, divnými a krásnými obrazy, které nijak nepomáhají výsledný dojem vyvážit. Blake tvrdil že: „Spousta jiných smrtelníků je schopna osvobodit mé vize.. A hlavně byly osvobozeny dětmi.“ Byly by to opravdu velice výjimečné děti. Mnoho jedinečných, osobitých a originálních umělců je těžké pochopit, avšak Blakeova obtížnost se může zdát na úplně jiné úrovni.“⁵¹

Co se týče tvorby Williama Blakea, Peter Ackroyd o ní ve své knize mimo jiné říká: *„Blake rozlišoval mezi pamětí a viděním. Paměť byla podle něj svázána s časem, a proto se stala součástí padlého světa; skutečnou „říší Vzpomínek“ mu byl prostor vidění, v němž mohl „spatřit ty dávné dny, než se Země mému smrtelnému, zřícímu oku zjevila ve své živořící smrtelnosti“.*⁵² John Keats⁵³ tvrdil, že „co je tvůrčí, musí se stvořit samo“. Blake to měl naopak, nebylo to pro něj až tak snadné. Do svého vlastního mýtu a sám do sebe se uzavřel možná právě proto, že neuměl zpřítma a bezproblémově vycházet téměř s nikým, ani se sobě nejbližšími lidmi. Možná právě i odtud pramení působivost Blakeovy velké epické poezie a jeho uměleckých děl – z jeho neutuchající potřeby vytvořit si nové dědictví a rodokmen. Blake si totiž za celý život nenašel cestu ke svým rodičům ani sourozencům (kromě jeho bratra Roberta, který zemřel v mladém věku). Po Edmundu Spenserovi sem pak stal prvním básníkem, který si vytvořil vlastní skutečnost.⁵⁴

⁵¹ I recently heard one poet praise another for achieving "balance between restraint and revelation." Few would think to offer that praise to Blake. James Joyce's characterization would be more applicable: "Armed with this two – edged sword, the art of Michelangelo and the revelations of Swedenborg, Blake killed the dragon of experience and natural wisdom, and, by minimizing space and time and denying the existence of memory and the senses, he tried to paint his works on the void of the divine bosom." Though wrong in some details, Joyce's characterization conveys well the extravagance, even the impossibility, of Blake's ambitions, which has played a major part in the attraction-repulsion response that has always dogged him. His poetry risks every kind of excess to achieve revelation. It brushes aside elements that might restrain it, including formal poetic conventions that help to shape and contain the drive to revelation. Enveloping the stressful, straining poems are the handsome, odd, bizarre, grotesque, weird, lovely images, which supply no balancing force. William Blake testified that "a Great Majority of Fellow Mortals... can Elucidate My Visions & Particularly they have been Elucidated by Children." (E 703). They would have been very exceptional children. Many original artists are hard to understand, but the difficulty of Blake can seem of another order. EAVES, Morris. The Cambridge companion to William Blake. New York: Cambridge University Press, 2003. s. 1.

⁵² ACKROYD, Peter. Blake. 1. Praha: Paseka, 2000. 390 s. s. 15-16.

⁵³ John Keats byl jedním z předních básníků anglického romantismu, žijící v druhé polovině Blakeova života.

[Srov.] John Keats - Wikipedia. [online]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/John_Keats

⁵⁴ [Srov.] ACKROYD, Peter. Blake. 1. Praha: Paseka, 2000. 390 s. s. 15, 111.

„Pro mne je tento svět jediným trvalým viděním, fantazií či imaginací a cítím se polichocen, když mi to někdo řekne.“

*William Blake – Dopis dr. Truslerovi, 23.8.1799*⁵⁵

V knize vydané ku příležitosti Blakeově výstavě v Praze se píše, že Blake své ambice a tvorbu nikdy neuplatňoval za účelem sebereklamy. Naopak je propojil se svými náboženskými a politickými cíli.⁵⁶ *„Blake byl v řeči 18. století „nadšenec“, člověk, který věřil, že jeho speciálním posláním je kázat proti zkaženosti doby a vést neochotný národ k morálnímu polepšení a křesťanské spáse.“*⁵⁷ Pokud bychom se Blakea rozhodli vnímat pouze takto, stal by se pouze dalším příslušníkem malého řemeslného společenství, kterých v té době bylo nespočet. Tito lidé a společenství vnímali jako jejich kolikrát i životní poslání duchovní obnovu společnosti. Od nonkonformních skupin přejali protestantský zápal a politický radikalismus. V době, ve které William Blake žil, čím dál tím více přibývalo moderních proroků, kteří hlásali, že Apokalypsa z Knihy zjevení se blíží. Proces zkázy a spasení světa již začal a situace ve světě a vření v tehdejší společnosti je toho pouze důkazem. Zamyslíme-li se tedy nad Blakem tímto způsobem, tak se ve své profesi i přesvědčením nikterak neodlišoval od svých vrstevníků a kolegů rytců. Čím však naopak doopravdy vynikal byla jeho oddanost výtvarnému umění a poezii, ale hlavně vírou, že právě tato učení jsou Bohem vytvořenou inspirativní stezkou, která vede jak k osobní, tak i k národní spáse. Protože Blake propojil své umělecké ambice s náboženskými cíli, z jeho imaginativních děl se stala určitá forma kázání. Neustále opakoval názor, že spásy je možné dosáhnout skrze umění, protože právě to je druhem modlitby, který je proti oficiálnímu náboženství. Sám sebe pak viděl spíše jako proroka než zastánce konkrétního uměleckého stylu. Všechny druhy umění vnímal jako vzájemně propojené, takže jsou i snadno zaměnitelné. Hlavním a nejvyšším cílem mu pak mimo jiné bylo i to je spojit dohromady tak, aby byly v dokonalé jednotě. Ta by se pak stala božským

⁵⁵ BLAKE, William a Zdeněk HRON. Napíšu verše kytkám na listy. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka), s.164.

⁵⁶ [Srov.] William Blake : 1757-1827 : Císařská konírna Pražský hrad, 15.9.-19.11.2000 : výstava pod záštitou prezidenta České republiky Václava Havla / [autoři katalogu David Bindman, Simon Baker]. Praha : Správa Pražského hradu, 2000, s.8.

⁵⁷ William Blake : 1757-1827 : Císařská konírna Pražský hrad, 15.9.-19.11.2000 : výstava pod záštitou prezidenta České republiky Václava Havla / [autoři katalogu David Bindman, Simon Baker]. Praha : Správa Pražského hradu, 2000. s.8.

rozhovorem za účasti všech smyslů. Tuto chvíli, jednotu, pak Blake popisuje ve své básni *Jeruzalém* jako „dramatickou formu vize“.⁵⁸

V jednom z vydání knihy *Snoubení nebe a pekla* se o Williamu Blakeovi píše jako o mysliteli své doby. Byl filozofem, mystikem, vizionářem a okultistou, umělcem. Do svých děl zakomponoval myšlenky z kabaly a ústředním motivem všech děl bylo myšlení a tvořivost, kterou chápal jako obrazotvornost (imagination). Nebyla to ovšem obrazotvornost jako taková, jak je vykládána slovníky.⁵⁹ Mluvil-li o bibli, říkal: „*Není to proto, že se její slova obracejí k obrazotvornosti, která je duchovním vnímáním (spiritual sensation) a že se jen nepřímo obracejí k rozumu?*“⁶⁰ „*Duchovním vnímáním rozuměl, jak praví M. Plowman, schopnost vnímat duchovní pravdu, stýkat se s těmi duchovními silami, které tvoří a utvářejí hmotný svět, schopnost pronikat závojem zvyklostí a tradice, a vidět s největší jasností skutečnost nebo podstatnou podobu. Pravdu lze poznat jen, když subjekt splývá s objektem, a to je možné jen obrazotvorností, duchovním vnímáním.*“⁶¹ Imaginaci vnímal jako nejvyšší schopnost člověka, kterou je obdařen.

William Blake měl však i své kritiky. Mezi ně patřil například i voják John Scofield⁶². Ten řekl, že Blake, jehož povoláním podle něj bylo malíř miniatur, použil podvratných výroků o tom, že anglický lid je houf dětí, který si bude hrát tak dlouho, až se spálí, dostane přes prsty a že vojáci jsou pouhými otroky zrovna tak, jako všichni chudí lidé. To poukazuje na to, jak mohl být Blake obecně brán a přijímán nižší společenskou třídou, která se neřadila mezi tehdejší intelektuální vrstvu. Dalším kritikem byl i Robert Hunt, britský vědec žijící ve stejné době s Williamem Blakem. Ten tvrdil, že pokud dílo Blakeovo obdivují lidé, kteří mají jinak veskrze zdravý praktický úsudek, a tyto podle něj výbuchy chorého mozku

⁵⁸ [Srov.] William Blake : 1757-1827 : Císařská konírna Pražský hrad, 15.9.-19.11.2000 : výstava pod záštitou prezidenta České republiky Václava Havla / [autoři katalogu David Bindman, Simon Baker]. Praha : Správa Pražského hradu, 2000. s.8-9.

⁵⁹ [Srov.] BLAKE, William. *Snoubení nebe a pekla*. Přeložil Otto František BABLER, přeložil Jaroslav SKALICKÝ. Liberec: Dauphin, 1994. s 9.

⁶⁰ BLAKE, William. *Snoubení nebe a pekla*. Přeložil Otto František BABLER, přeložil Jaroslav SKALICKÝ. Liberec: Dauphin, 1994.s 9-10.

⁶¹ BLAKE, William. *Snoubení nebe a pekla*. Přeložil Otto František BABLER, přeložil Jaroslav SKALICKÝ. Liberec: Dauphin, 1994. s 10.

⁶² John Scofield byl voják, se kterým se Blakeovi setkali při svém pobytu ve Felphamu. Bez Blakeova vědomí ho jejich zahradník pozval dovnitř, aby mu pomohl. Blake a Scofield se však dostali do hádky poté, co se William Blake snažil docílit toho, aby voják opustil jeho pozemek. Během ní došlo i k fyzické konfrontaci. Tato událost se dostala až před soud a Blake se musel vyplatit na kauci kvůli Scofieldovým obviněním. Až téměř po roce od události došlo k soudnímu přelíčení, během kterého byl Blake zproštěn viny poté, co se vojínovo svědectví ukázalo jako nepravdivé.

[Srov.] DAVIS, Michael Justin. *William Blake: a new kind of man*. Berkeley: University of California Press, 1977. s. 106-111.

považují za záblesky génia, vzniká tak choroba nesmyslnosti a absurdity. Ta pak dosáhla stadia, kdy je nutné ji zastavit a toto zastavení se stává povinností. Tato choroba podle něj zahrnovala Blakeovy obdivovatele a výplody, bludy tohoto „nešťastného náměsíčníka“. Osobní neškodnost pak Blakea, podle Roberta Hunta, uchránila před uzavřením do ústavu (pro duševně choré). Mona Wilson, státní úřednice a spisovatelka, si myslela, že Blakeovy symbolické knihy jsou pro něj způsobem, kterým bloudil vlastní temnotou. Podle ní nenabízel všeobecnou víru, která by měla být přijímána. Jeho mysticismus pak byl pouhou vše ovládající zkušeností, ze které pak pramenila velice silná touha, které se všechno a všichni museli podříditi.⁶³ Blake totiž nesl kritiku a odpor. Snad pak úplně nejlépe postavu a tvorbu Williama Blakea vystihnul Philippe Soupault, který řekl: „*Blakeův génius je z těch, o nichž se nediskutuje; buď jej s pohrdáním zavrhnete, anebo se do něho prostě zamilujete.*“⁶⁴

1.4 Úvaha nad literárním dílem Williama Blakea

Blakeova literární tvorba je výrazně spjata s jeho tvorbou výtvarnou. Všechny své textové práce doprovázel vlastními ilustracemi. V této kapitole jsou předložena autorská díla, která nesou výtvarný ilustrační doprovod, jímž se budeme v následujících kapitolách podrobněji zabývat. „*V Blakeově poezii na první pohled rozeznáme dvě paralelní linie: lyriku, psanou v tradičních strofických útvarech, rýmovaným, avšak rytmicky elastickým, místy až kostrbatým veršem, a symbolické knihy, psané několika typy v podstatě volného verše.*“⁶⁵ William Blake jako první ze své vlastní tvorby vydal v roce 1783 publikaci *Poetické skici* (jindy také uváděné jako *Básnické skici*). Jednalo se o kolekci básní, kterou psal přes čtrnáct let. Je v nich jasně vidět vliv jeho předchůdců, počínaje Edmundem Spencem a pokračující až do 18. století. Odráží se v nich jeho experimentování s formou a jazykem, přičemž tento přístup k tvorbě pak uplatňoval celý život.⁶⁶ Po

⁶³ [Srov.] BLAKE, William a Zdeněk HRON. Napišu verše kytkám na listy. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka), s.168-169.

⁶⁴ BLAKE, William a Zdeněk HRON. Napišu verše kytkám na listy. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka), s.170.

⁶⁵ BLAKE, William a Zdeněk HRON. Napišu verše kytkám na listy. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka), s.183.

⁶⁶ [Srov.] The William Blake Archive. The William Blake Archive [online]. Copyright © Copyright 2017, The William Blake Archive [cit. 20.03.2019]. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/staticpage/biography>.

tomto debutu začal Blake psát ještě usilovněji než do té doby, a zároveň pokračoval v kreslení a malování. V roce 1788 vydal spisy *Není žádné přirozené náboženství* a *Všechna náboženství jsou stejná*.⁶⁷ Je v nich použito spousty aforismů a Blake v nich předkládá své přesvědčení o tom, že holý rozum a vše, co je abstraktní a vnější, člověka pouze utlačuje a deformuje. Poprvé zde reklamoval práva těla, energie a smyslů. Formou zpracování se jedná o první iluminované tisky – autor svůj text doprovází ilustrací. Jedná se o nejstarší nám dochované grafické experimenty z jeho dílny.⁶⁸

V roce 1789 vytvořil *Zpěvy nevinnosti* (nebo také *Písničky nevinnosti*) a první „prorocké knihy“ *Tiriel*⁶⁹ a *Thel*. *Knihy Thel* je jedna z mála Blakeových knih, která se nejjednodušeji interpretuje, je totiž jednou z nejjasnějších. I tak ale dochází k rozličným výkladům právě díky Blakeově symbolice. Je to pravděpodobně tím, že není poskládána podle rozumového schématu a čtenář si při nich tudíž nevybaví pouze jednu jedinou představu. Tím pádem význam kolísá podle obrazotvornosti, představ a zkušenosti čtenáře, nezáleží zde tolik na rozumových schopnostech.⁷⁰ Zpracovává zde obdobné téma⁷¹ jako v později vytvořených *Písničkách nevinnosti a zkušenosti*. V této básni je uplatněn Blakeův vlastní mysticismus a jím vytvořená mytologie. Čerpal v ní z různých starých zdrojů moudrosti a pravd, kterých si vážil. Vytvořil opositum k tehdejší víře v přírodu, její

⁶⁷ [Srov.] The William Blake Archive. The William Blake Archive [online]. Copyright © Copyright 2017, The William Blake Archive [cit. 23.03.2019]. Dostupné

z: <http://www.blakearchive.org/staticpage/biography?p=chronology>.

⁶⁸ [Srov.] BLAKE, William a Zdeněk HRON. Napišu verše kytkám na listy. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka)., s.183.

⁶⁹ *Knihy Tiriel* byla první vydána až r. 1874, protože samotný Blake s ní nikdy nebyl spokojen a sám ji nevyryl. Najdeme zde dvanáct kreseb vyvedených sépiovou barvou. Tiriel je zde personifikovanou tyranii krále Jiřího III., v hloubi pak tyranii mechanického rozumu. Har je symbolikou oficiálního básnictví. Harova žena Heva pak akademického malířství. V básni Tiriel je ukázáno, jaké účinky má krutost rodičů na dětech. Tiriel zde bloudí v šíleném hněvu zemí a svolává různými kletbami zkázu na svůj vlastní rod. Tiriel je zde jakousi parafrází gigantického krále Leara napsaného Williamem Shakespearem.

[Srov.] BLAKE, William a Zdeněk HRON. Napišu verše kytkám na listy. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka)., s.183.; [Srov.] BLAKE, William. Snoubení nebe a pekla. Přeložil Otto František BABLER, přeložil Jaroslav SKALICKÝ. Liberec: Dauphin, 1994. s. 15.

⁷⁰ [Srov.] BLAKE, William. Snoubení nebe a pekla. Přeložil Otto František BABLER, přeložil Jaroslav SKALICKÝ. Liberec: Dauphin, 1994. s. 15.

⁷¹ Thel je mladá dívka, dcera serafů, která se v básni prochází krajinou a přemítá nad svým životem. Pokládá si různé otázky, načež si začne postupně povídat s konvalinkou, mrakem, hroudou a červem. Thel pak po rozmluvě se všemi uvedenými pochopí, že odloučení je pouhým zdáním. Dobere se poznání, že všechno život je duchovní, a tedy i věčný, a oprostí se tak od strachu ze smrti. Na konci básně je pak dívka konfrontována skrze svou obrazotvornost se smyslností a pudy, uvidí svůj sestup k plození. To její nevinnost nesnese, protože se stále ještě plně nepoddala smyslnosti. Na konci pak Thel není dívka lidská, nýbrž je duší, která se právě odtrhuje od rajske nevinnosti. V tuto chvíli Blake popisuje chvíli „pádu“, kterou Blake ztotožňoval s chvílí uvědomění si sebe sama.

[Srov.] BLAKE, William. Snoubení nebe a pekla. Přeložil Otto František BABLER, přeložil Jaroslav SKALICKÝ. Liberec: Dauphin, 1994. s.16.

mechanickou stránku, a k deistickému poznání. V tomto případě oděl starověká mystéria do novodobého kabátu 18. století.⁷²

Peter Ackroyd ve své knize říká: *„Báseň pojednává o pádu mladé rozechvělé duše do světa hmoty a Blake v ní použil prvky novoplatonismu Thomase Taylora a swedenborgiánského učení i něco z alchymistické terminologie. Všechno na zemi má duchovní souvztažnost a svět sám je inspirován božskou lidskostí. Co je však onen „pád“, který nás vede do temnoty?“*⁷³ Je zde použito symbolismu a alegorie. Příběh je o mladé pastýřce Thel a její cestě sebeuvědomění. Thel zde představuje dospívající mládí. Je dívkou stojící na samém prahu dospělosti a uvažuje o tom, co jí se ztrátou dětství dále v životě čeká.⁷⁴ Začíná si uvědomovat vlastní smrtelnost, své já a svou individualitu. V příběhu se setkává s několika zástupnými prvky⁷⁵, obsahující silnou symboliku.⁷⁶

Roku 1790 publikoval *Snoubení nebe a pekla*⁷⁷. Jedná se o prózu, kde *„démoni představují původní, tvořivé síly člověka, a andělé ducha poslušnosti a otroctví, podrobujícího se umělým zákonům. Oboje je však nezbytné, a kdyby toho nebylo, nebylo by života a pokroku. Smíření těchto protiv je právě „Snoubení nebe a pekla“.*⁷⁸ Spis je inspirován tehdejšími revolučními ovzduším. Velice provokativně a radikálně zde útočí na tehdejší uznávané hodnoty, racionalismus,

⁷² [Srov.] ACKROYD, Peter. Blake. 1. Praha: Paseka, 2000. 390 s. 109.

⁷³ ACKROYD, Peter. Blake. 1. Praha: Paseka, 2000. 390 s. 109.

⁷⁴ [Srov.] BLAKE, William a Zdeněk HRON. Napíšu verše kytkám na listy. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka)., s.184.

⁷⁵ Například: Konvalinka – v tomto případě se jedná o dívčinu personifikovanou nevinnost; Mrak – zástupce oplodňujícího muže; Hrouda hlíny s červem – zastupují matku a dítě

[Srov.] BLAKE, William a Zdeněk HRON. Napíšu verše kytkám na listy. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka)., s. 184.

⁷⁶ [Srov.] BLAKE, William a Zdeněk HRON. Napíšu verše kytkám na listy. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka)., s. 184.

⁷⁷ Snoubení původně začal jako anti-swedenborgiánský pamflet, který se posléze přerodil v plnohodnotnou satiru, zahrnující mimo prózu i verše, nebe a peklo, a velké množství postav – anděly a demony, starozákonní proroky, Johna Milтона a i Swedenborga. Blake zde byl v opozici proti Swedenborgovi, pro něhož byl důležitý především rozum. Oproti tomu Blake upřednostňoval imaginaci, vnitřní vědění a vhled. Bůh pro něj byl Básnický Géníus, na zemi v zastoupení Jednoho Člověka (Ježíše Krista). Tohoto Génia pak žádný z prostých pozemšťanů nemůže poznat vlastním rozumem. V knize je použito spousty aforismů, které provokují a šokují a vyzývají k „přehodnocení všech hodnot“. Energie je zde brána jako kladná síla člověka, a protože církev ji v té době zatracovala a brala ji jako ďábla, buřič Blake sám nazval svůj spis jako pekelnou bibli. V tom, jak Blake vnímal a prezentoval energii a rozum mnozí pozdější autoři a myslitelé poukazují na to, že myšlenkami předjímal názory některých dalších myslitelů, speciálně pak Freuda (rozdělení psychiky na libido – id a superego) a Nietzscheho.

[Srov.] BLAKE, William. Snoubení nebe a pekla. Přeložil Sylva FICOVÁ. Praha: Paseka, 1999. s. 70.; [Srov.] BLAKE, William. Snoubení nebe a pekla. Přeložil Otto František BABLER, přeložil Jaroslav SKALICKÝ. Liberec: Dauphin, 1994. s. 11.; [Srov.] BLAKE, William a Zdeněk HRON. Napíšu verše kytkám na listy. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka)., s.184.; [Srov.] The William Blake Archive. The William Blake Archive [online]. Copyright © Copyright 2017, The William Blake Archive [cit. 20.03.2019]. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/staticpage/biography>;

⁷⁸ BLAKE, William. Snoubení nebe a pekla. Přeložil Otto František BABLER, přeložil Jaroslav SKALICKÝ. Liberec: Dauphin, 1994. S. 10-11.

pokrytectví církve a desatero. Je zde prvně zformulovaná představa vesmíru, který Blake vnímal jako psychologický a ne astronomický.⁷⁹ Zároveň tisky *Snoubení nebe a pekla* obsahují jedny z nejoriginálnějších a nejbarevnějších ilustrací, jaké kdy Blake vytvořil. Nejstarší známý výtisk z devíti dochovaných je kolorován jemnými a jasnými barvami. Blake zde použil žlutou, světle oranžovou, růžovou a zelenou. Tyto barvy vyzařují optimismus a jsou znakem tvůrčího růstu, který v době vytvoření Blake prožíval. Srovnáme-li tento výtisk s výtiskem, který byl např. vytvořen dva až tři roky později, můžeme dojít k názoru, že první výtisk byl vytvořen pro čtenáře, kdežto výtisk pozdější symbolizuje osobité umělecké dílo. William Blake v něm použil sytě červenou a hnědou, tmavě modrou a černou barvu. Díky této barevnosti se *Snoubení* dá ještě lépe vnímat jakožto projev sebevědomí a ctižádosti, kdy se Blake začíná stavět do role umělce – proroka⁸⁰ a jako „*dílo rozhněvaného, ušlechtilého mladého muže, který si uvědomuje skutečnost své sexuální a tvůrčí energie*“.⁸¹

*Zpěvy zkušenosti (Písničky zkušenosti)*⁸² Blake vydal roku 1794 spolu s *Evropou a Knihou Urizenovou*. *Evropa* patří mezi jedny z nejtemnějších prorockých knih. Blake zde propojuje svou vlastní mytologii s právě probíhajícími konflikty.⁸³ Blake v básních ukazuje svět zbavený lidské radosti a optimismu. Jsou zde výjevy z morových ran, hladomoru, zlomyslné postavy s nožem. Ilustrace odkazují k myšlence, že člověk je vržen do kruhů padlého vědomí a zrůdných podob obchodu a organizovaného náboženství.⁸⁴ Jde zde o duchovní vývoj Evropy, který v ní probíhal v křesťanské éře. I přesto však patří *Evropa* mezi jedny

⁷⁹ [Srov.] BLAKE, William a Zdeněk HRON. Napišu verše kytkám na listy. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka)., s.185.

⁸⁰ [Srov.] ACKROYD, Peter. Blake. 1. Praha: Paseka, 2000. 390 s. 143-146.

⁸¹ ACKROYD, Peter. Blake. 1. Praha: Paseka, 2000. 390 s. 146.

⁸² *Zpěvy zkušenosti* byly původně zamýšlené jako satira na každý jeden Zpěv nevinnosti. Během tvůrčího procesu pak Blake objevil další výrazové možnosti. Básně jsou dramatisací rozdílných stavů myslí, životních postojů a rozdílných já, které v Blakeovi přebývali. Sbírkou je příkladem teorie protikladů. Jsou zde prezentované dva protikladné stavy duše. Píše zde o bolesti, která je viděna očima nevinného dítěte a v opozitě proti tomu i očima zkušeného muže. Z textu je cítit ironie a počínající hluboká symbolika. Hlavní myšlenkou je pak zotročování jak ve formě tělesné, tak i duševního. Útočí na církev, její potlačení názorů v lidech, degradaci a ztracení těla, mládí, lásku, mrzačení manželství, deformaci myšlení. Poukazuje zde na otcovskou tyranii, pokrytectví a falešnou nevinnost, která je zástěrkou sobectví a pohodlnosti. Dotýká se zde tématu vykořisťování, duševního mrzačení a týrání dětí a jako jeden z prvních v anglicky mluvících zemích poukázal na otroctví a rasismus a jejich hrůzy.

[Srov.] ACKROYD, Peter. Blake. 1. Praha: Paseka, 2000. 390 s. 133.; [Srov.] BLAKE, William a Zdeněk HRON. Napišu verše kytkám na listy. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka)., s.185-186.

⁸³ [Srov.] The William Blake Archive. The William Blake Archive [online]. Copyright © Copyright 2017, The William Blake Archive [cit. 20.03.2019]. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/staticpage/biography>.

⁸⁴ [Srov.] ACKROYD, Peter. Blake. 1. Praha: Paseka, 2000. 390 s. 175-176.

z nejkrásněji iluminovaných knih.⁸⁵ O rok později pak publikoval další prorocké knihy – *Vidění dcer Albionu, Ameriku, Píseň Losovu, Knihu Athanie a Knihu Losovu. Amerika, Kniha Urizenova, Evropa, Píseň Losova, Kniha Athanie, a Kniha Losova* patří do cyklu, ve kterém se Blake snaží vyjádřit systematický názor na člověka. Vytvořil zde alegoricko-symbolický systém postav, alegorické personifikace lidských vlastností a institucí, jako např. alegorie tyranského rozumu, zotročujících zákonů, imaginace, tvůrčí práce, krásy, revoluce aj.⁸⁶ „*Sám o tomto nutkání později napsal: „Musím vytvořit systém, nebo mě zotročí systém někoho jiného.“*“⁸⁷ Roku 1796 začíná pracovat na rukopisu *Vala aneb čtyři Zoa*. Tento spis však bohužel nikdy nedokončil. Mezi roky 1804-1808 datujeme dvoudílnou báseň *Milton*, která původně vznikla se záměrem napravit chyby Johna Milтона. Blake nesouhlasil s Miltonovým přeceňováním rozumu a s názorem, že pohlavní rozkoš má kořeny v pádu a zatracení člověka. V roce 1804 také souběžně vytvořil *Jeruzalém*.⁸⁸ V souvislosti s tímto vytvořil jednotlivé matrice reliéfního leptu s texty a ilustracemi, které pak tvořil v průběhu let až do roku 1807. Poprvé je však vytisknul a iluminoval až v roce 1820.

William Blake znal spoustu umělců tehdejší doby. Kolem roku 1800 se seznámil s velmi známým básníkem Williamem Hayleym.⁸⁹ Tomu sám navrhoval a následně ryl ilustrace k jeho básním, nebo ilustrace ryl podle návrhů jiných umělců, jakými byli např. George Romney, Maria Flaxman atd.⁹⁰ V roce 1809 uspořádal výstavu, které si veřejnost nevěšovala a pokud už ano, byl nepochopen. Ostatně nepochopení jeho současníků ho doprovázelo celý jeho život. „*Blake začal psát v okamžiku, kdy dožívala a vyprchávala tradice osvícenského racionalismu.*“⁹¹ Až teprve ke konci života se mu začalo více dařit díky jeho novému sponzorovi.⁹²

⁸⁵ [Srov.] BLAKE, William. Snoubení nebe a pekla. Přeložil Otto František BABLER, přeložil Jaroslav SKALICKÝ. Liberec: Dauphin, 1994. S. 17.;

⁸⁶ [Srov.] BLAKE, William a Zdeněk HRON. Napišu verše kytkám na listy. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka)., s.183-187.

⁸⁷ BLAKE, William a Zdeněk HRON. Napišu verše kytkám na listy. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka)., s.187.

⁸⁸ [Srov.] BLAKE, William a Zdeněk HRON. Napišu verše kytkám na listy. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka)., s.189.

⁸⁹ [Srov.] BLAKE, William. Snoubení nebe a pekla. Přeložil Otto František BABLER, přeložil Jaroslav SKALICKÝ. Liberec: Dauphin, 1994. S. 8.

⁹⁰ [Srov.] The William Blake Archive. The William Blake Archive [online]. Copyright © Copyright 2017, The William Blake Archive [cit. 16.12.2017]. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/?desclD=thel.f.illbk.02>.

⁹¹ BLAKE, William a Zdeněk HRON. Napišu verše kytkám na listy. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka)., s.177.

⁹² [Srov.] BLAKE, William. Snoubení nebe a pekla. Přeložil Otto František BABLER, přeložil Jaroslav SKALICKÝ. Liberec: Dauphin, 1994. s. 8.

2 Formální rozbor díla Williama Blakea po stránce výtvarné a technologické

Výtvarná tvorba umělce Blakea se neodmyslitelně pojí s jeho poezií, proto je její rozbor v předchozích kapitolách tolik důležitý. Autor primárně neusiloval o světskou slávu a jeho dílo nebylo vyloženě určené pro veřejnost. Možná i proto se jeho dílo nedochovalo ve více než 26 kopiích. Ty vždy buď prodal nebo daroval. Každý ze svých spisů Blake vlastnoručně ilustroval barevnými grafikami. Někdy mu při výsledném dokolorování pomáhala i jeho žena Kateřina, kterou to naučil. Originální způsob zhotovování jeho tisků, přesný postup jednotlivých kroků, přísady pro barvy a lepty, byl znovuobjeven a popsán teprve nedávno. I tímto postupem se práce bude dále zabývat.⁹³

V dalších částech kapitol se seznámíme s vybranými výtvarnými díly Williama Blakea, která vytvářel převážně na papírové podložce, za pomoci různých druhů papíru ne velkých formátů. Budeme se zabývat výtvarnými technikami, technologickými postupy a výtvarnými prostředky, které umělec používal. V tomto případě se jedná o dílo ilustrační povahy. Díla jsou rozdělena a popsána v následujících podkapitolách podle výtvarných prostředků; kresby, malby, grafiky.

2.1 Vybraná tvorba Williama Blakea vytvořená na papírové podložce technikou kresby a jejími prostředky

Kresba byla patrně nejpreferovanějším médiem pro tvorbu skic a prvotních návrhů, které Blake používal. Podle něj se jednalo o nejvíce poddajný a nejméně nákladný materiál, který se zároveň dal snadno opravit a překreslit, na rozdíl od perokresby nebo křídly. Kresba byla jádrem Blakeovy tvorby a uměleckého života. Pomocí ní zachycoval své prvotní myšlenky na papír. Ty nám pak o jeho tvorbě mohou povědět daleko více než dokončená díla. Jedná se totiž o tzv. první plody Blakeovy imaginace, byť se mohou zdát bez estetických ambicí. Skici Blake

⁹³ [Srov.] BLAKE, William. Snoubení nebe a pekla. Přeložil Sylva FICOVÁ. Praha: Paseka, 1999. s. 72.

nezamýšlel prodávat ani vystavovat, sloužily mu jako předstupeň pro výslednou práci, ať se jednalo o tisk či malbu, nebo jako podkresba pro akvarel. Není pochyb o tom, že Blake za svůj život vytvořil mnohem více kreseb, než se nám dochovalo. Většinu z nich patrně vyhodil a zbytek nejspíše uschoval kvůli kompozicím, které si zpracoval na druhou stranu.⁹⁴

První kresbou je *Akademická studie nahého mladíka*, kterou Blake pravděpodobně vytvořil během svých studií na Královské akademii. Blake velice nerad kreslil podle živých modelů, preferoval představivost. Dodnes není jisté, zda-li se jednalo o autoportrét nebo o zachycení Blakeova bratra Roberta.⁹⁵ Co se týče kompozice, postava je umístěna do středu papíru, vyobrazená je z levého profilu s tváří otočenou na diváka. Pravou ruku drží mladík horizontálně, jako kdyby ji měl na něčem položenou, levá mu spočívá na hrudníku, možná si s ní ukazuje na hrudník. V protikladu k ní je pak pokrčená a přizvednutá levá noha, díky čemuž se postava dostává do kontrastu. Postava nemá příliš velkou muskulaturu, tělo je vykresleno pomocí jemné šrafury. V hlubokých stínech je náznak tvrdší grafické šrafury, evokující Blakeovy rytiny. V obličejí a na ruce je jasné znát zájem o detail, kučeravé vlasy jsou nakresleny pouze pomocí linek o různém přítlaku.⁹⁶

Druhou kresbou je skica jedné z ilustrací v *Knize Job*. Tato kniha patří mezi nejpůsobivější Blakeova díla, zároveň je pak asi jedním z nejznámějších vizuálních děl, byť výsledné dílo není klasicky dokolorováno. V tomto případě se podíváme jak na prvotní skicu, tak i na výslednou rytinu, z důvodu upřesnění zobrazovaného.⁹⁷ Jedná se o studii čtrnáctého plátu – *Ranní hvězdy (When the Morning Stars Sang Together)*. Tento návrh se příliš neliší od zrealizovaného tisku. Ilustrace je pomocí mračných pásem rozdělena na tři horizontální části. Úplně nahoře jdou v pravidelných rozestupech čtyři postavy s rukama zdviženými vzhůru, obličejí budou hledět pravděpodobně přímo. V postavách není příliš mnoho detailů, linky okolo nich mohou v divákovi evokovat křídla. V mezerách

⁹⁴ [Srov.] The William Blake Archive. The William Blake Archive [online]. Copyright © Copyright 2017, The William Blake Archive [cit. 01.04.2019]. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/work/pencil1>.

⁹⁵ [Srov.] William Blake : 1757-1827 : Císařská konírna Pražský hrad, 15.9.-19.11.2000 : výstava pod záštitou prezidenta České republiky Václava Havla / [autoři katalogu David Bindman, Simon Baker]. Praha : Správa Pražského hradu, 2000, s.21.

⁹⁶ [Srov.] The William Blake Archive. The William Blake Archive [online]. Copyright © Copyright 2017, The William Blake Archive [cit. 03.04.2019]. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/copy/pencil1?desclD=but71.1.penc.01>.

⁹⁷ [Srov.] William Blake : 1757-1827 : Císařská konírna Pražský hrad, 15.9.-19.11.2000 : výstava pod záštitou prezidenta České republiky Václava Havla / [autoři katalogu David Bindman, Simon Baker]. Praha : Správa Pražského hradu, 2000, s.90.

mezi nimi jsou umístěny hvězdy. Ve střední centrální části je vyobrazen muž s dlouhými vousy a přímým pohledem s rozpřaženýma rukama. Tato postava představuje samotného Boha a slouží ke kompozičnímu ukotvení vyobrazení.⁹⁸ Umístění přímo na střed celé strany a ilustrace pouze podtrhuje její význam a důležitost. Bůh se stává dominantním bodem obrazu. „*Dominanty představují počátky pohledových fixací, neboť nejdříve přitahují pozornost. Jsou východiskem centrace pohledu a zakládají diferenciaci částí kompozice na figuru (popředí) a pozadí.*“⁹⁹ Pod každou dlaní je proskicované místo. Vlevo je zřetelnější jedna postava s taktéž rozpřaženýma rukama, část vpravo je nezřetelná. Mračno, na kterém Bůh klečí, tvoří jakousi klenbu, pod kterou klečí se sepnutýma rukama přibližně pět postav. Ty vzhledem k osám obličejů hledí vzhůru.

Pokud se podíváme na výslednou rytinu, se kterou tuto skicu porovnáme, zjistíme, že Blake kolem hlavní ilustrace přidal text a celou stránku zkrášlil kombinovanými motivy fauny, flóry, vesmíru a ozdobnými bordurami.¹⁰⁰ V tomto případě William Blake vsadil na velkolepý, byť v té době považovaný za zastaralý, styl se znatelným vlivem Albrechta Dürera.¹⁰¹ Nahoře pak opravdu stojí anděl, v tomto případě pravděpodobně právě personifikace Ranních hvězd. Každá z těchto postav je téměř nahá a nad hlavou má hvězdu. Ranních hvězd bylo pravděpodobně více v řadě, soudě podle částí dalších paží v rozích. Ve středu pak má Bůh kolem hlavy svatozář, což se na původní skice dalo zaměnit za mračno. Nejasné části pod božími dlaněmi pak vlevo vyobrazují Apollona, boha Slunce, s jeho čtyřmi koni. Až na tuto část je pozadí v celé středové ilustraci tmavé.¹⁰² Pozadí je proryté pomocí horizontálně orientovaných linek. Tyto linky celkově vzbuzují dojem státnosti, rovnováhy, klidu a vážnosti. Díky nim se do ilustrace dostává dojem větší šířky, než je tomu ve skutečnosti. Tyto linie uzemňují, v kontrastu jim pak jsou vertikálně provedené linky mračen, vyvolávající pocit

⁹⁸ [Srov.] The William Blake Archive. The William Blake Archive [online]. Copyright © Copyright 2017, The William Blake Archive [cit. 04.04.2019]. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/copy/but557.1?desclD=but557.1.penc.20>.

⁹⁹ KULKA, Jiří. Psychologie umění. Vyd. 2., přeprac. a dopl., V Grada Publishing 1. Praha: Grada Publishing, 2008. 435 s. Psyché. s. 262.

¹⁰⁰ Bordura – ornamentálně pojatý okrajový pruh na textiliích, zejména nástěnných kobercích, nebo v knižní malbě po straně textu.

HEROUT, Jaroslav. Slabikář návštěvníků památek. Ilustrace Antonín KRYL. [Praha]: Středisko státní památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje, 1978. s.114.

¹⁰¹ [Srov.] William Blake : 1757-1827 : Císařská konírna Pražský hrad, 15.9.-19.11.2000 : výstava pod záštitou prezidenta České republiky Václava Havla / [autoři katalogu David Bindman, Simon Baker]. Praha : Správa Pražského hradu, 2000, s.92.

¹⁰² [Srov.] The William Blake Archive. The William Blake Archive [online]. Copyright © Copyright 2017, The William Blake Archive [cit. 04.04.2019]. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/copy/but557.1?desclD=but557.1.penc.20>.

pohybu, provzdušnění a lehkosti.¹⁰³ Postava pod pravou rukou Boha má nad hlavou půlměsíc a v rukou drží otěže dvou hadů. Jedná se pravděpodobně o bohyni Dianu či Hekaté. V tomto případě se jedná o vyobrazení dvou protikladů – noc (Diana) a den (Apollon). Ve spodní části je pak opravdu pět postav – Job, jeho žena po Jobově pravici a po levici jeho tři přátelé. Všichni společně zbožně hledí nahoru k nebesům.¹⁰⁴

2.2 Vybraná tvorba Williama Blakea vytvořená na papírové podložce kombinovanými technikami

Při vytváření prvotních skic měl Blake tendenci kombinovat tužku jakožto primární médium s akvarelem pro lepší zachycení plánované barevnosti. Mezi takovéto nejznámější ilustrace patří ilustrace k básním Edwarda Younga *Noční myšlenky*. Pro tuto sbírku vytvořil 537 kreseb, finalizoval však pouze část z nich. Dále vytvořil knihu akvarelů k básním Thomase Graye. Z těchto dvou si uvedeme *Frontispis* k druhému svazku *Nočních myšlenek*. Vyobrazen je zde motiv Vzkříšení Ježíše. Jedná se o temné zobrazení, které vypovídá o bolesti, kterou v té době Ježíš vytrpěl, a zobrazením je v protikladu oproti frontispisu k prvnímu svazku.¹⁰⁵ Kristus zde vystupuje ze samého středu obrazu, viditelná je však část od hrudníku po hlavu. Postava není oblečená, Kristus má jemnou alabastrovou pleť, dlouhé plavé vlasy a vousy. Zobrazení je frontální, pohled Krista je upřen vzhůru, ústa má pootevřená – to může naznačovat buď modlitbu či duchovní vytržení. Paže jsou rozpřážené, na dlaních s viditelnými známkami ukřižování, které se taktéž opakují na hrudníku. Kristus je obklopen kruhovitými bílými paprsky světla, které protrhávají okolní černá mračna. Pod ním se nacházejí v horizontální poloze dvě postavy. Jsou vyobrazené pouze v barvách šedi jemnými linkami. První je orientovaná se zakloněnou hlavou doleva. Muž má kučeravé vlasy, v obličeji výraz utrpení, ústa otevřená. Postavu překrývá jakási drapérie, která skoro až působí,

¹⁰³ [Srov.] KULKA, Jiří. Psychologie umění. Vyd. 2., přeprac. a dopl., V Grada Publishing 1. Praha: Grada Publishing, 2008. 435 s. Psyché. S. 245-246.

¹⁰⁴ [Srov.] The William Blake Archive. The William Blake Archive [online]. Copyright © Copyright 2017, The William Blake Archive [cit. 04.04.2019]. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/copy/but557.1?descId=but557.1.penc.20>.

¹⁰⁵ [Srov.] William Blake : 1757-1827 : Císařská konírna Pražský hrad, 15.9.-19.11.2000 : výstava pod záštitou prezidenta České republiky Václava Havla / [autoři katalogu David Bindman, Simon Baker]. Praha : Správa Pražského hradu, 2000, s.60, 70.

jako by muže pohlcovala. V oblasti pravého ramene a vrchu hrudníku můžeme spatřit několik zaoblených linek, které mohou evokovat šupiny brnění. Pod touto postavou je pak o něco jasněji zobrazená druhá, s hlavou umístěnou vpravo. Jako první leží horizontálně, ovšem díky umístění noh jde mírně do diagonály. Ke Kristu je obrácená zády, s hlavou přetočenou dozadu. Oči upírá na Krista, ústa má taktéž pootevřená, exprese obličeje naznačuje překvapení či strach. Na hlavě je namalována čepice či helmice, což opět evokuje představu vojáka.¹⁰⁶ Tyto dvě dole vyobrazené postavy také mohou vyobrazovat zlé duchy, číhající v temných stínech, jak se odtahují od světla. Znatelnější postava vpravo pak díky svému vyobrazení může připomínat *Hlavu zatracené duše*, kterou Blake vytvořil již dříve, a která je dále také rozebrána.¹⁰⁷

Jákobův žebřík je akvarel vytvořený s kresbou perem a tužkou. Nejedná se o klasický rozpitý akvarel. Malba má pevné obrysy, syté, jasné a ostré barvy a jedná se tak technicky vzato o kolorované kresby. Jde o snové, velice čisté a detailní zpracování.¹⁰⁸ Kompozice je vertikální středová. Jákob je umístěn vespod na středu, horizontálně na skalisku, spící. Zlevého rohu se po tvaru šroubovice vine „žebřík“, schodiště, které končí nahoře uprostřed ve slunečním kotouči. Vodorovná linie, na které se nachází Jákob, je svojí státností opakem vertikální spirále. Ta obrazu dodává lehkost, vznosnost, dojem růstu. Jejím postupným zmenšováním se do obrazu dostává perspektiva. Tato vlnovka se považuje za základní prostorovou křivku a často se interpretuje za měkkou křivku, která je protikladem ostrých horizontálních linií. Měkké versus ostré může symbolizovat ženský prvek versus mužský. Takovéto křivky v divákovi celkově evokují mnohem více pocitů než linky. Například právě závitnice vzbuzuje pocit soustředěné, pružné síly. Protože v tomto případě jdou po spirále schodiště postavy oběma směry, probudí to v divákovi pocity stoupaní a klesání, do obrazu se najednou dostává pohyb. Počátek je zde v levém dolním rohu, což poukazuje na vliv latinské kultury, která má vliv na naše pohlížení věcí zleva doprava. Levá strana bývá považována za začátek, není tolik expanzivní, kdežto pravá je aktivnější, otevřená světu a značí konec. U tohoto obrazu je znatelné vodorovné

¹⁰⁶ [Srov.] The William Blake Archive. The William Blake Archive [online]. Copyright © Copyright 2017, The William Blake Archive [cit. 06.04.2019]. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/copy/but330.1?descId=but330.1.wc.264>.

¹⁰⁷ [Srov.] William Blake : 1757-1827 : Císařská konírna Pražský hrad, 15.9.-19.11.2000 : výstava pod záštitou prezidenta České republiky Václava Havla / [autoři katalogu David Bindman, Simon Baker]. Praha : Správa Pražského hradu, 2000, s.70.

¹⁰⁸ [Srov.] William Blake : 1757-1827 : Císařská konírna Pražský hrad, 15.9.-19.11.2000 : výstava pod záštitou prezidenta České republiky Václava Havla / [autoři katalogu David Bindman, Simon Baker]. Praha : Správa Pražského hradu, 2000, s.72.

rozdělení na dvě části. Z logického hlediska s přihlédnutím ke gravitaci, obrazy nahoře bývají „vzdušnější“, dole „uzemněné“ – světlo a vzduch oproti tmě a zemi. Významová symbolika pak prostoru nahoře přisuzuje duchovnost a spiritualitu, kdežto dole hmotnost a zemitost. Slunce bývá malováno dole, ať již má značit východ či západ, hvězdná obloha pak bývá nad ním. Zde je tomu právě naopak.¹⁰⁹ Nad malým kouskem skály je tmavě modré nebe s dvaceti čtyřmi hvězdami. Modrá směrem se směrem vzhůru zesvětluje a přechází ve žlutooranžovou sluneční zář jdoucí z oranžového slunečního kotouče. Okolo schodiště a slunce je barva nejjasnější, směrem od nich pak graduje do temnějších odstínů. Modrou, žlutou či oranžovou o různé sytosti jsou pak vymalovány i tógy postav lidí a andělů včetně Jakoba.¹¹⁰

Posledním kombinovaným akvarelem je ilustrace pro Danteho *Božskou komedii – Peklo X, Dante rozmlouvá s Farinatou degli Uberti*. Blake tuto ilustraci vytvořil v posledních letech života a výrazově se jedná o uvolněnější práci, než jsou předchozí popisované malby. Na scéně jsou zachyceny čtyři postavy – zleva Vergilio, Dante, válečník Farinata a jeho otec, v apokalyptickém hořícím Disu.¹¹¹ Práce se dá rozdělit do třech plánů. V prvním jsou rozmlouvající postavy a otevřené hroby, ze kterých šlehají plameny, v druhém hradby města, ve třetím kupole a věže v plamenech. Barevnost střech ve třetím plánu je omezená, jsou vyobrazeny pomocí lavírovaných odstínů černé a šedé, barva je pouze v plamenech, ve kterých je použita černá, červená a žlutá, přičemž černá může představovat kouř.¹¹² Druhý plán obsahuje pouze linii a zeď hradeb. Slouží jako opticky dělicí prvek, na kterém se odráží a láme světlo plamenů. Plameny v prvním plánu jsou oproti plamenům ze třetího plánu obohaceny o modrou barvu. Barevnost se v celém obraze omezuje na čtyři barvy – černou, červenou, žlutou a modrou. Jsou použity v barevných horizontálních plochách, které jsou vždy odděleny černou. Horizontální lineární předmětné schéma je narušené

¹⁰⁹ [Srov.] KULKA, Jiří. Psychologie umění. Vyd. 2., přeprac. a dopl., V Grada Publishing 1. Praha: Grada Publishing, 2008. 435 s. Psyché. S. 245-258.

¹¹⁰ [Srov.] The William Blake Archive. The William Blake Archive [online]. Copyright © Copyright 2017, The William Blake Archive [cit. 06.04.2019]. Dostupné z: http://www.blakearchive.org/copy/biblicalwc?desclid=but438.1.wc.01_

¹¹¹ [Srov.] William Blake : 1757-1827 : Císařská konírna Pražský hrad, 15.9.-19.11.2000 : výstava pod záštitou prezidenta České republiky Václava Havla / [autoři katalogu David Bindman, Simon Baker]. Praha : Správa Pražského hradu, 2000, s.119.

¹¹² [Srov.] The William Blake Archive. The William Blake Archive [online]. Copyright © Copyright 2017, The William Blake Archive [cit. 06.04.2019]. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/copy/but812.1?desclid=but812.1.wc.21>.

výraznými vertikálními linkami plamenů. Tento výrazný protiklad může v divákovi vzbudit neklid a napětí.¹¹³

2.3 Grafická tvorba Williama Blakea tvořená technikou hlubotisku

Blake se skrze rytectví naučil zručnosti a trpělivosti. Během svého učení pracoval především starší metodou lineárního rytectví založeného na pečlivém a mechanickém šrafování křížem, díky čemuž se dosáhlo trojrozměrné iluze. Postupně si osvojil i moderní tečkovací techniku rytí, přičemž tato technika mu nikdy k srdci nepřirostla. Profese rytce mu mimo technické přesnosti přinesla i stabilní příjem, díky kterému mohl vytvářet svá imaginativní díla. V jádru svých nejvíce originálních děl se William Blake snažil o syntézu a spojení vizuálních obrazů a textů. Chtěl, aby se tyto výrazové prostředky vzájemně posilovaly a jejich účinek byl pro čtenáře co nejsilnější. Časem umělec kombinuje výtvarné techniky a experimentuje s nimi při tvorbě iluminovaných knih. Využil tak svých vlastních novátorských technik a spojil text s obrazem v jeden dynamický celek.¹¹⁴ Obraz a text sjednocoval tak, že jednou zdůraznil jedno, jindy zase to druhé. Různé náměty, ať už to byly rostliny, zvířata či lidské duše, svým ojedinělým způsobem tančily mezi slovy. Nebo tomu bylo právě naopak, kdy se pak slova s absencí jakéhokoliv přechodu objevovaly mezi obrázky.¹¹⁵

Pracoval-li William Blake na nějaké zakázce od zadavatele, tvořil většinou za pomoci hlubotiskových technik – rytiny (lineární, tečkovací či kombinací těchto dvou) či jinými grafickými technikami. Rytinou se všeobecně označují všechny grafické rytecké techniky a tisky (dřevoryty, mědirytiny, kamenorytiny, ocelorytiny atd.). V závislosti na tisku je dále dělíme na tisk z výšky, hloubky, plochy. Jsou to techniky, které umožňují vcelku rychlé a snadné rozšíření originálu. Tisk pak lze provádět černobíle, barevně či kombinací. V tomto případě

¹¹³ [Srov.] KULKA, Jiří. Psychologie umění. Vyd. 2., přeprac. a dopl., V Grada Publishing 1. Praha: Grada Publishing, 2008. 435 s. Psyché. s. 245.

¹¹⁴ [Srov.] William Blake : 1757-1827 : Císařská konírna Pražský hrad, 15.9.-19.11.2000 : výstava pod záštitou prezidenta České republiky Václava Havla / [autoři katalogu David Bindman, Simon Baker]. Praha : Správa Pražského hradu, 2000, s.10-11.

¹¹⁵ [Srov.] William Blake : 1757-1827 : Císařská konírna Pražský hrad, 15.9.-19.11.2000 : výstava pod záštitou prezidenta České republiky Václava Havla / [autoři katalogu David Bindman, Simon Baker]. Praha : Správa Pražského hradu, 2000, s.10.

mluvíme-li o rytině, jedná se o následující postup. Rytec vezme rydlo (lze použít i suchou či rycí jehlu) kulatého, čtvercového či trojúhelníkového průřezu, jehož špička je nakoso seříznutá. Ostří rydla se položí paralelně na povrch předem očištěné kovové desky. Rytec hloubí rydlem do desky stopy stále stejným gestem, přičemž desku pod rydlem může otáčet tak, aby rydlo pracovalo v stále stejném směru. Rýha má formu písmene V o různé hloubce a šířce. Na okrajích rýhy vznikají vystupující hrany, kterým říkáme otřepy. Ty se pak dodatečně odstraní pomocí škrabky. Pokud by se na desce ponechaly, zbytečně poničí kontury a zachytí nadměrné množství barvy.¹¹⁶

Co se týče leptu, Oldřich Blažíček říká, že se jedná o grafickou techniku tisku z hloubky. Kresba se lehce prorývá pryskyřičným či voskovým krytem, kterým je potřena kovová deska – nejčastěji měděná. Následně se pomocí kyseliny vyleptá do desky. Blažíček lept podle způsobu kresby rozeznává čárkový, zrnkový, tečkovaný, dělaný tužkovou či křídovou technikou. Na rozdíl od rytiny jsou linie leptu mírně roztřepané a jejich síla se nemění. Lept pak také lze kombinovat s mědirytem (technika rytí do mědi), čímž se vytvoří leptaná rytina.¹¹⁷ V *Malém výtvarném slovníku umění* je lept mimo jiné zařazen do chemických technik. Kreslením do ochranného krytu desky se obnaží její povrch a na tato místa pak působí leptadlo, které desku vyleptá do požadované hloubky, která odpovídá představě hloubky výsledného tónu. Lept zde dělí na čárkový, zrnkový (akvatintu), měkký kryt a rezerváž.¹¹⁸

Při chemických postupech v rámci grafických technik se setkáváme s tím, že kleptání se nejčastěji používá chlorid železitý či kyselina dusičná. K samotnému tisku se použije hlubotisková tiskařská barva, která se pak při tisku přichytí na vlhký papír za pomoci tiskařského lisu. Technika leptu má tu výhodu, že umožní umělci volný pohyb rydla po desce, stejně jako když kreslíř používá tužku. Není proto zapotřebí velkého přitlaku jako u jiných rycích technik. Tato technika pak vyvolává spontánní estetické emoce. Rytci dovolí kombinovat sytou čern inkoustu s bělostí papíru a tím dosáhnout maximálního kontrastu mezi světly a stíny. Lze tím dosáhnout nejintenzivnější jasnosti i nejhlubší tmavosti.¹¹⁹

¹¹⁶ [Srov.] SOURIAU, Étienne. *Encyklopedie estetiky*. Praha: Victoria Publishing, 1994. str. 781-783.

¹¹⁷ [Srov.] BLAŽÍČEK, Oldřich J. *Slovník památkové péče: terminologie, morfologie, organizace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1962. s. 113.

¹¹⁸ [Srov.] TROJAN, Raul a Bohumír MRÁZ. *Malý slovník výtvarného umění*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).s. 112-113.

¹¹⁹ [Srov.] SOURIAU, Étienne. *Encyklopedie estetiky*. Praha: Victoria Publishing, 1994. str. 520.

Technika leptu má také nespornou výhodu v tom, že se deska dá leptat na několikrát. Umělec během své tvorby nejprve vyryje část, kterou zamýšlí nejtmaší. Tu dá posléze leptat na určený čas, desku očistí od kyseliny, a tento postup několikrát opakuje. Již vyryté části se opakovaným leptáním prohlubují a tím získávají na hloubce a intenzitě. Pokud by došlo k vyrytí zobrazovaného obrazu najednou, linky budou mít stejnou hloubku a na papír se otisknou o stejné barevné intenzitě. Úskalí této techniky lze shledat v časování jednotlivých leptacích sekvencí. Další nevýhodou je to, že se nedají dělat kontrolní tisky, protože očištění a nanesení krytu na desku je časově náročné.

Blake tvořil i na zakázku v rámci užité grafiky. Jako první si můžeme uvést *Reklamu pro společnost Moore & Co* (1797-98). Jedná se o typický komerční příklad rytecké práce. Je zde použito lineárního rytí, pomocí kterého je vytvořena obrazová část. Protože se jednalo o leták pro společnost vyrábějící koberce, předložky a punčochy, rytina znázorňuje ve střední dolní části tkalcovský stav, u kterého pracují ženy a děti v idealizované dílně. Touto dílnou provádí majitel svojí zákazníci. Ve středu letáku je umístěn text, který je ze stran orámován dvěma sloupy, na nichž jsou omotané luxusní koberce. Úplně nahoře nalezneme oblaka, v jejichž vrchní středové části je světlem vyvedená zář, ve které je umístěn erb. Po stranách tohoto erbu jsou pak dvě rozdílné koruny. Z mračen pak plynule přecházejí sloupy po stranách. Celá práce je pak líbivá, elegantní a obsahuje jisté kouzlo. Je jemně provedená, a kompozičně vyvážená. Ve spodní části dílny je použito perspektivy, která vyvolává dojem, jako by člověk právě nahlédl za oponu v divadle a zjistil tak, jak se věci mají.¹²⁰

Dalším příkladem je *Hlava ztracené duše* (1787-88), kterou Blake vytvořil na základě kresby Henryho Fuseliho. Jedná se o velice podmanivé zpracování, které bylo formou rytiny a leptu zpracováno pro nevydané *Eseje o fyziognomii* od J. C. Laventera. Tato hlava představuje trpícího hříšníka z Pekla od Danteho. Je zobrazena v záklonu s očima zobrazenými v sloup, takže vidíme pouze bělmo bez zornic. Linky jsou zde velice silné, blízko sebe, ve vysoké koncentraci, díky čemuž autor vytváří změny tónu a gradace barvy. Šrafování je provedeno pomocí soustředěných oblouků, které se vzájemně kříží a vytvářejí tak pocit hmotovosti. Tyto soustředěné kruhové vzorce jsou nejvíce patrné v oblasti nosu, brady a úst. Forma ztvárnění krku a celkové formy pak může připomínat i některé z kreseb od

¹²⁰ [Srov.] William Blake : 1757-1827 : Císařská konírna Pražský hrad, 15.9.-19.11.2000 : výstava pod záštitou prezidenta České republiky Václava Havla / [autoři katalogu David Bindman, Simon Baker]. Praha : Správa Pražského hradu, 2000, s.14.

Michelangela Buonarrotiho. Vlasy muže vlají vzhůru a vytvářejí dojem plamenů a jsou ukázkou Blakeovy zručnosti a smyslu pro citlivost a zdání pohybu. Z rytiny sálá dramatičnost a utrpení, což bylo velice důležité vzhledem k myšlence spisu, pro kterou byla tato rytina vytvořena. Podle Lavatera totiž tváře odhalují nejen povahu, ale i duši člověka. Výsledný dojem rytiny je pak umocněn i gradací pozadí, přičemž kolem samotného obličeje je šrafura řídká, takže tvář vystupuje do popředí a její neosvícená část tím dosahuje ještě větší perspektivní hloubky. Šrafura pozadí pak, stejně jako vlasy, připomíná plameny. Linky jsou v některých místech řidší, jinde zas hustší, linka je rozvolněná a působí více chaoticky než u obličeje.¹²¹

2.4 Vybraná tvorba Williama Blakea a jeho další kombinované techniky za použití iluminovaného reliéfního leptu

Blake tvořil své autorské imaginativní knihy za pomoci kovových desek, do kterých ryl jak texty, tak obrázky a dekorativní prvky.¹²² Blake tímto způsobem pracoval ve svých následujících realizacích, kdy propojoval písmo s obrazem v dynamický celek. Sloučením textu a obrazu dosáhl Blake mnohdy velice dramatických efektů. Stejnou invenci, kterou vkládal do malířství či básnictví, dával i do vývoje svých grafických technik. Neustále vymýšlel nové a nové prostředky, jak obraz a text sloučit tak, aby dosáhl kýžené jednoty umění. Například v básni *Amerika* plameny revoluce vyobrazil tak, že doslova stravovaly stránku. Iluminované spisy si tisknul sám, jeho texty díky tomu nepodléhaly případné politické cenzuře. Metodou, kterou používal, je reliéfní lept.¹²³ Jedná se o mědirytinu, se kterou se Blake vrátil do doby blokového jednotisku, který

¹²¹ [Srov.] William Blake : 1757-1827 : Císařská konírna Pražský hrad, 15.9.-19.11.2000 : výstava pod záštitou prezidenta České republiky Václava Havla / [autoři katalogu David Bindman, Simon Baker]. Praha : Správa Pražského hradu, 2000, s.15.

¹²² [Srov.] BLAKE, William. Snoubení nebe a pekla. Přeložil Sylva FICOVÁ. Praha: Paseka, 1999. s. 72.

¹²³ Tajemství této metody mu prý sdělil jeho bratr Robert Blake během jednoho z jeho vidění. Blake pravděpodobně trpěl spontánní eidetickou představivostí v téměř klinickém stavu. Tato vidění ho pronásledovala již od dětství, kdy vídával anděly, různé svaté, duchy a mrtvé panovníky. Blake všechny z nich viděl, přestože reálně nebyli skuteční. Jedná se o doslova viditelné halucinatorní obrazy, které se nedají zařadit do vzpomínek či přetrvávajících vjemů. Člověk během nich zažívá skutečné smyslové vjemy, kdy není schopen rozlišit subjektivní svět od objektivního.

[Srov.] ACKROYD, Peter. *Blake*. 1. Praha: Paseka, 2000. 390 s. s. 29, 129.

využíval např. Albrecht Dürer. S rytinou se v podstatě zachází jako s dřevorytem a tím pádem nejde o klasický tisk z hloubky.¹²⁴

Přesný postup výroby matric se zrekonstruoval teprve nedávno. V knize vydané k příležitosti Blakeovy výstavy v Praze se postup popisuje následovně. „Klíčem k postupu bylo vyleptat návrh v mělkém reliéfu na měděnou desku. Blake na desku namaloval text a obraz speciální pryskyřicí odolnou proti kyselině, pak ponechal kyselinu, aby zapracovala na odhalených místech. Deska tak zůstala s textem a obrazem na povrchu a výhodou bylo, že pak bylo možno tisknout bez pomoci těžkého ryteckého lisu, který u konvenčního ryteckví musel vymáčkout barvu z vyrytých čar v mědi na papír.“¹²⁵ Výhodou techniky byla neomezená možnost kombinování textu a obrazu, tvorba díla od návrhu po finální část se mohla provést v jedné dílně, nebylo potřeba velkých lisů. Nesporným přínosem bylo také zkrášlování listů pomocí vodových barev či barevného tisku (monotypu), díky čemuž pak byl každý kolorovaný výtisk jedinečný. Nevýhodou pak byla manipulace s kyselinou, dohlížení na její působení, aby se něco nepokazilo, a poněkud složitější přenos písma na desku, protože muselo být nanesené celé opačně. Díky monotypnímu tisku také Blake dostal pouze malý počet otisků, přičemž spoustu z nich pak ještě dokončoval perem nebo lavírováním, takže celkový proces tvorby byl časově velice náročný.¹²⁶

Na obsahově nejkomplexnější stránce *The William Blake Archive*, kterou spravuje již citovaný Morris Eaves je postup popsán podrobněji. Blake si nejprve připravil desku tak, že ji nařezal, vyhladil, vyleštil od všech škrábanců, desku si otestoval pomocí oleje a vody, znovu ji očistil a až poté přistoupil k samotné tvorbě plátů. V případě reliéfního leptu na desku přenesl svůj návrh, který nakreslil pomocí pera a kartáčů speciálním tekutým médiem. Toto médium bylo na podobné bázi jako to, které se používá pro běžný čárový lept jako krycí vrstva. Bylo důležité, aby se chovalo jako inkoust, snadno se nanášelo, neroztíralo se a zůstalo odolné vůči leptací kyselině. Odborníci ho nazývají „nepropustným médiem“. Díky němu a zároveň díky použitým nástrojům pak výsledné tisky

¹²⁴ [Srov.] William Blake : 1757-1827 : Císařská konírna Pražský hrad, 15.9.-19.11.2000 : výstava pod záštitou prezidenta České republiky Václava Havla / [autoři katalogu David Bindman, Simon Baker]. Praha : Správa Pražského hradu, 2000, s.10-11, 18.

¹²⁵ William Blake : 1757-1827 : Císařská konírna Pražský hrad, 15.9.-19.11.2000 : výstava pod záštitou prezidenta České republiky Václava Havla / [autoři katalogu David Bindman, Simon Baker]. Praha : Správa Pražského hradu, 2000, s.18.

¹²⁶ [Srov.] William Blake : 1757-1827 : Císařská konírna Pražský hrad, 15.9.-19.11.2000 : výstava pod záštitou prezidenta České republiky Václava Havla / [autoři katalogu David Bindman, Simon Baker]. Praha : Správa Pražského hradu, 2000, s.18-19.

působí jako kresby. Blake také mimo jiného občas nanesl větší vrstvu média, do které pak pomocí jehly vyškral některé detaily. Většinou začínal psaním písma, které muselo být vyvedené zrcadlově. Kolem něj pak tvořil ilustrace a dekorativní zdobení. Tato technika mu svým způsobem, byť byla náročná, dávala určitý prostor pro improvizaci během tvorby. Dochovalo se nám pouze pár prvotních skic, na kterých Blake řešil kompozici stránky, a i ty se liší od výsledného zpracování. Je nejvíce pravděpodobné, že neměl žádné pevné návrhy a vše doopravdy řešil až při psaní médiem na desky. Z toho důvodu nebyla možná reprodukce matric. Když měl Blake takto nakreslenou a připravenou desku, udělal kolem ní hráz z vosku a zalil ji kyselinou. Tu nechal působit a vytvořil nízký reliéf. Kyselinu sejmul, desku očistil a citlivé části návrhu opět ošetřil pomocí média, aby byly ochráněny během druhé, delší fáze leptání. Tím se vytvořil reliéfní lept, který funguje na stejném principu jako například dřevořez. V tomto případě mají tisknuté čáry stejnou výšku, tudíž mají barevně i stejnou intenzitu, na rozdíl od čárového leptu, kde se za pomoci opakovaného leptání dosahuje tónování tisknutých ploch. Po druhém leptání desku očistil, odstranil voskovou hráz a nepropustné médium. Takto vytvořenou matici pak potřel tiskařskou barvou, vymaloval ilustrace a lehkým přitlakem tisknul na předem navlhčené papíry. Vytištěné listy pak podle potřeby ještě dokreslil či domaloval podle potřeby temperou, akvarelem či perokresbou. Po uschnutí pak jednotlivé tisky sešil buď volně nebo je opatřil deskami.¹²⁷

Prvním popisovaným tiskem je báseň *Tygr*. Jedná se o jedno z nejznámějších Blakeových děl. Celý plát je ze všech stran ohraničený. Text je vzdušný, bez pozadí, vytištěný pouze tiskařskou sépiovou barvou. Jednotlivé části jsou opticky oddělené linkou vybíhající ze stromu, evokující holou větev. Strom začíná v pravém dolním rohu a tyčí se až k pravému hornímu rohu. Jeho vrchní větev opticky podepírá název básně *The Tyger*. Z levé části nápisu se vine vinná réva až do levého spodního rohu. Dole je pak horizontálně umístěná ilustrace Tygra, která zabírá necelou čtvrtinu listu. Tygr směřuje vlevo, má doširoka otevřené, výrazně vytřeštěné oko. Zadní tlapy má rozkročené a jeho postoj působí spíše statickým dojmem. Pruhy na těle jsou vyvedené tlustými černými linkami v kombinaci s načervenalou a žlutou barvou, která se pak spolu se zelenou objevuje i na stromě. Zem je vyvedená sytě zelenou a nebe odkazující na lesy noci

¹²⁷ [Srov.] The William Blake Archive. The William Blake Archive [online]. Copyright © Copyright 2017, The William Blake Archive [cit. 14.04.2019]. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/exhibit/illuminatedprinting>.

sytě modrou. V levém dolním rohu je pak použita červené barvy, což může naznačovat východ či západ slunce.¹²⁸

Dalším popisovaným je čtvrtý plát z *Knihy Thel, kopie G*. Co se barevnosti týče, spolu se zbytkem knihy ji v dnešní době lze nalézt v 16 barevných variantách. Každý tisk je tónovaný do určité barevnosti a využívá v něm jemných valér použitých barev. Ty jsou do sebe vzájemně zapuštěné a plynule přechází jedna v druhou. Blake pak v průběhu let přidal k básni ještě další listy, takže pozdější verze představují velice zdobný a ornamentální celek.¹²⁹

Popisovaný plát je rozdělen na dvě části (poloviny). Ve vrchní polovině je vepsán text básně, ve spodní části je ilustrace samotná. Tento způsob rozdělení měl Blake pravděpodobně odkoukaný z výtisků bible a od středověkých umělců. V té době bylo zvykem, že ilustrace se umísťovala do horní části a ve spodní se nacházel text.¹³⁰ Kolorování je provedené jemnými barvami. Text je vyveden zelenou barvou stejně jako linie v ilustraci, proto nepůsobí příliš těžkopádným dojmem a dochází k vizuálnímu scelení listu. Naopak mu dodává na vzdušnosti. Zelená barva není tolik tvrdá jako např. černá a s ilustrací dobře koresponduje. Tím, že je ilustrace umístěna ve spodní části, budí dojem celkové kompoziční vyváženosti listu. Tvoří „hmotu“, která plát uzemňuje. V ilustraci je zachycena část básně, kdy si Thel zde povídá s konvalinkou. Ta je zde zobrazena vlevo jako malá ženská postava sklánějící svou hlavu před Thel. Včetně pleti je celá bílá a je tak jednou z nekontrastnějších částí vyobrazení. Ruce má složené, krk natažený. Na hlavě má pravděpodobně šátek, takže hlavička v pozorovateli evokuje jeden z kvítků konvalinky. Je umístěna do tmavě zelené, vysoké trávy.¹³¹

Vpravo stojící ústřední postava Thel je znázorněna s bledou pletí a vysokou postavou oblečenou v rozevlátých jemných zelených šatech, jaké má i konvalinka. Zelená barva bývala spojována s bohyněmi lásky, byla symbolem jara, svěžesti, znovuzrození a mládí.¹³² Samotná Thel je vysoká, mladá dívka s dlouhými světlými vlasy. Shlíží na konvalinku, lehce se k ní naklání s úsměvem na rtech.

¹²⁸[Srov.] The William Blake Archive. The William Blake Archive [online]. Copyright © Copyright 2017, The William Blake Archive [cit. 07.04.2019]. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/copy/songsie.b?descId=songsie.b.illbk.35>.

¹²⁹ [Srov.] ACKROYD, Peter. *Blake*. 1. Praha: Paseka, 2000. 390 s. s. 109-111.

¹³⁰ [Srov.] Duchková, Z. *Vybrané kapitoly z dějin umění V. (přednáška)*. České Budějovice: PF JU. 2016/2017..

¹³¹ [Srov.] The William Blake Archive. The William Blake Archive [online]. Copyright © Copyright 2017, The William Blake Archive [cit. 20.03.2019]. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/staticpage/biography>.

¹³² [Srov.] Vojtová Vilhelmová, L. *Teorie barvy (přednáška)*. České Budějovice: PF JU. 2014/2015

Nad Thel se klene bříza, jejíž větve nad dívkou tvoří jakousi klenbu, která končí až za konvalinkou. Po kmeni se vine část vinné révy. Tráva je zde zobrazena pomocí tmavé, zelené barvy, která spolu s jemnými tahy větví kompozičně vytváří dojem oválu, v jehož střední části je to nejdůležitější – konvalinka a Thel. Pozadí je pak jemně dokolorováno pastelovou oranžovou, která zasahuje až po Thelinu hlavu. Na ni se posléze napojuje světle modrá barva, která končí nezarovnanou linií pod textem. Díky tomuto barevnému propojení, které evokuje světlo, je v divákovi vyvoláno zdání prostoru. Kompozice samotné ilustrace je středová.¹³³

Dále zobrazeným je frontispis k třetímu oddílu *Jeruzaléma – Deistům*. Jeruzalém patří k pozoruhodně působivé sbírce. V ilustracích k textu je množství různorodých grafických postupů a možností. Blake zde využil úmyslného stírání inkoustu, negativního a černého reliéfu, obráceného psaní, celostránkových reliéfních leptů. Některé z nich jsou považovány za vrchol jeho tvorby. Do dnešní doby se nám dochovalo pouze pět výtisků. Čtyři z nich jsou tištěny černým inkoustem, nejsou kolorovány. Nastává zde působivý kontrast syté černé a zářivé bílé. Občas je zde využito šedého nátěru. Díky tomuto propojení lze v obrazech zkoumat různé druhy tmy a stínů.¹³⁴

„V Bibli si čtete nocí i dnem, ty však vidíš černou, kde já bílou jen.“

*William Blake*¹³⁵

Pátý výtisk William Blake ke konci svého života vymaloval. Sbíрка tak nabyła na impozantnosti. V předchozích letech, hlavně v začátcích své tvorby, Blake používal jemných barev. Díla tónoval do světlých růžových, zelených a modrých. V tomto výtisku Jeruzaléma však zvolil sytou zářivou barevnost. Barvy jsou bohaté, zdobné a v divákovi vyvolávají úplně odlišné pocity než jiné knihy. Na této práci je patrné, že Blake překonal nádheru středověkých obrazů, o kterou se vždy snažil, a dospěl k nové syntéze skrze temperové a akvarelové barvy.¹³⁶

Na frontispisu jsou zachyceny tři postavy. Zleva je to Vala, Hyle a Skofeld.¹³⁷ Působí bídým, ponížným dojmem, nacházejí se ve stavu smutku

¹³³ [Srov.] The William Blake Archive. The William Blake Archive [online]. Copyright © Copyright 2017, The William Blake Archive [cit. 07.04.2019]. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/copy/thel.g?descId=thel.g.illbk.04> .

¹³⁴ [Srov.] ACKROYD, Peter. *Blake*. 1. Praha: Paseka, 2000. 390 s. s. 306 – 307.

¹³⁵ ACKROYD, Peter. *Blake*. 1. Praha: Paseka, 2000. 390 s. s. 307.

¹³⁶ [Srov.] ACKROYD, Peter. *Blake*. 1. Praha: Paseka, 2000. 390 s. s. 307.

¹³⁷ Jedná se o Deisty, což jsou vyznavači přirozeného náboženství, představitelé světské moci. Odmítají víru ve jméno přirozené náboženství.

a zoufalství. Společně pak vládnu peklu, jímž trpí a které vnucují ostatním.¹³⁸ „Podobají se hrdinským Michelangelovým postavám, které se unavily životem a s pláčem se sklánějí k zemi. Ze všech kreseb dýchá jednoduchost a hloubka Blakeova vidění: téměř cítíme tahy jeho rydla a předem určená symboličnost postav naznačuje, že celá náboženská ikonografie vychází přímo z autora.“¹³⁹ V pozadí postav jsou vytvořeny velice intenzivní, prudké plameny, Skofeld dokonce působí, jako kdyby sám hořel. V této části je použito chaoticky křížené šrafury, ve zbytku ilustrace se pak většinou jedná o různě zvlněné linky. Skofeld vypadá jako jediný v pohybu směrem vpravo, hlavou skloněnou k hrudníku, s očima vytřeštěnými a těžkými železnými pouty na rukách a nohách působí, že se nachází v opravdových mukách. Je nahý. Uprostřed je taktéž nahý, v klubku schoulený s hlavou mezi kolena, Hyle. Temenem je přímo k divákovi, dlouhé vlasy mu splývají až k rukám. V tomto případě se jedná o postoj zoufalství. Takovéto schoulené figury jsou v Blakeových dílech vcelku běžné. Vlevo na deskovitém trůně sedí Vala, je oblečená v dlouhých splývavých šatech, na hlavě má korunu, v ruce žezlo, na jehož špičce je heraldický symbol lilie. Levou rukou si podepírá hlavu a pohled směřuje kamsi dolů mezi kolena.¹⁴⁰ Celá ilustrace je vyvedená pomocí sytých barev – černé, žluté a červené. Černá zde více než jinde poukazuje na symboliku prázdnoty, nicotnosti, konce, uzavřenosti, zastavení, tmy a smrti. K peklu se perfektně hodí. Červená v tomto případě zastupuje dynamiku, oheň, krev, boj a revoluci. Žlutá jako taková je vnímána jako pozitivní barva, v této spojitosti s plameny pak může poukazovat na nadmyslový svět, podle křesťanské symboliky. Barvy jsou vůči sobě ve své čisté podobě ve výrazném kontrastu.¹⁴¹

Posledním popisovaným dílem je frontispis *Evropa: proroctví*. V tomto případě se jedná o barevně tištěný reliéfní lept s dodatečnou perokresbou a akvarelem. Existuje v několika barevných verzích a jedné černobílé.¹⁴² Tento jeden z nejznámějších výtvorů Blake konkrétně nikdy nepojmenoval, kritici ho

[Srov.] William Blake : 1757-1827 : Císařská konírna Pražský hrad, 15.9.-19.11.2000 : výstava pod záštitou prezidenta České republiky Václava Havla / [autoři katalogu David Bindman, Simon Baker]. Praha : Správa Pražského hradu, 2000, s.87.

¹³⁸ [Srov.] William Blake : 1757-1827 : Císařská konírna Pražský hrad, 15.9.-19.11.2000 : výstava pod záštitou prezidenta České republiky Václava Havla / [autoři katalogu David Bindman, Simon Baker]. Praha : Správa Pražského hradu, 2000, s.87.

¹³⁹ ACKROYD, Peter. *Blake*. 1. Praha: Paseka, 2000. 390 s. s. 306 .

¹⁴⁰[Srov.] The William Blake Archive. The William Blake Archive [online]. Copyright © Copyright 2017, The William Blake Archive [cit. 07.04.2019]. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/copy/jerusalem.f?descId=jerusalem.f.illbk.51>.

¹⁴¹ [Srov.] KULKA, Jiří. *Psychologie umění*. Vyd. 2., přeprac. a dopl., V Grada Publishing 1. Praha: Grada Publishing, 2008. 435 s. Psyché. S. 121.

¹⁴² [Srov.] William Blake : 1757-1827 : Císařská konírna Pražský hrad, 15.9.-19.11.2000 : výstava pod záštitou prezidenta České republiky Václava Havla / [autoři katalogu David Bindman, Simon Baker]. Praha : Správa Pražského hradu, 2000, s.41.

však nazývají mimo jiné i jako *Pravěk dní* či *Bůh tvořící vesmír*. V příloze jsou k vidění mimo monochromatické i dvě barevné verze. Právě na kolorovaných verzích je jasně patrná originalita každého tisku. Jedná se o jednu z nejstarších Blakeových kompozic. V horní polovině rytiny je znázorněný nahý, svalnatý muž staršího vzezření s rozevlátými dlouhými vousy a vlasy vyvedenými tak, jako by vítr či nějaká neznámá síla foukala zleva vpravo.¹⁴³ Pohled má skloněný dolů, jako by hleděl na něco, co je za linií nám zobrazovaného. Tělo muže kompozičně tvoří čtverec, vystupuje z něj pouze levá ruka a vlasy s vousy. Vedle levé nohy je náznak nějaké látky, která je patrná pouze na výtisku K, na ostatních je málo zřetelná. Výtisk K má také jasně zřetelnou pravou nohu s chodidlem, v ostatních je tato část ztmavená, bez detailů. Tělo se vyklání ze zářivého nebeského tělesa, které jakožto kruh či ohnivá koule může představovat Slunce, planetu či kapku lidské krve. Ve výtisku D barvy volně přecházejí z pravé dolní části od zlatožluté přes okrovou a oranžovou po načervenalou. Ve výtisku K je kotouč zářivě žlutý, pouze v pravé horní části je pak vodorovnými tahy kontrastně přidána rudá a černá barva. V levé ruce muž svírá rozevřené kružítko, kterým rozděluje hmotný svět. Vyměřuje zde hranice „Světské Skořápky“, v tomto gestu je parná moc a zároveň možná i pocit zoufalství.¹⁴⁴ Kolem celého kotouče jsou pak paprsky, které nejvíce zasahují do spodní poloviny obrazu. V horní polovině obrazu je pak kotouč obklopen mraky, ze kterých vystupuje. Na výtisku K je objemu mraků dosažené pomocí barevné gradace, ve výtisku D je v mracích jasně patrná šrafura, která je identická i na černobílém výtisku H.

Výtisk D a H jsou si vzájemně velice podobné. Na výtisku D jsou v několika místech krásně viditelné ryté linky z matrice. Barvy jsou jemné s postupnými nenásilnými přechody, takže celek působí klidně a vyváženě. Na výtisku H si zaslouží obdiv práce se šrafurami a působivá monochromatická jednoduchost díla. Výtisk K Blake vytisknul a vymaloval na sklonku života v roce 1821 a je velice impresivní. Blake zde co se týče barevnosti sáhnul po veliké kontrastnosti. Černou barvou podpořil paprsky kolem kotouče, takže víc než na jiných dílech působí jako obraz Slunce. Také s ní podtrhnul mužovu muskulaturu, takže v kombinaci s vlasy a vousy působí jako odkaz na Michelangelovy malby v Sixtinské kapli. Barevné tisky tohoto frontispisu jsou další ukázkou Blakeova barevného vývoje,

¹⁴³ [Srov.] The William Blake Archive. The William Blake Archive [online]. Copyright © Copyright 2017, The William Blake Archive [cit. 14.04.2019]. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/copy/europe.k?desclD=europe.k.illbk.01>.

¹⁴⁴ [Srov.] ACKROYD, Peter. *Blake*. 1. Praha: Paseka, 2000. 390 s. s. 341.

jeho odklonu od jemných pastelových barevných škál, které na sebe navzájem navazovaly a působily harmonicky, po kontrastní sytější barevnost, kdy barvy svou gradací vytvářely působivou podívanou.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 Pocta Williamu Blakeovi

3.1 Koncept autorské knihy

Primárním cílem praktické části diplomové práce bylo od prvopočátku vytvořit autorskou knihu, která bude reflektovat osvojené poznatky, které jsme za své studium získali. Mnohvrstevnaté dílo, imaginativní svět plný symbolů a odkazů, který William Blake vytvořil, se tedy stalo platformou pro koncept této autorské knihy. K rešerším života, myšlení a děl Williama Blakea docházelo v průběhu více jak roku.

William Blake je svou nejednoznačností velice složitý k pochopení a jeho díla svádějí k osobité interpretaci čtenáře. Myšlenky, které ve svých dílech Blake předkládá, byly důležité zpracovávat postupně. V klidu nad nimi přemýšlet a uvažovat nad nimi z různých úhlů pohledu. Pro samotný autorský koncept byla proto kromě vizuálních inspiračních zdrojů, vytvořených na papírové podložce, také důležitá obsahová stránka děl.

William Blake mne zaujal svým životem a konkrétně pak eidetickou představivostí.¹⁴⁵ To, co se mu takřikajíc odehrávalo v hlavě, a o takové intenzitě se mu promítalo do života, se stalo jedním ze základů této práce. Každý z nás má v hlavě určité představy, se kterými žije, ze kterých čerpá. Blake se velmi často zabýval dobrem a zlem, vzájemnými oposity, tím, co se odehrává v člověku (př. *Knihy TheL*). Toto se stalo tématem autorské tvorby. V autorské knize, kterou překládám, jsou obsaženy texty, které jsem získala od oslovených respondentů, kteří se vyznávají z úzkostí, panických atak a depresí. Je v nich vyjádřeno co, každý z respondentů zažívá, jak vnímá a jakým způsobem s tím vychází. Na základě těchto textů jsem zvolila koncept knihy, kdy mým záměrem je přiblížit lidem to, s čím se někteří ne jejich vinou potýkají den co den, co je nedílnou součástí jejich životů. Každý z oslovených autorů zpracoval téma úzkosti atd. po svém. Uvnitř knihy jsou jejich básně, texty evokující rozhovory, vize snů, vyprávění životní cesty, úvahy i nahodilé myšlenky související s tímto tématem.

¹⁴⁵ Viz. Slovník – str. 309 v Ilustrovaná encyklopedie. Praha: Encyklopedický dům, 1995.

Pojetí je různé, zpráva, kterou sdělují, zůstává stejná. Zúčastnění byli rádi, že se o své příběhy a vize mohli podělit, sepisování pro ně byla i jakási forma terapie a vlastního sebeporozumění, přičemž zjistili, že s tím, jak věci vnímají, nejsou sami. Tímto souborem se snažím také o destigmatizaci, o prolomení mlčení, které se v rámci tohoto tématu vede.

Všechny texty jsou sepsány za pomoci starého psacího přiklepového stroje na pauzovací a japonský papír. Tyto typy papíru byly zvoleny kvůli jejich nízké gramáži. Díky tomu během psaní v různých místech papíru vznikly hlubotiskové průklepy. Písmena jsou celkově vtlačena do papíru ale v místech, kde jsou tečky, stroj papír prorazil. To je pravděpodobně zapříčiněno neseřizeností stroje, který byl dlouho nepoužíván, a proto i občas sám nepředvídatelně rozdělil slova, což je patrné hned na prvním listu.

Svitky papírů byly nasvíceny přirozeným slunečním svitem nebo prosvětlovacím pultem. Díky nízké gramáži papíru při prosvícení mnohem více vyzní psaný text. Text pokaždé začíná v té samé výšce papíru. Pokud prosvítíme pouze jeden list, textura papíru úplně vymizí, ale při navrstvení listů na sebe se text slévá do jednoho monolitického bloku. Listy byly prosvětlovány záměrně, protože dochází k efektu, kdy zvýrazňujeme jen některé partie, které by jinak zanikly. Jde tím o co největší kontrast k vyjádření tíhy a lehkosti bytí. Tím odkazujeme na ono Blakeovo zpracovávání protikladů, jež zmiňujeme v předcházejících kapitolách. Vidíme zář světla pronikajícího skrze listy v kontrastu s černým vrytým písmem. Bloky textů obsahujících vnitřní těžkosti a boje. K tomuto jsou přidány jedny z ilustrací Williama Blakea, které jsou volně překresleny. Zásadním se pro tuto část stalo studium frontispisu ke knize *Evropa: prorocství*. Ilustrace se stala předlohou, se kterou pak bylo následovně nakládáno tak, jak bude popsáno v následující kapitole.

Součástí výtvarné koncepce je množství autorských textů od osmi oslovených přispěvatelů. Po sepsání všech textů na papírové svitky došlo k vytvoření bohaté mapy slov a vět, které se staly podkladem pro autorskou knihu. Toto grafické zpracování všech slov, útržků a celkových textů od oslovených autorů dalo vzniknout papírové svitkové formě o rozměrech dvacet jedna až sto třicet jedna centimetrů, přičemž tato realizace stojí na začátku tvorby autorské knihy.

Lité litery, díky kterým dochází k přenosu písmen na papír v tomto případě v kombinaci s pauzovacím papírem, vytvářejí hlubotiskové písmo. Texty pak byly usazeny do druhé a třetí čtvrtiny papíru. Psaní tímto způsobem je těžké vizuálně identicky zreprodukovat, stejně jako tomu bylo u tisků reliéfních leptů Williama Blakea. Tak jako on, i já jsem během tvorby jednotlivých listů improvizovala a každý z nich je originál a vizuálně odlišný. Text je celkově vyveden na devíti listech – spodní svačtinový papír je z jedné strany povoskovaný a tvoří tak zadní stranu knihy. Uprostřed se nachází sedm listů pauzovacího papíru s nižší gramáží. Spodní část papíru je oživena frotáží provedenou tužkou. Snímá přímkou pravítka, přičemž se jedná o horizontálně položené linie, v některých částech narušené diagonálami. Tato frotáž odkazuje na Blakeovu práci rytce, při níž kombinoval různé typy lineární šrafury. Vrchní list je vyvedený na pauzovacím papíru o vyšší gramáži a tvoří tak titulní stranu.

Na titulní straně pak již nejsou bloky autorských textů, pouze jednotlivá slova v protikladu s vnitřním obsahem. Tím dochází k myšlenkovému vyvážení. Na prvním svitku nacházíme jako poslední slovo – *Janus*. Janus, někdy také Ianus, byl v římské mytologii bůh, původce všeho, bůh nebe a země, bran a dveří, tj. počátků a konců. Je spojován s kosmologickými významy, střežil nepřátelské demony a řídil běh času. Je zobrazován se dvěma tvářemi, kdy jednou hleděl do minulosti a druhou do budoucnosti.¹⁴⁶ Viděl současně oběma směry. Symbolicky byl používán jako mezník – mezi pozemky, věcmi, událostmi apod. jeho dvě tváře také symbolizovaly slunce a měsíc, tedy den a noc. Opět další odkaz na protiklady. Protože byl bohem počátků, hrál svou úlohu při stvoření světa, byl vzýván vždy na začátku něčeho nového, i právě proto je mu přisuzován měsíc leden, jakožto první měsíc v roce. Jeho atributem je had vnímaný jako symbol věčnosti.¹⁴⁷ Had je také vyobrazen na obálce knihy *Evropa: proroctví*, která následuje po použité ilustraci Boha s kružítkem znázorněné na frontispisu. Janus je zde použit čistě záměrně, primárně jako symbol změny a přeměny, která se v lidech odehrává, a symbol přechodu a přeměny z věcí minulých do věcí budoucích.

¹⁴⁶ [Srov.] BALEKA, Jan. Výtvarné umění: výkladový slovník (malířství, sochařství, grafika). 1. vyd. Praha: Academia, 1997. s. 139.

¹⁴⁷ [Srov.] HALL, James. Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění. Přeložil Allan PLZÁK. Praha: Mladá fronta, 1991. s. 193.

3.2 Realizace a výtvarné pojetí, technologická skica, autorská kniha

Tvorba autorské knihy stojí na předaných textech od různých lidí, kteří zůstávají zachováni v anonymitě. Autentické výpovědi respondentů nebyly nijak upravovány a jsou ponechány v původním znění z důvodů větší výpovědní hodnoty.

Některé texty byly prosvětlovány na prosvětlovacím pultě či pomocí přirozeného světla. Takto prosvětlené svitky překryté serigrafickým sítem byly snímány fotograficky a přenášeny a dále upravovány digitálními grafickými technikami s minimálními zásahy. Během tvorby fotografií docházelo k nečekaným mimořádným světelným efektům. Na základě této prosvětlovací metody jsme se ujistili, že je dobré pokračovat a začít kombinovat text s ilustrací ve vzájemné shodě anebo ve vzájemném kontrastu. Zhotovená ilustrace frontispisu *Evropa* byla vyřezána do papíru ve dvou velikostech. Vkládala se mezi jednotlivé svitky a v některých případech se překrývala japonským ručním papírem.

Pokud bylo prosvětlováno za pomoci přirozeného světla skrze síto, připomínali jsme si tak ilustraci Williama Blakea a jeho sluneční kotouč v jeho ilustraci. Na zpracovaných fotografiích není použito žádného filtru v postprodukcii. Žlutého tónu je dosaženo právě pomocí serigrafického síta. Formát autorské knihy je inspirován formátem Williama Blakea, tzn. je v knižní velikosti A5. Na základě prosvětlování došlo ke dvěma odlišným barevným efektům a tím byly položeny základy dvěma verzím autorské knihy, přičemž první verze knihy je v chladnějším tónu a přechody jsou mírnější. V druhé verzi bylo dosaženo nejen žlutého teplejšího barevného tónu, ale i mnoha tvrdších, výraznějších kontrastů. Autorská kniha a její finální uspořádání je ve formě jednotlivých volných grafických listů, které nejsou spojeny žádnou pevnou vazbou. Je na ně vytvořena pouze kapsa ze složeného japonského papíru.

Závěr

William Blake byl umělecky všestranným autorem. Můžeme tak studovat jeho literární a výtvarné dílo a při tom sledovat nesmírný rozsah a kvalitu provedení v jeho umělecké tvorbě. Vzhledem k typu této práce, která se skládá z teoretické a praktické části, byl vytvořen prostor pro stručný výklad, kdy bylo nutné mít na paměti úlohu jak teoretické, tak i praktické části. Jednalo se tak o složitý úkol, protože právě z tohoto důvodu nebylo možné obsáhnout podrobně vše, co by si člověk přál o autorovi sdělit. V této souvislosti je tak čtenáři předložena pouze souhrnná rekapitulace o životě a díle tohoto zajímavého umělce, jakým William Blake dozajista je, a tím čtenáři poskytnout alespoň základní pochopení umělce, náhledu do jeho života, tvorby a vlastní mytologie.

Pro pochopení Blakeovy imaginace a mytologie byla důležitá rešerše jeho dětství, dospělého života a také autorů a literárních děl, které ho ovlivnily. Podstatnou měrou k porozumění osobnosti a díla umělce přispěly formální komparace textů zabývajících se obsahovým rozbořem díla Williama Blakea v kapitole 1.3. Teze a úvahy uváděných autorů a osobností, kteří se vyjadřují k tvorbě Williama Blakea, potažmo i k jeho životu a působení, se staly pro celkovou koncepci autorské knihy velice důležitými. A to i z toho důvodu, že si někdy navzájem protiřečí. To bylo vcelku překvapivým objevem. Tento rozpor se stal podstatným při přemýšlení o celkovém díle umělce, jeho myšlenkových pochodech a osobité imaginaci. Celková neuchopitelnost Williama Blakea a objevený rozpor mezi kritiky a odborníky jeho díla se pak prolíná celou teoretickou částí této diplomové práce. Aby nedošlo k misinterpretaci při rozbořech ilustrací, bylo důležité do práce zahrnout i stručnou rekapitulaci jednotlivých iluminovaných knih v kapitole 1.4. Blakeovy ilustrace pouze nezdobily stránku, samy o sobě měly velikou výpovědní hodnotu. Pomocí nich Blake dotvářel příběhy, které vyprávěl. Občas dokonce text úplně vypustil a ke čtenáři promlouval skrze ilustrační vizuální stránku svých iluminovaných tisků.

Neocenitelným zdrojem této práce byla stránka The William Blake Archive, která byla ohromnou zdrojovou pomůckou jak při vysvětlování psaných textů, tak i pro zpracování popisu reliéfního leptu, který se v psaných publikacích příliš nevyskytuje a celkově je složitější na pochopení. Díky obsáhlosti tohoto archivu spolu s rozbořem v několika dalších publikacích jsem však získala nový pohled jak

na literární, tak i na výtvarnou tvorbu Williama Blakea. Náročnou částí diplomové práce bylo zpracování anglických textů, speciálně pak těch od Morrise Eavese a Jane M. Oppenheimerové, které byly napsány poetickou angličtinou. V tomto případě bylo nutné vyhledat pomoc certifikovaného překladatele.

Dalšími vzácnými pomocníky při psaní této práce byl výtisk *Napíšu verše kytkám na listy* přeložený Zdeňkem Hronem. Tato kniha je opatřena důležitými dodatky, ať už se jedná o Blakeovy citáty, o názory na jeho osobu i dílo, ale i stručnou celkovou charakteristikou doby a tvorby Williama Blakea. Najdeme zde také krásný ucelený výklad jednotlivých postav, které se v Blakeově mytologii vyskytují. *Snoubení nebe a pekla* přeložené jednou Sylvou Ficovou, podruhé pak Otto Františkem Bablerem spolu s Jaroslavem Skalickým, také přispělo k hlubšímu prostudování Blakeovy problematiky. Primárním zdrojem k uvedení ilustrací pak byl kromě The William Blake Archive také katalog k výstavě Williama Blakea v Praze v Císařské konírně na Pražském hradě v roce 2000 od Davida Bindmana a Simona Bakera. Rozbor děl tak v rámci možností představuje široký výtvarný záběr na poli technologií a experimentace a zároveň poukazuje na Blakeův návrat k historii, co se týče deskotisku (např. tvorba Albrechta Dürera při dřevorezu, kdy nacházíme půl obrazové části a půl písemné) nebo jeho zobrazovacích a grafických technikách. Tyto všechny výtvarné prostředky vypovídají o Blakeově umění a neustálém hledání a experimentování. Publikací, která zcelovala veškeré získané poznatky, pak byla kniha *Blake* od Petera Ackroyda. Ta čtivou formou představovala čtenáři všechny základní informace, které by o Blakeovi měl mít.

Primárním cílem této diplomové práce „Imaginace v tvorbě Williama Blakea (tvorba na papírové podložce)“ pak bylo vytvořit autorskou knihu na základě všech průběžně získaných pramenů a poznatků. Vlastní tvorba byla ovlivňována nejen texty a silou poezie, ale i podrobnými rešeršemi výtvarného díla. Síla vizuálního projevu Williama Blakea byla v počátku překážkou a nebylo snadné se od ní oprostit. Studium jeho výtvarného díla pomalu otevřelo cestu k vlastní koncepci autorské knihy, která vznikala po celý rok. Blakeovy výrazové prostředky, členění plochy, využití kontrastu a práce se světlem se staly oněmi hybateli celkového výsledku. Není možné říci, že bylo cíle dosaženo, neboť se objevily nové a nové možnosti jak po stránce obsahové, tak po stránce výtvarné. Nápady a myšlenky na základě různých podnětů tak stále přicházejí a tím nabízejí zase další, dosud nepoužité přístupy a ztvárnění.

Seznam použitých zdrojů

Monografické zdroje

1. ACKROYD, Peter. *Blake*. 1. Praha: Paseka, 2000. 390 s. ISBN 80-7185-317-8.
2. BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník (malířství, sochařství, grafika)*. 1. vyd. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0609-5.
3. BLAKE, William a Zdeněk HRON. *Napíšu verše kytkám na listy*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Paseka, 1996. Světová četba (Paseka). ISBN 80-7185-061-6.
4. BLAKE, William, TUREČKOVÁ, Marcela, ed. *Tygře, tygře, žhavě žhneš*. Přeložil Zdeněk HRON. Praha: Dokořán, 2010. Mocca. ISBN 978-80-7363-306-6.
5. BLAKE, William. *Snoubení nebe a pekla*. Přeložil Otto František BABLER, přeložil Jaroslav SKALICKÝ. Liberec: Dauphin, 1994. ISBN 80-901842-5-1.
6. BLAKE, William. *Snoubení nebe a pekla*. Přeložil Sylva FICOVÁ. Praha: Paseka, 1999. ISBN 80-7185-234-1.
7. BLAŽÍČEK, Oldřich J. *Slovník památkové péče: terminologie, morfologie, organizace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1962.
8. DAVIS, Michael Justin. *William Blake: a new kind of man*. Berkeley: University of California Press, 1977. ISBN 9780520034433.
9. EAVES, Morris. *The Cambridge companion to William Blake*. New York: Cambridge University Press, 2003. ISBN 0521786770.
10. GOMBRICH, E. H. *Příběh umění*. Vydání v češtině druhé (revidované a rozšířené), v Argu první (dotisk). Přeložil Miroslava GREGOROVÁ. Praha: Mladá fronta, 1997. ISBN 80-204-0685-9.
11. HALL, James. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Přeložil Allan PLZÁK. Praha: Mladá fronta, 1991. ISBN 8020402055.
12. HEROUT, Jaroslav. *Slabikář návštěvníků památek*. Ilustrace Antonín KRYL. [Praha]: Středisko státní památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje, 1978. 275 stran.
13. KOPEČNÁ, Zuzana. *"Lopota k životu posmrtnému" William Blake prorokem v moderním světě?*. Č. Bud., 2011. diplomová práce (Mgr.). JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH. Teologická fakulta.

14. KULKA, Jiří. *Psychologie umění*. Vyd. 2., přeprac. a dopl., V Grada Publishing 1. Praha: Grada Publishing, 2008. 435 s. Psyché. ISBN 978-80-247-2329-7.
15. PETRÁČKOVÁ, Věra a Jiří KRAUS. *Akademický slovník cizích slov: [A-Ž]*. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0607-9.
16. Pleskotová Petra. *Svět barev*, Albatros 1987.
17. SOURIAU, Étienne. *Encyklopedie estetiky*. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-85605-18-x.
18. TROJAN, Raul a Bohumír MRÁZ. *Malý slovník výtvarného umění*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN 80-04-22338-9.
19. *William Blake : 1757-1827 : Císařská konírna Pražský hrad*, 15.9.-19.11.2000 : výstava pod záštitou prezidenta České republiky Václava Havla / [autoři katalogu David Bindman, Simon Baker]. Praha : Správa Pražského hradu, 2000.
20. ZEYER, Julius. *Dům U tonoucí hvězdy: z paměti neznámého*. Praha: Československý spisovatel, 1957. Edice ilustrovaných novel.

Elektronické zdroje

1. Beat Generation - Wikipedia. [online]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Beat_Generation
2. Deklarace nezávislosti Spojených států amerických – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Deklarace_nez%C3%A1vislosti_Spojen%C3%BDch_st%C3%A1t%C5%AF_americk%C3%BDch
3. Department of English : University of Rochester. School of Arts and Sciences : University of Rochester [online]. Dostupné z: http://www.sas.rochester.edu/eng/people/faculty/eaves_morris/index.html
4. Étienne Souriau - Wikipedia. [online]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/%C3%89tienne_Souriau
5. Charles James Fox - Wikipedia. [online]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Charles_James_Fox

6. James Joyce - Wikipedia. [online]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/James_Joyce
7. Jane M. Oppenheimer - Wikipedia. [online]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Jane_M._Oppenheimer
8. John Keats - Wikipedia. [online]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/John_Keats
9. Napoleonské války – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Napoleonsk%C3%A9_v%C3%A1lky
10. Note on William Blake and John Hunter | Journal of the History of Medicine and Allied Sciences | Oxford Academic. Document Moved [online]. Copyright © 2019 Oxford University Press [cit. 12.03.2019]. Dostupné z: <https://academic.oup.com/jhmas/article-abstract/1/1/41/762701?redirectedFrom=fulltext>
11. The William Blake Archive. The William Blake Archive [online]. Copyright © Copyright 2017, The William Blake Archive [cit. 16.12.2017]. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org>
12. William Blake | The Mentalist Wiki | FANDOM powered by Wikia. [online]. Dostupné z: http://thementalist.wikia.com/wiki/William_Blake
13. William Blake – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/William_Blake

Jiné zdroje

1. Duchková, Z. *Vybrané kapitoly z dějin umění V. (přednáška)*. České Budějovice: PF JU. 2016/2017
2. Vojtová Vilhelmová, L. *Teorie barvy (přednáška)*. České Budějovice: PF JU. 2014/2015

Seznam příloh

Přílohy

Přílohy I. Obrazový materiál k teoretické části

Obr. 1

Autor: William Blake

Název: *Akademická studie
nahého mladíka*

Technika: Tužka

Rok: 1779-80

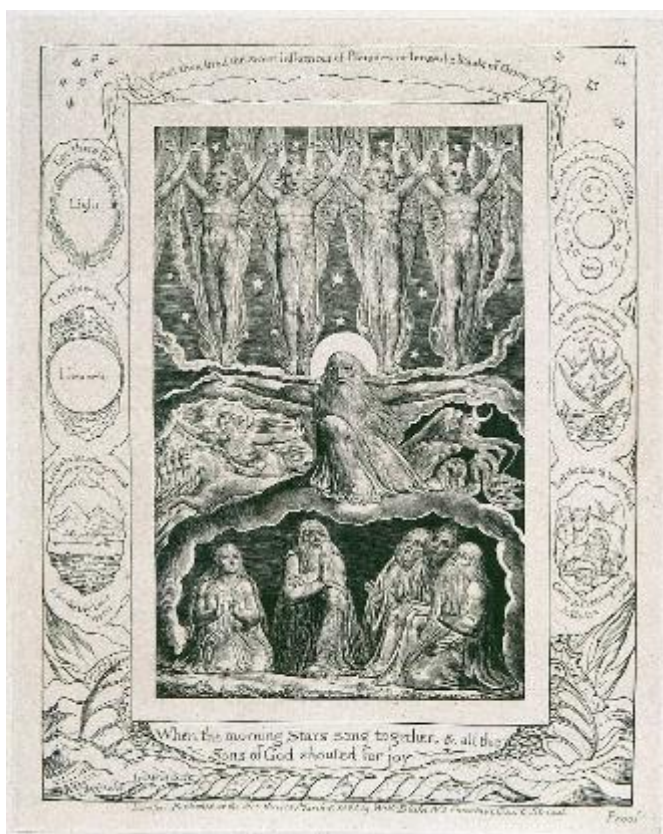
Obr. 2

Autor: William Blake

Název: *Ranní hvězdy*

Technika: Tužka

Rok: 1805-06

Obr. 3
Autor: William Blake
Název: *Ranní hvězdy*
Technika: Lineární rytina
Rok: 1825

Obr. 4
Autor: William Blake
Název: *Frontispis k druhému svazku Nočních myšlenek*
Technika: Akvarel s kresbou perem a tužkou
Rok: 1795-97

Obr. 5

Autor: William Blake

Název: Frontispis k prvnímu svazku Nočních myšlenek

Technika: Akvarel s kresbou perem a tužkou

Rok: 1795-97

Obr. 6

Autor: William Blake

Název: *Jákobův žebřík*

Technika: Akvarel s kresbou perem a tužkou

Rok: 1803-05

Obr. 7

Autor: William Blake

Název: *Peklo X, Dante rozmlouvá s Farinatou degli Uberti, ilustrace k Božské komedii*

Technika: Akvarel s kresbou perem a tužkou

Rok: 1824-27

Obr. 8

Autor: William Blake

Název: *Reklama pro společnost Moore & Co*

Technika: Lineární rytina

Rok: 1797-98

Obr. 9

Autor: William Blake

Název: *Hlava ztracené duše*

Technika: Lept a rytina

Rok: 1787-88

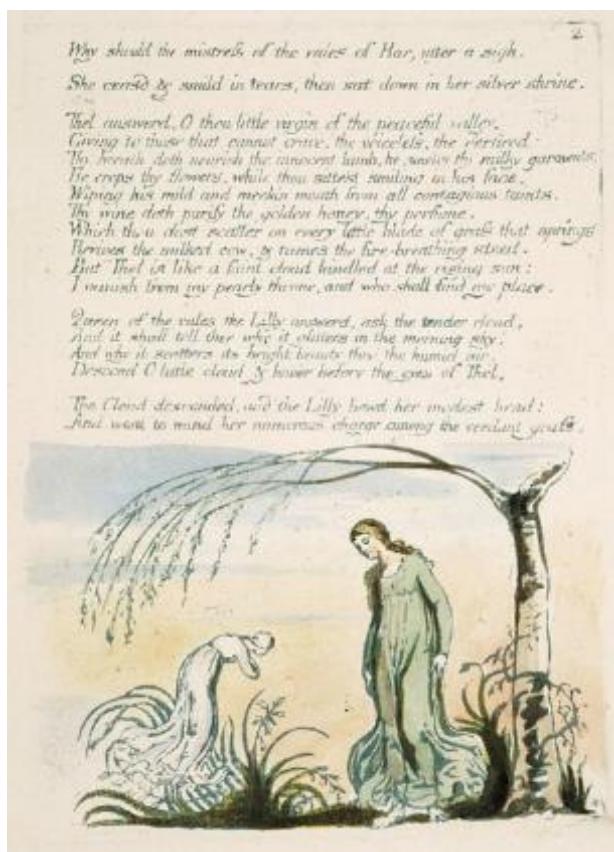
Obr. 10

Autor: William Blake

Název: *Tygr: Kopie B*

Technika: Reliéfní lept a akvarel

Rok: 1789-94

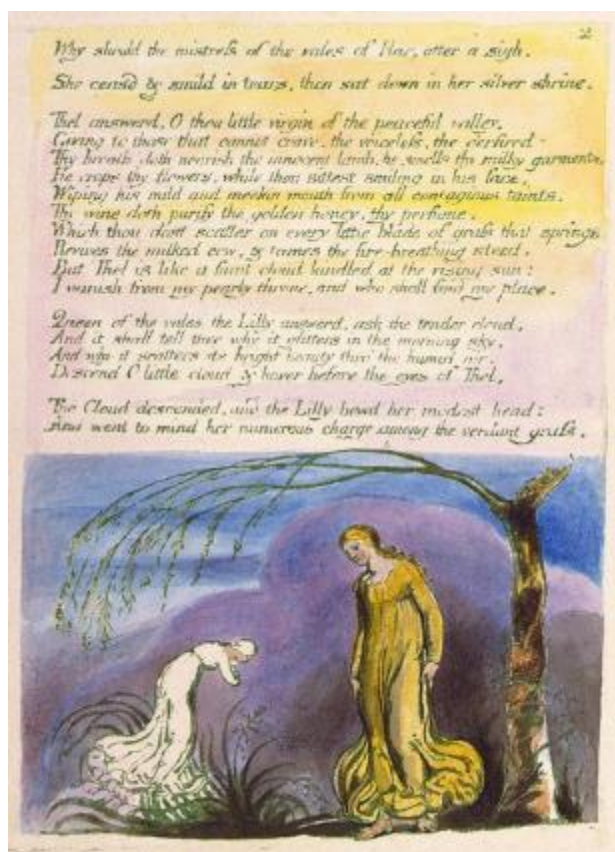
Obr. 11

Autor: William Blake

Název: *Kniha Thel*, Kopie G:
Plát IV.

Technika: Reliéfní lept
a akvarel

Rok: 1789

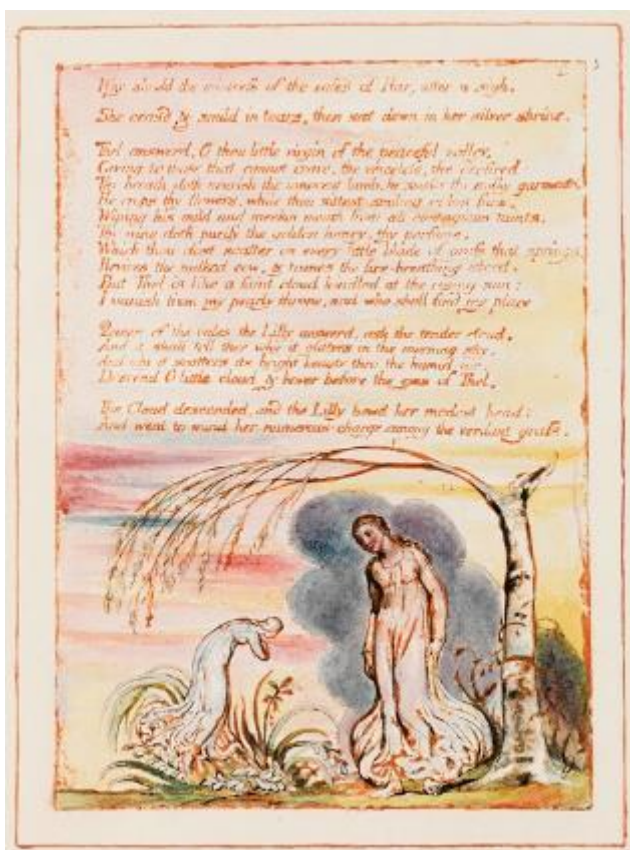
Obr. 12

Autor: William Blake

Název: *Kniha Thel*, Kopie J:
Plát IV.

Technika: Reliéfní lept
a akvarel

Rok: 1789

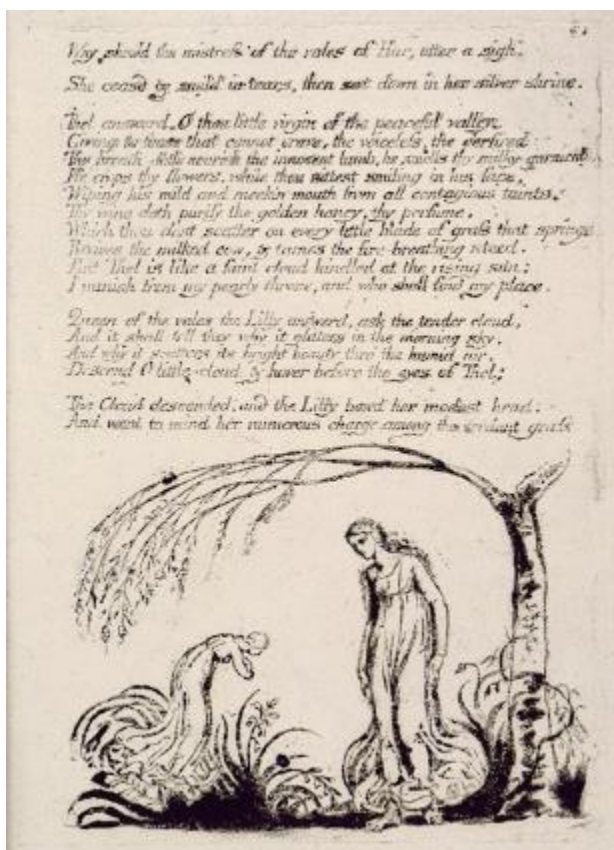
Obr. 13

Autor: William Blake

Název: *Kniha Thel*, Kopie N: Plát IV.

Technika: Reliéfní lept a akvarel

Rok: 1789

Obr. 14

Autor: William Blake

Název: *Kniha Thel*, Kopie I: Plát IV.

Technika: Reliéfní lept

Rok: 1789

Obr. 15

Autor: William Blake

Název: *Deistům, Jeruzalém*, výtisk F

Technika: Akvarel s kresbou perem a tužkou

Rok: 1804

Obr. 16

Autor: William Blake

Název: *Deistům, Jeruzalém*, výtisk E

Technika: Akvarel s kresbou perem a tužkou

Rok: 1804

Obr. 17

Autor: William Blake

Název: *Frontispis Evropa: proroctví*, výtisk K

Technika: Barevně tištěný reliéfní lept s dodatečnou perokresbou a akvarelem

Rok: 1794

Obr. 18

Autor: William Blake

Název: *Frontispis Evropa: proroctví*, výtisk D

Technika: Barevně tištěný reliéfní lept s dodatečnou perokresbou a akvarelem

Rok: 1794

Obr. 19

Autor: William Blake

Název: *Frontispis Evropa: prooctví*, výtisk H

Technika: Reliéfní lept

Rok: 1794

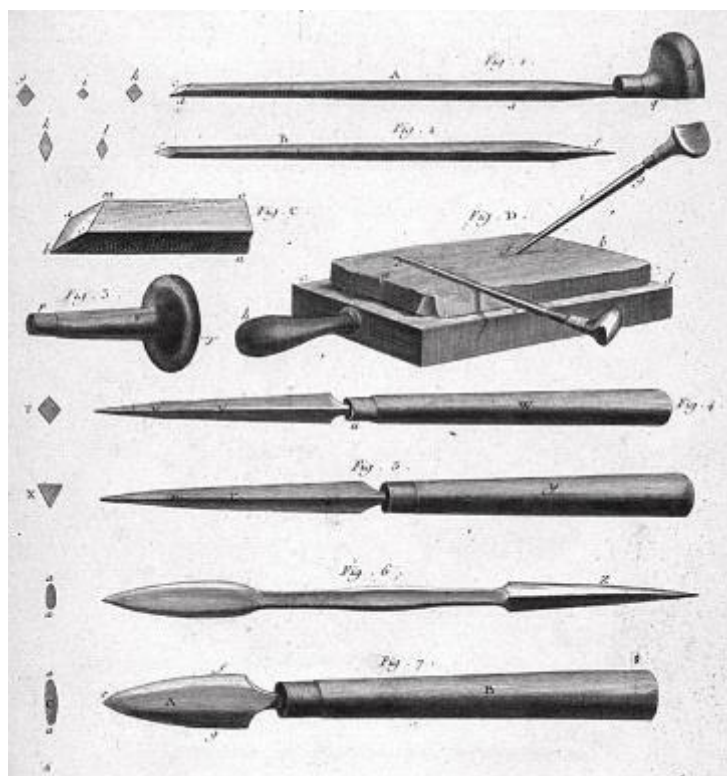
Obr. 20

Autor: William Blake

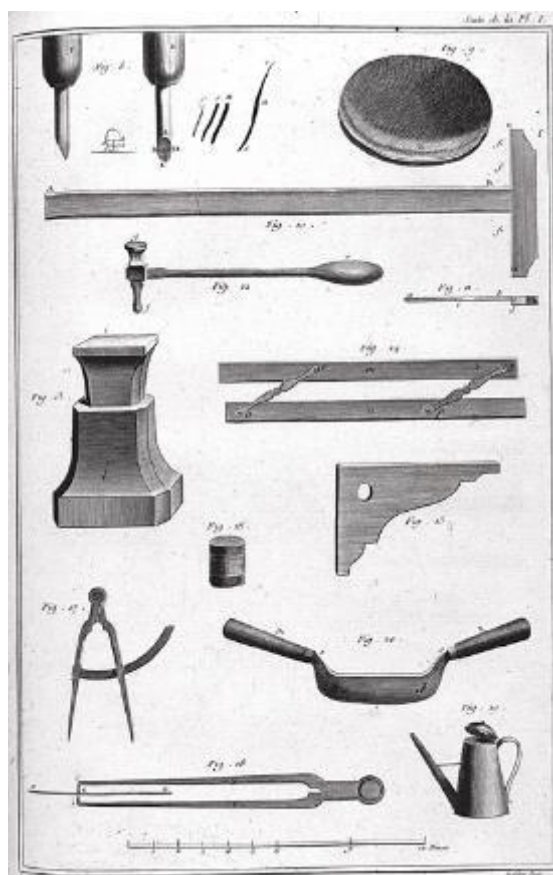
Název: *Kniha Urizenova*: Kopie G

Technika: Barevně tištěný reliéfní lept s dodatečnou perokresbou a akvarelem

Rok: 1794

Obr. 21
Rytecké nástroje

Obr. 22
Rytecké nástroje

Obr. 23
Ryteccké nástroje

Obr. 24
Příprava měděné desky pro
reliéfní lept

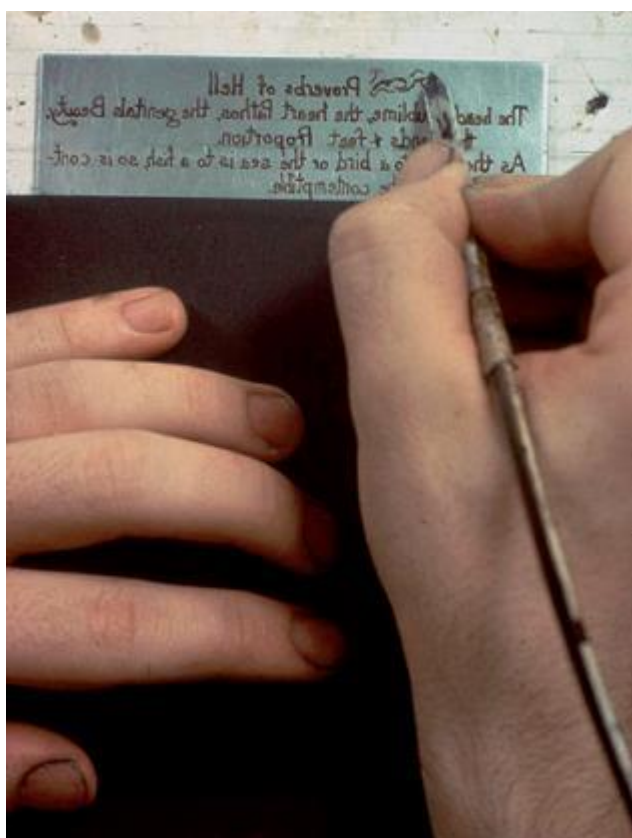
Obr. 25

Příprava měděné desky pro reliéfní lept

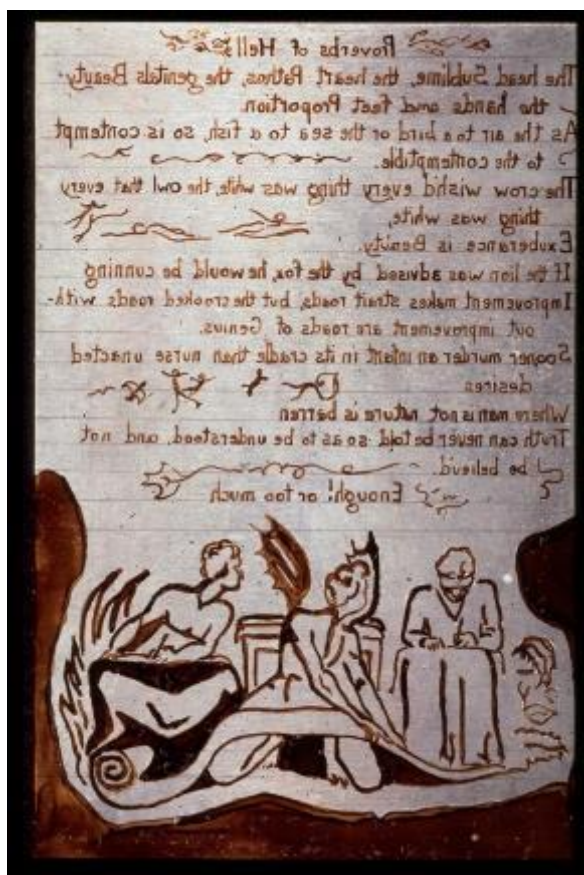

Obr. 26

Příprava měděné desky pro reliéfní lept

Obr. 27
Tvorba desky reliéfního leptu

Obr. 28
Tvorba desky reliéfního leptu

Obr. 29
Leptání desky

Obr. 30
Vyleptaná deska

Obr. 31
Vyleptaná deska – detail

Obr. 32
Příprava barvy k tisku

Obr. 33
Detail barvy na tisk

Obr. 34
Tisk reliéfního leptu pouze v jedné barvě (není kolorován)

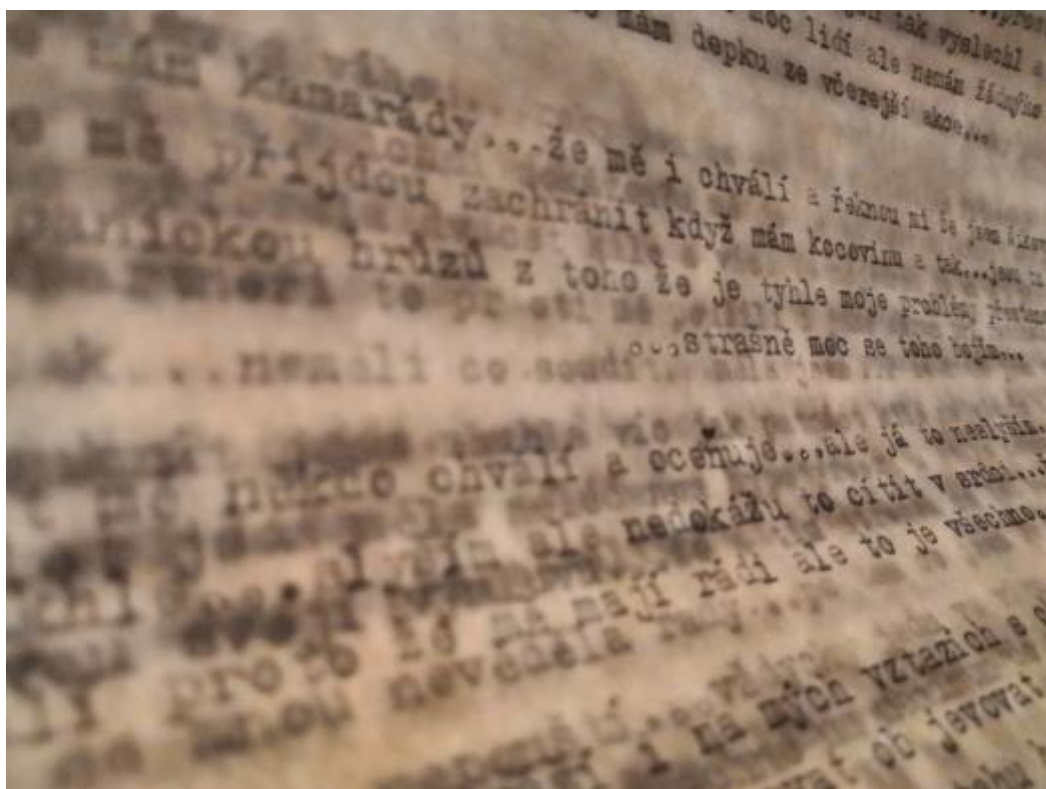
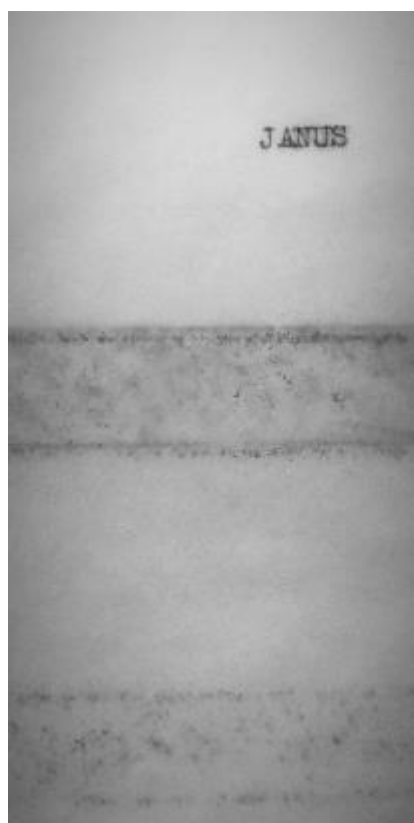

Obr. 35
Kolorování desky reliéfního leptu temperovými barvami

Obr. 36
Tisk kolorovaného reliéfního leptu

Přílohy II. Obrazový materiál a fotodokumentace k praktické části

Obr. 37-39
První fotografické skici

Obr. 40
Pracovní plocha
a využívané objekty

Obr. 41
Překrývání japonským ručním papírem

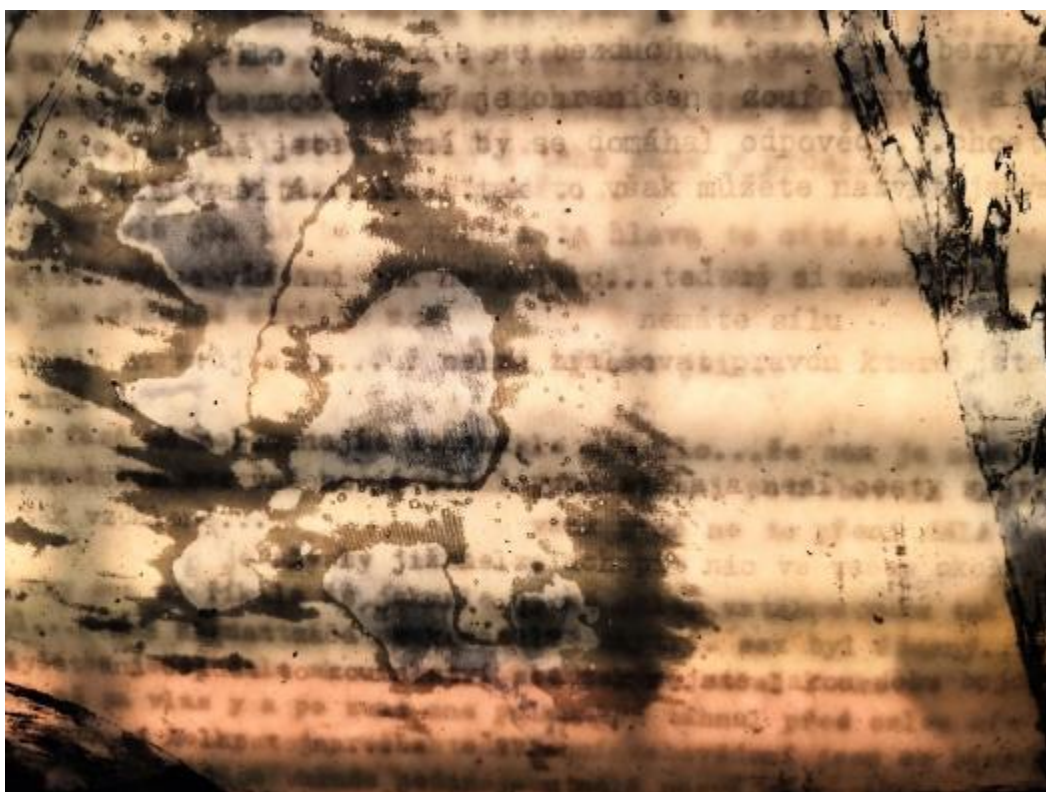
Obr. 44

Pocta Williamu Blakeovi, Verze 1, 3. strana

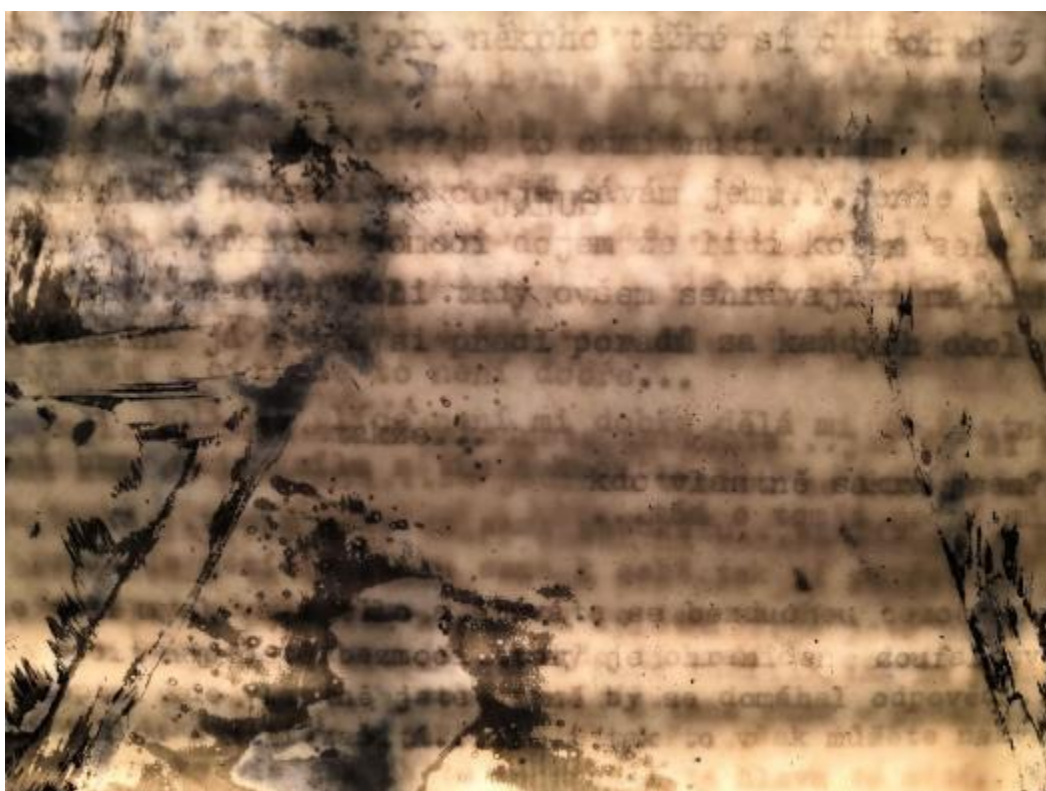
Obr. 45

Pocta Williamu Blakeovi, Verze 1, 4. strana

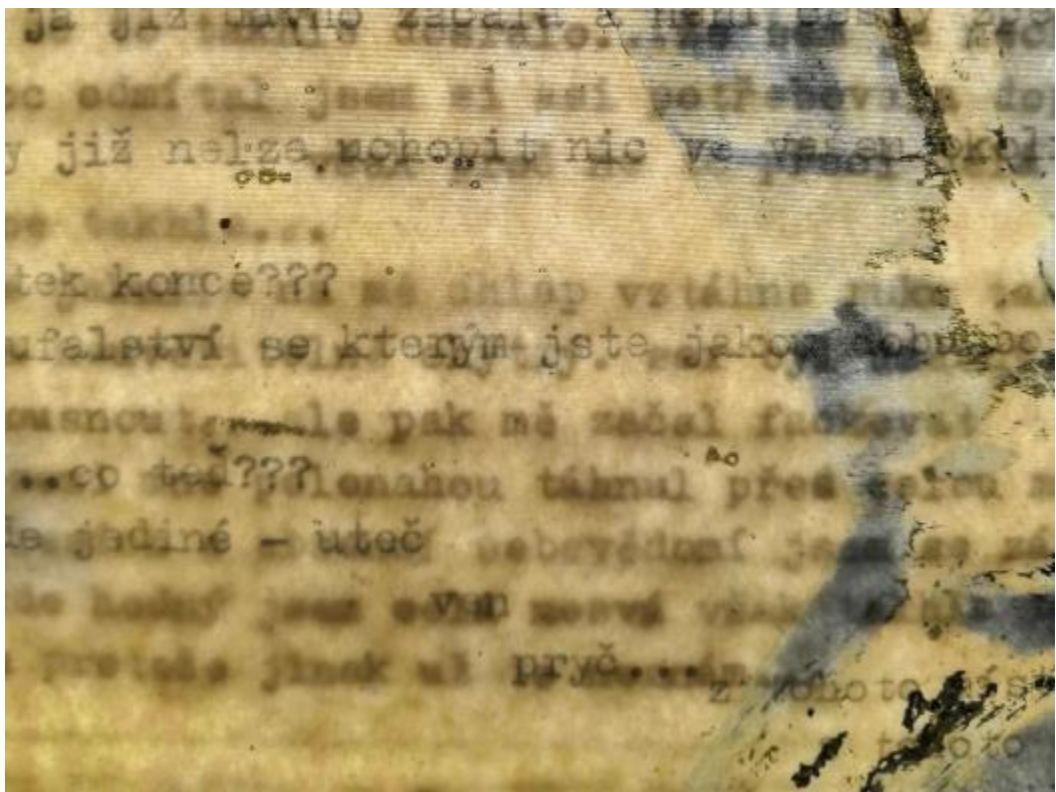
Obr. 46

Pocta Williamu Blakeovi, Verze 1, 5. strana

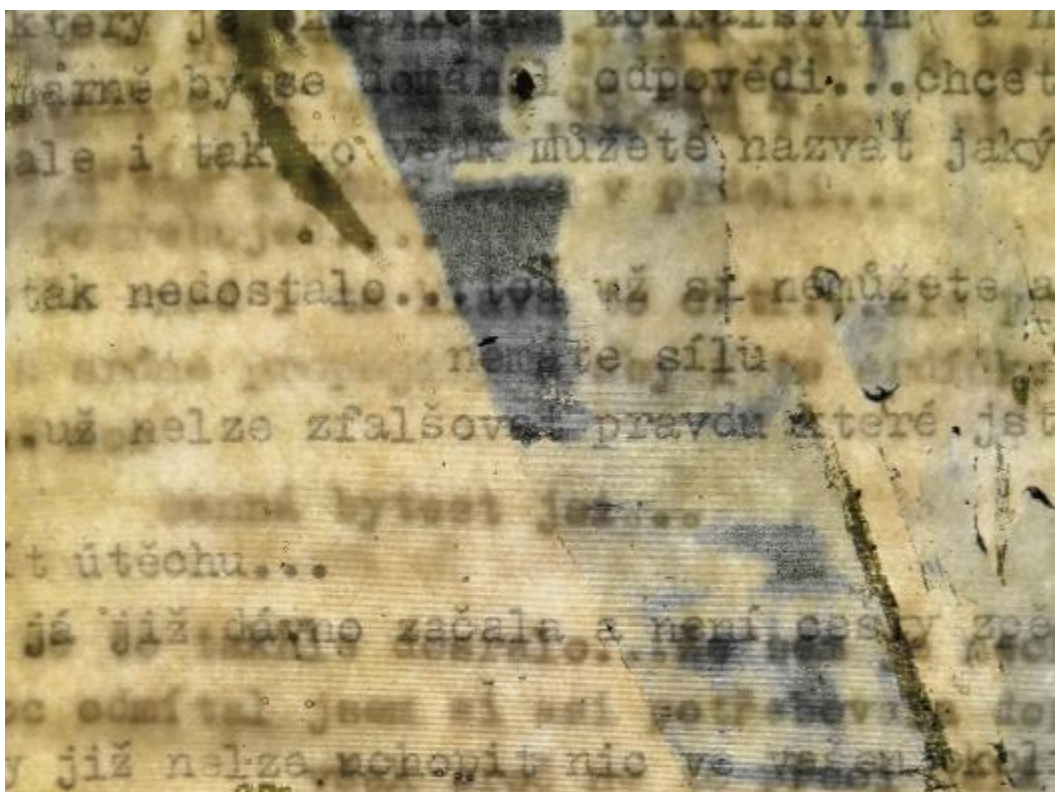
Obr. 47

Pocta Williamu Blakeovi, Verze 1, 6. strana

Obr. 48

Pošta Williamu Blakeovi, Verze 1, 7. strana

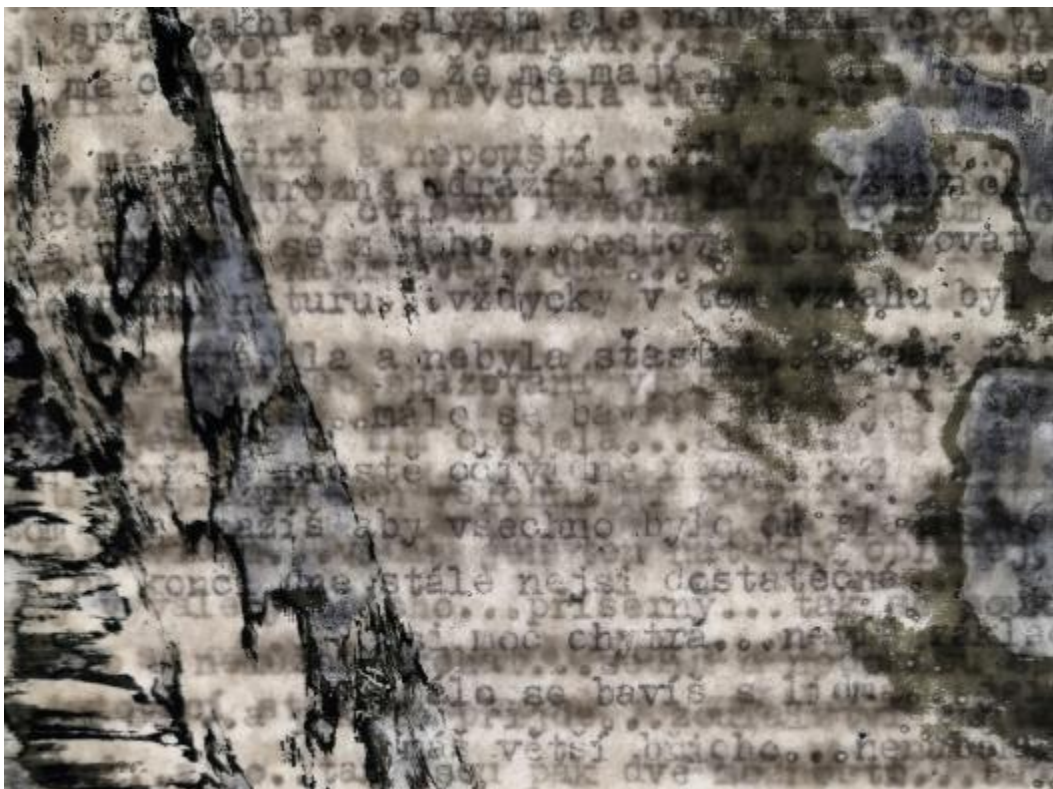
Obr. 49

Pošta Williamu Blakeovi, Verze 1, 8. strana

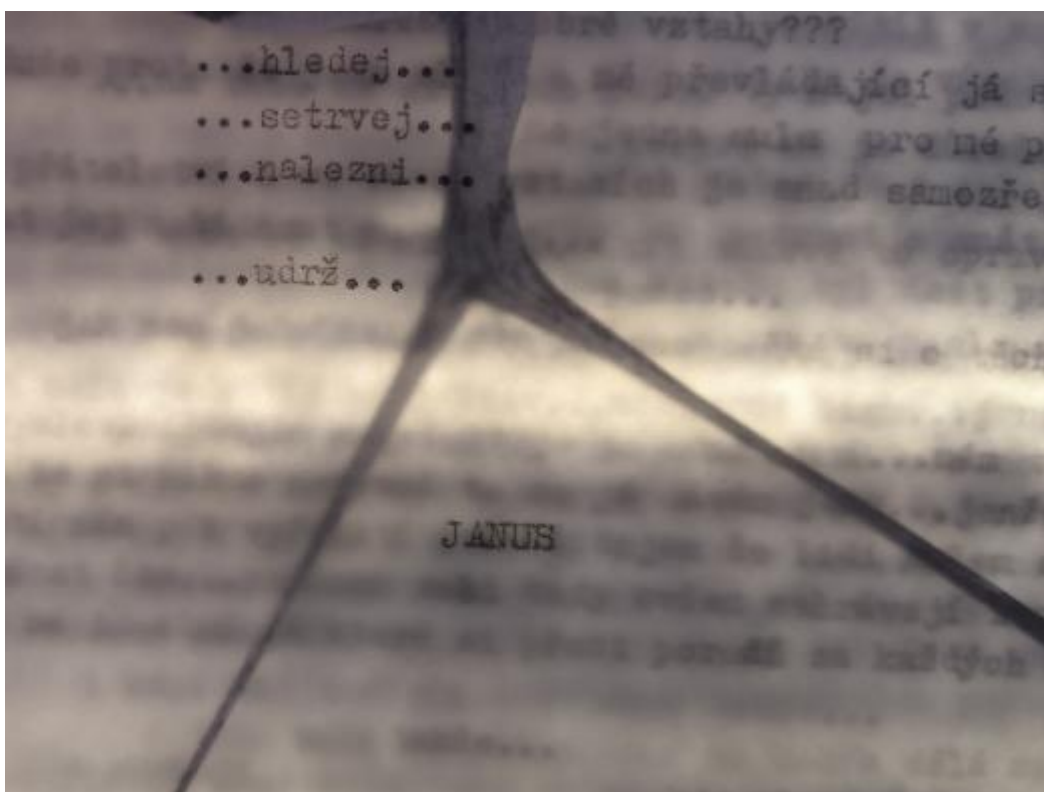
Obr. 50

Pocta Williamu Blakeovi, Verze 1, 9. strana

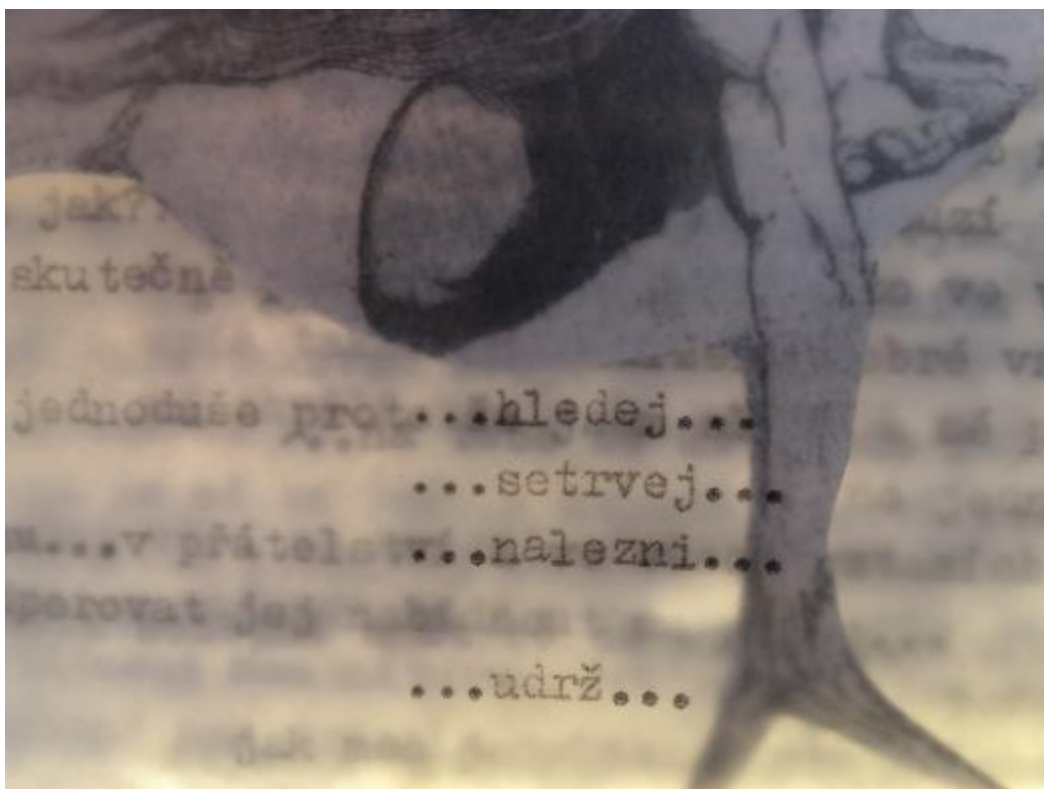
Obr. 51

Pocta Williamu Blakeovi, Verze 1, 10. strana

Obr. 52

Pocta Williamu Blakeovi, Verze 2, 1. strana

Obr. 53

Pocta Williamu Blakeovi, Verze 2, 2. strana

Obr. 54

Poeta Williamu Blakeovi, Verze 2, 3. strana

Obr. 55

Poeta Williamu Blakeovi, Verze 2, 4. strana

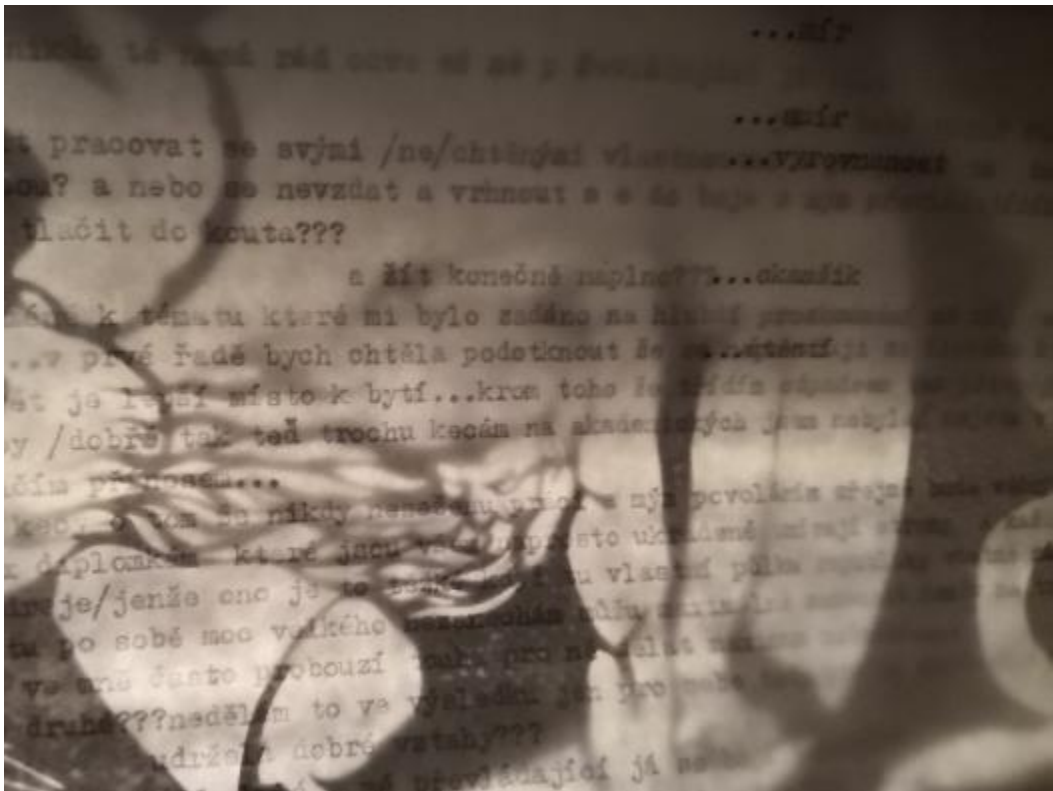
Obr. 56

Pocta Williamu Blakeovi, Verze 2, 5. strana

Obr. 57

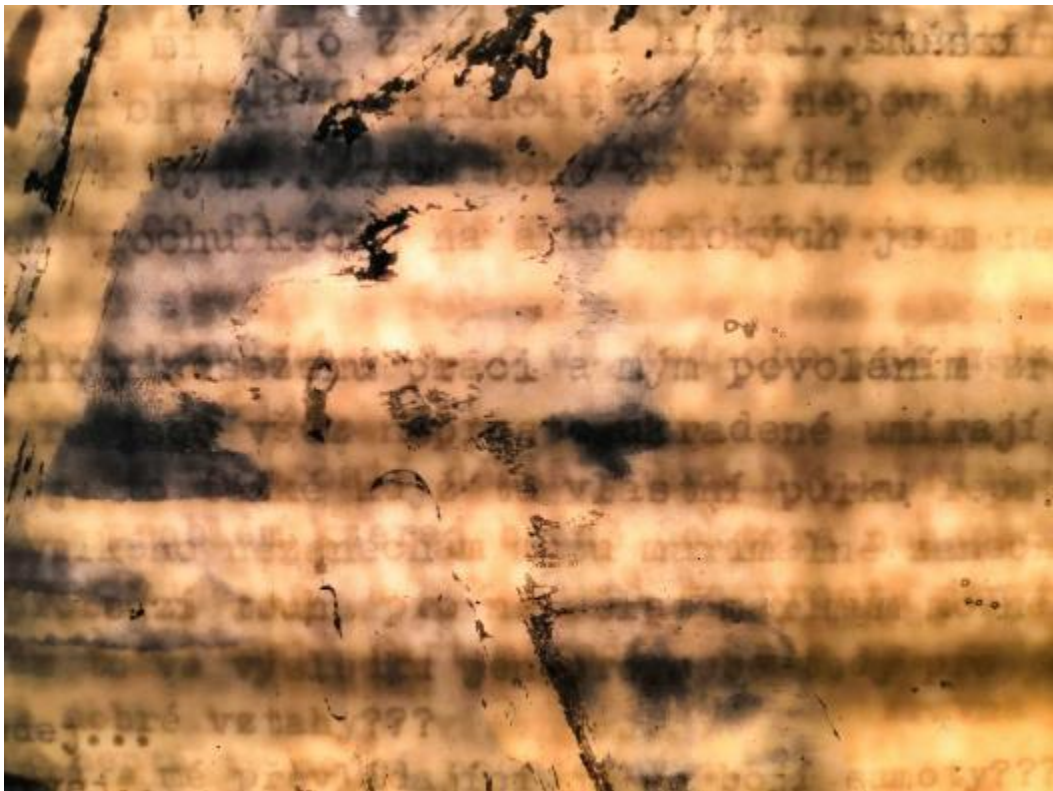
Pocta Williamu Blakeovi, Verze 2, 6. strana

Obr. 58
Pocta Williamu Blakeovi, Verze 2, 7. strana

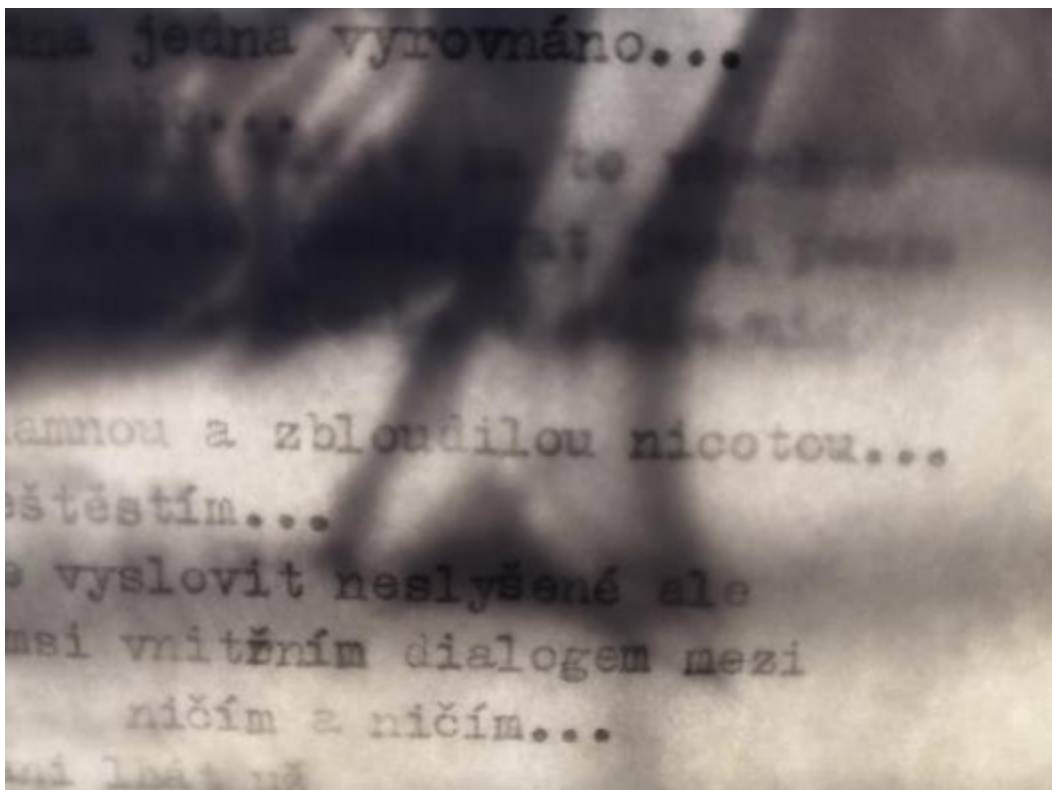
Obr. 59
Pocta Williamu Blakeovi, Verze 2, 8. strana

Obr. 60
Poeta Williamu Blakeovi, Verze 2, 9. strana

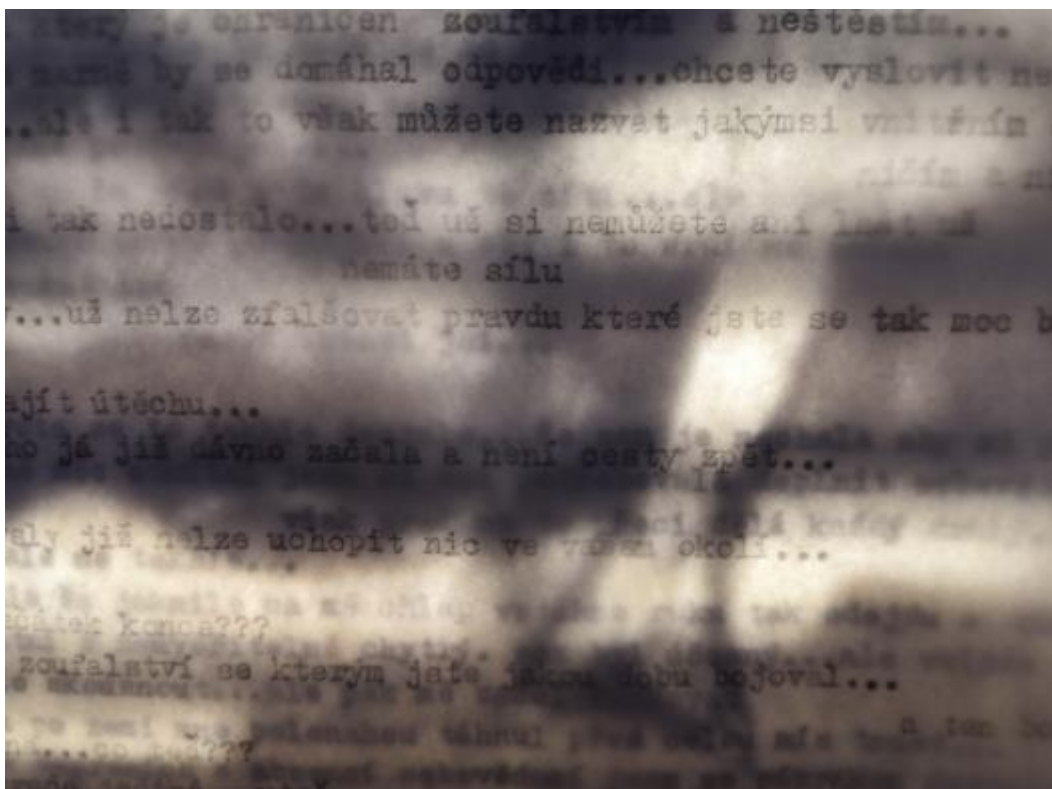

Obr. 61
Poeta Williamu Blakeovi, Verze 2, 10. strana

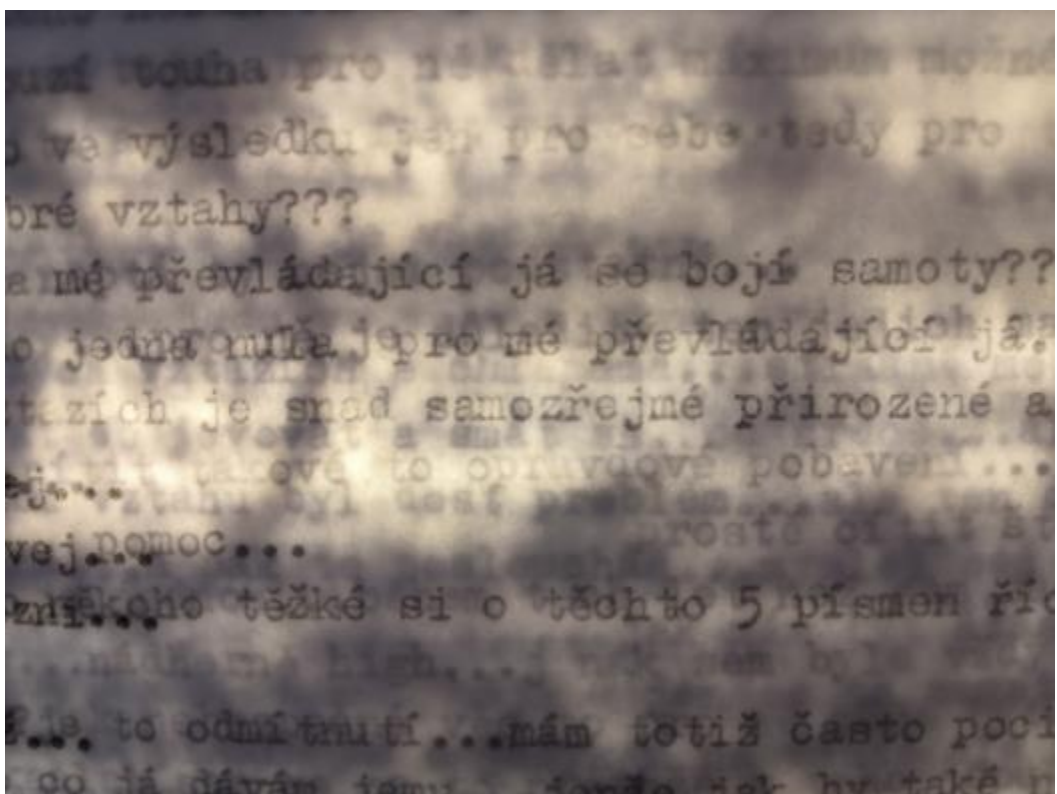
Obr. 62

Pocta Williamu Blakeovi, Verze 2, 11. strana

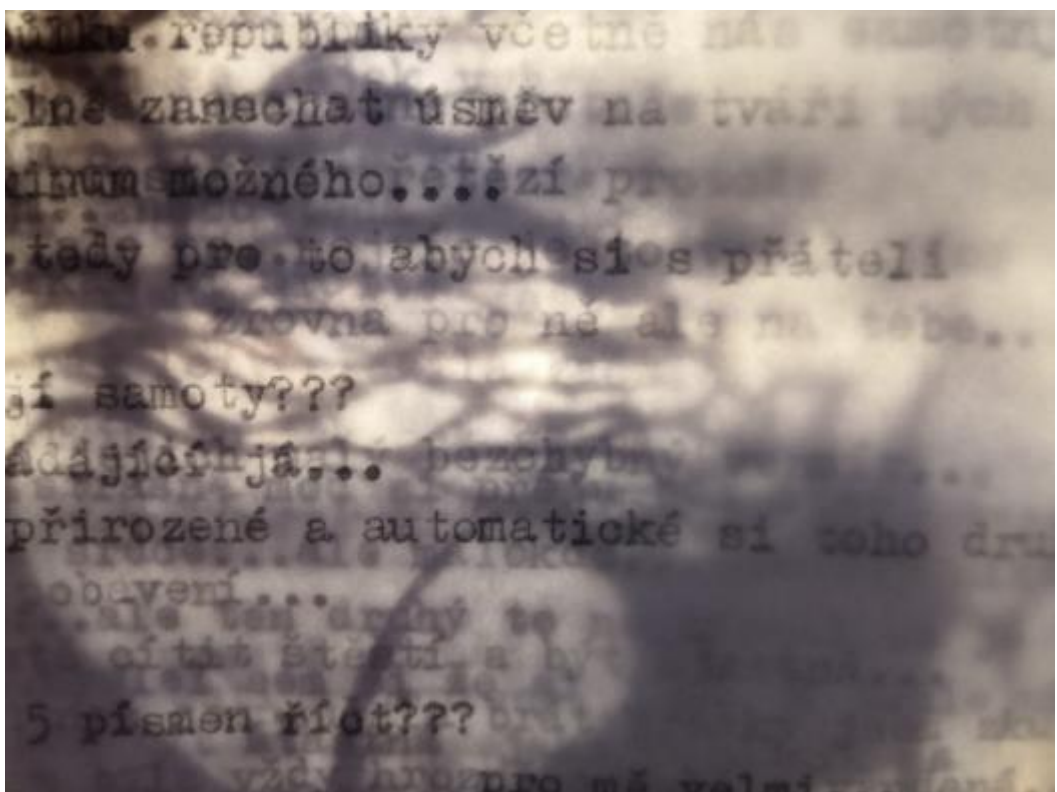
Obr. 63

Pocta Williamu Blakeovi, Verze 2, 12. strana

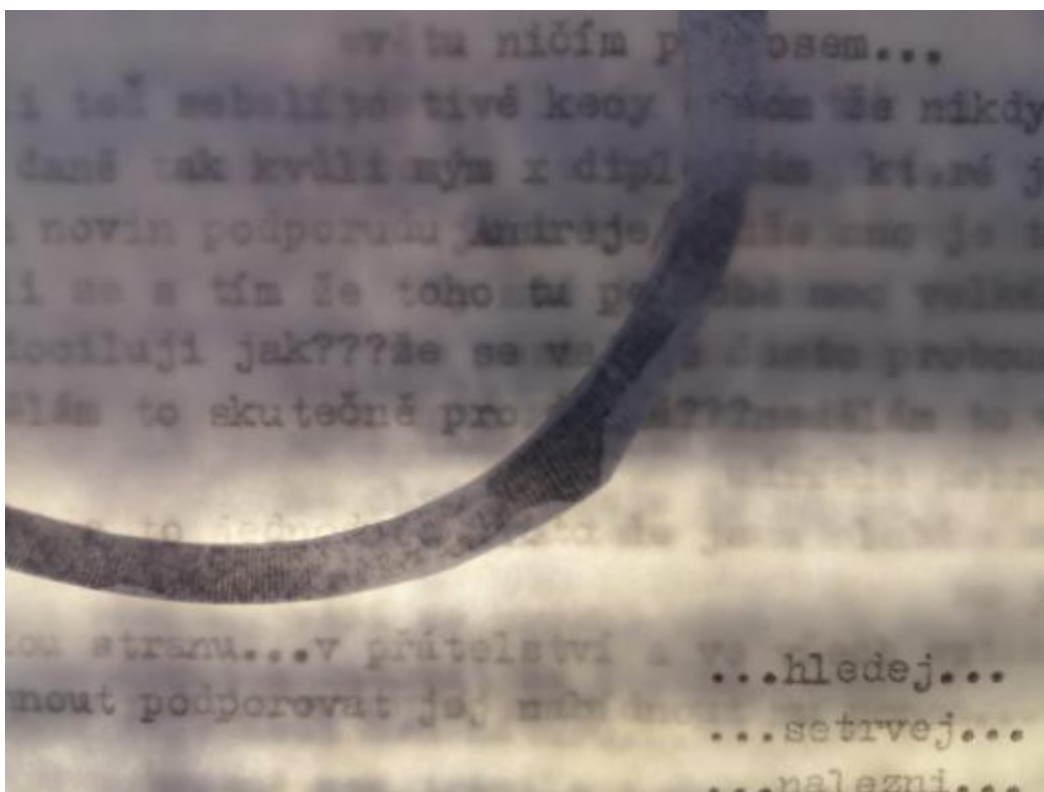
Obr. 64

Poeta Williamu Blakeovi, Verze 2, 13. strana

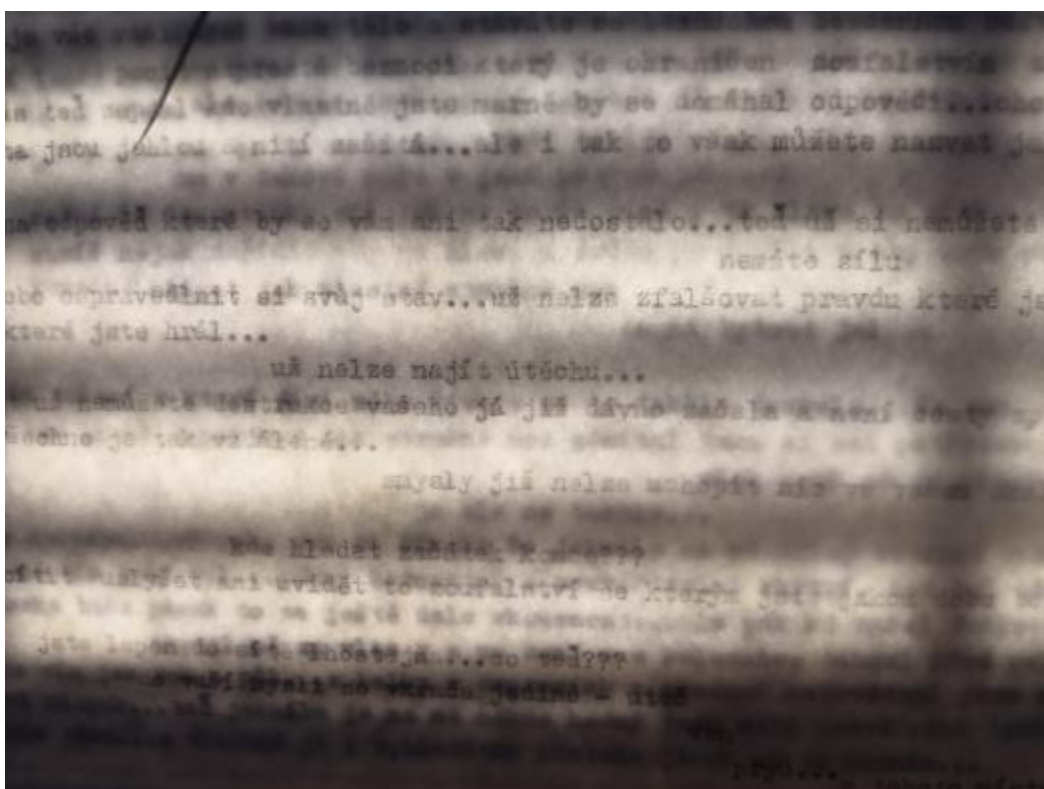
Obr. 65

Poeta Williamu Blakeovi, Verze 2, 14. strana

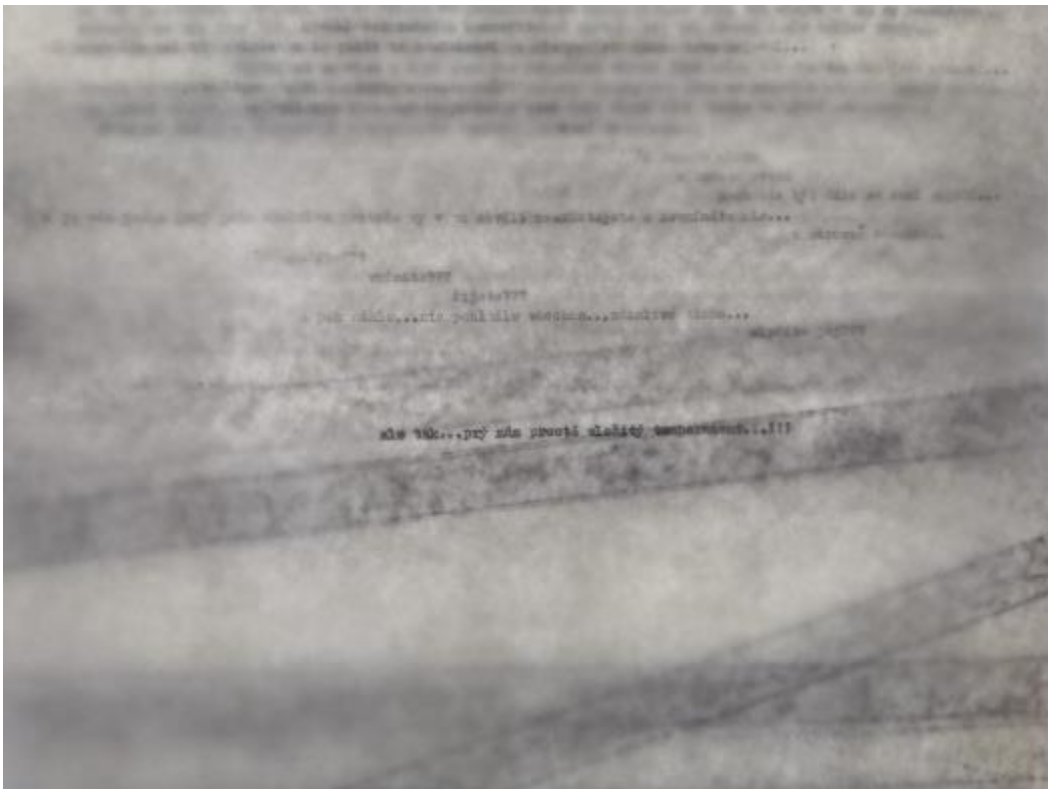
Obr. 66

Pošta Williamu Blakeovi, Verze 3, 1. strana

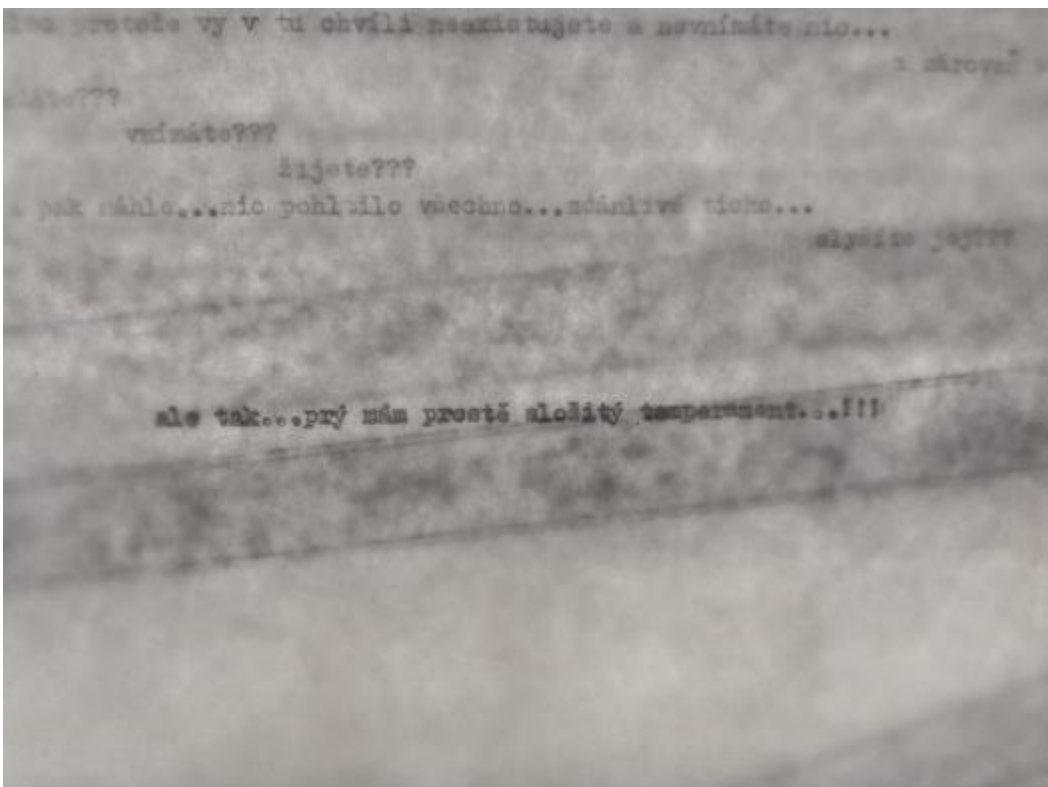
Obr. 67

Pošta Williamu Blakeovi, Verze 3, 2. strana

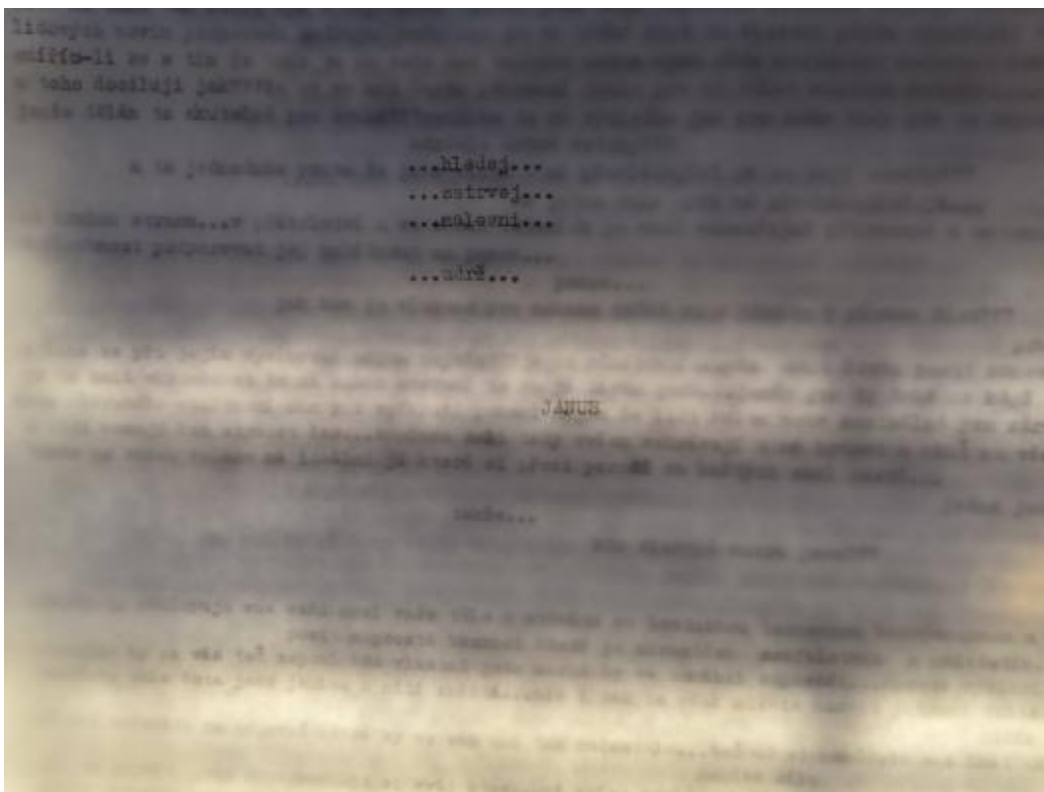
Obr. 68

Pocta Williamu Blakeovi, Verze 3, 3. strana

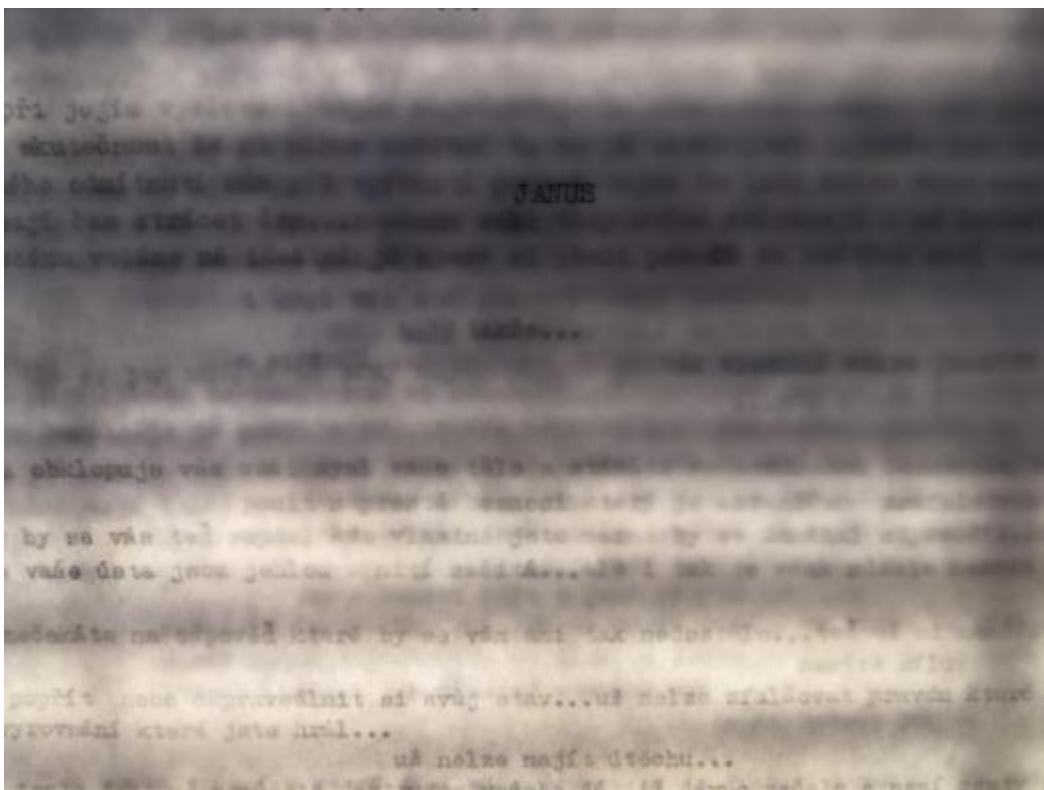

Obr. 69

Pocta Williamu Blakeovi, Verze 3, 4. strana

Obr. 70
Pocta Williamu Blakeovi, Verze 3, 5. strana

Obr. 71
Pocta Williamu Blakeovi, Verze 3, 6. strana

Zdroje příloh

Přílohy I.

- Obr. 1: *Akademická studie nahého mladíka*. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/copy/pencil1?descId=but71.1.penc.01>
- Obr. 2: *Ranní hvězdy*. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/copy/but557.1?descId=but557.1.penc.20>
- Obr. 3: *Ranní hvězdy*. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/copy/bb421.1?descId=bb421.1.spb.16>
- Obr. 4: *Frontispis* k druhému svazku *Nočních myšlenek*. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/copy/but330.1?descId=but330.1.wc.264>
- Obr. 5: *Frontispis* k prvnímu svazku *Nočních myšlenek*. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/copy/but330.1?descId=but330.1.wc.01>
- Obr. 6: *Jákobův žebřík*. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/copy/biblicalwc?descId=but438.1.wc.01>
- Obr. 7: *Peklo X, Dante rozmlouvá s Farinatou degli Uberti*, ilustrace k *Božské komedii*. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/search/?search=degli%20Uberti>
- Obr. 8: *Reklama pro společnost Moore & Co*. Dostupné z: https://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details.aspx?objectId=1353524&partId=1&people=93965&peoA=93965-3-18&page=1
- Obr. 9: *Hlava ztracené duše*. Dostupné z: <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/lowres-picturecabinet.com/137/main/1/703086.jpg>
- Obr. 10: *Tygr: Kopie B*. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/copy/songsie.b?descId=songsie.b.illbk.35>
- Obr. 11: *Kniha Thel: Kopie G: Plát IV*. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/copy/thel.g?descId=thel.g.illbk.04>
- Obr. 12: *Kniha Thel: Kopie J: Plát IV*. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/copy/thel.j?descId=thel.j.illbk.04>
- Obr. 13: *Kniha Thel: Kopie N: Plát IV*. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/copy/thel.n?descId=thel.n.illbk.03>
- Obr. 14: *Kniha Thel: Kopie I: Plát IV*. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/copy/thel.i?descId=thel.i.illbk.04>
- Obr. 15: *Deistům, Jeruzalém, výtisk F*. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/copy/jerusalem.f?descId=jerusalem.f.illbk.51>
- Obr. 16: *Deistům, Jeruzalém, výtisk E*. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/copy/jerusalem.e?descId=jerusalem.e.illbk.51>
- Obr. 17: *Frontispis Evropa: prorocství, výtisk K*. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/copy/europe.k?descId=europe.k.illbk.01>
- Obr. 18: *Frontispis Evropa: prorocství, výtisk D*. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/copy/europe.d?descId=europe.d.illbk.01>
- Obr. 19: *Frontispis Evropa: prorocství, výtisk H*. Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/copy/europe.h?descId=europe.h.illbk.03>

- Obr. 20: *Kniha Urizenova*: Kopie G. Dostupné z:
<http://www.blakearchive.org/copy/urizen.g?descId=urizen.g.illbk.11>
- Obr. 21: Rytecké nástroje. Dostupné z:
<http://www.blakearchive.org/exhibit/illuminatedprinting>
- Obr. 22: Rytecké nástroje. Dostupné z:
<http://www.blakearchive.org/exhibit/illuminatedprinting>
- Obr. 23: Rytecké nástroje. Dostupné z:
<http://www.blakearchive.org/exhibit/illuminatedprinting>
- Obr. 24: Příprava měděné desky pro reliéfní lept. Dostupné z:
<http://www.blakearchive.org/exhibit/illuminatedprinting>
- Obr. 25: Příprava měděné desky pro reliéfní lept. Dostupné z:
<http://www.blakearchive.org/exhibit/illuminatedprinting>
- Obr. 26: Příprava měděné desky pro reliéfní lept. Dostupné z:
<http://www.blakearchive.org/exhibit/illuminatedprinting>
- Obr. 27: Tvorba desky reliéfního leptu. Dostupné z:
<http://www.blakearchive.org/exhibit/illuminatedprinting>
- Obr. 28: Tvorba desky reliéfního leptu. Dostupné z:
<http://www.blakearchive.org/exhibit/illuminatedprinting>
- Obr. 29: Leptání desky. Dostupné z:
<http://www.blakearchive.org/exhibit/illuminatedprinting>
- Obr. 30: Vyleptaná deska. Dostupné z:
<http://www.blakearchive.org/exhibit/illuminatedprinting>
- Obr. 31: Vyleptaná deska – detail. Dostupné z:
<http://www.blakearchive.org/exhibit/illuminatedprinting>
- Obr. 32: Příprava barvy k tisku. Dostupné z:
<http://www.blakearchive.org/exhibit/illuminatedprinting>
- Obr. 33: Detail barvy na tisk. Dostupné z:
<http://www.blakearchive.org/exhibit/illuminatedprinting>
- Obr. 34: Tisk reliéfního leptu pouze v jedné barvě (není kolorován).
Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/exhibit/illuminatedprinting>
- Obr. 35: Kolorování desky reliéfního leptu temperovými barvami.
Dostupné z: <http://www.blakearchive.org/exhibit/illuminatedprinting>
- Obr. 36: Tisk kolorovaného reliéfního leptu. Dostupné z:
<http://www.blakearchive.org/exhibit/illuminatedprinting>

Přílohy II.

- Obr. 37: První fotografické skici. Fotografie autorky.
- Obr. 38: První fotografické skici. Fotografie autorky.
- Obr. 39: První fotografické skici. Fotografie autorky.
- Obr. 40: Pracovní plocha a využívané objekty. Fotografie autorky.
- Obr. 41: Překrývání japonským ručním papírem. Fotografie autorky.
- Obr. 42: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 1, 1. strana. Fotografie autorky.
- Obr. 43: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 1, 2. strana. Fotografie autorky.
- Obr. 44: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 1, 3. strana. Fotografie autorky.
- Obr. 45: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 1, 4. strana. Fotografie autorky.
- Obr. 46: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 1, 5. strana. Fotografie autorky.
- Obr. 47: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 1, 6. strana. Fotografie autorky.
- Obr. 48: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 1, 7. strana. Fotografie autorky.
- Obr. 49: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 1, 8. strana. Fotografie autorky.
- Obr. 50: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 1, 9. strana. Fotografie autorky.
- Obr. 51: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 1, 10. strana. Fotografie autorky.
- Obr. 52: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 2, 1. strana. Fotografie autorky.
- Obr. 53: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 2, 2. strana. Fotografie autorky.
- Obr. 54: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 2, 3. strana. Fotografie autorky.
- Obr. 55: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 2, 4. strana. Fotografie autorky.
- Obr. 56: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 2, 5. strana. Fotografie autorky.
- Obr. 57: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 2, 6. strana. Fotografie autorky.
- Obr. 58: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 2, 7. strana. Fotografie autorky.
- Obr. 59: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 2, 8. strana. Fotografie autorky.
- Obr. 60: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 2, 9. strana. Fotografie autorky.
- Obr. 61: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 2, 10. strana. Fotografie autorky.
- Obr. 62: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 2, 11. strana. Fotografie autorky.
- Obr. 63: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 2, 12. strana. Fotografie autorky.
- Obr. 64: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 2, 13. strana. Fotografie autorky.
- Obr. 65: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 2, 14. strana. Fotografie autorky.
- Obr. 66: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 3, 1. strana. Fotografie autorky.
- Obr. 67: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 3, 2. strana. Fotografie autorky.
- Obr. 68: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 3, 3. strana. Fotografie autorky.
- Obr. 69: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 3, 4. strana. Fotografie autorky.
- Obr. 70: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 3, 5. strana. Fotografie autorky.
- Obr. 71: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 3, 6. strana. Fotografie autorky.
- Obr. 72: Pocta Williamu Blakeovi, Verze 3, 7. strana. Fotografie autorky.